AİLE BİLGİSİ

NİMET ÇALAPALA

5

K 12
AÜ-72C
79736211

NİMET ÇALAPALA

AİLE BİLGİSİ

İlkokul: 5

Maarif Vekâleti Talim ve Terbiye Heyeti kararıyle ilkokulların beşinci sınıfına DERS KİTABI olarak kabul edilmiştir.

ATLAS YAYINEVİ
NURUOSMANİYE CADDESİ — İSTANBUL

APA
OFSET
BASIMEVİ

İÇİNDEKİLER

EV MASRAFLARI

	Sayfa
1 — Masraflarımız	7
2 — Günlük, aylık, yıllık masraflar.	7
3 — Ev ihtiyaçlarının en uygun zamanda sağlanması	8
4 — Aile bütçesi.	9
5 — Sokakta veya pazarda alışveriş	12

İNSANLARIN BİRBİRLERİYLE MÜNASEBETLERİNDE GÖZETECEKLERİ NOKTALAR

1 — Misafirlik.	15
2 — Misafir karşılamak, misafirliğe ve davete gitmek, bayram tebrikleri.	15
3 — Park, kütüphane, banka, sinema, hükümet daireleri gibi genel yerlerde ve sokaklarda gözetilecek kurallar.	19
İnsanların birbirleriyle münasebetlerinde gözetecekleri noktalar	
1 — Nasıl konuşmalı?	23
2 — Nasıl giyinmeli?	24
3 — Nasıl selâmlaşmalı?	28
Elbiselerin temizliği ve korunması	
1 — Elbiseleri fırçalamak, temizlemek, ütülemek ve yerlerine yerleştirmek.	30
2 — Lekeli elbiseleri temizlemek.	36
3 — Elbiseleri güveden korumak.	37
Çamaşırların temizliği ve korunması	
1 — Çamaşırları yıkamak, ütülemek, onarmak, dolaplara yerleştirmek.	38
2 — Beyaz çamaşırları ve çorapları ağartmak, sofra örtülerinin ve peçetelerin lekelerini çıkarmak.	42

ÇOCUK BAKIMI

Çocuğun giyinmesi, beslenmesi ve uykusu	
1 — Küçük çocuğun temizliği, giyimi, yatacağı yer, kucakta tutuluşu.	44
2 — Çocuğu beslemek, anne sütü, hayvan sütü, çocuk mamaları.	50
3 — Çocuğun uykusu, rahatsız edilmemek ihtiyacı, açık havanın önemi.	52
Çocuk sağlığı, oyunları ve eğitimi	
1 — Çocuğu hastalıklardan korumak.	54
2 — Çocuk bakımında her şeyi zamanında yapmanın önemi.	55
3 — Başlıca çocuk hastalıkları.	56
4 — Çocuk oyunları ve oyuncakları.	57
5 — Çocuğun dövülmemesi, fena söz lere ve hareketlere alıştırılmaması, çocuğun korkutulmaması.	59

HASTA BAKIMI

Sayfa

1 — Hastanın odası, yatacağı yer ve bunun temizliği. 62
2 — Hastalara karşı nasıl davranmalı? 66
3 — Doktor gelmeden önce yapılacak işler. 66
4 — Doktorun öğütlerini dinlemek. 67
5 — Hasta ziyaretleri. 67

Hasta bakımı

1 — Bulaşıcı hastalıklarda hastayı ayırmak ve diğer insanları korumak. 69
2 — Hasta odasının ve eşyalarının mikroplardan temizlenmesi. 70
3 — Aile ecza dolaplarında neler bulunmalıdır? Bunlar nerelerde ve nasıl kullanılır? 71
4 — Bitkilerden yapılan ev ilâçları. 73

Basit dokuma işleri, dikiş makinası

1 — Dokuma kumaşlar. 77
2 — Basit dokuma işleri. 78
3 — Dikiş dikmek, el dikişleri. 80
4 — Dikiş makinasını kullanmak. 81
5 — Dikiş makinasının temizliği ve parçaları. 84

AİLE BİLGİSİYLE İLGİLİ EL İŞLERİ

1 — Örgüler. 86
2 — Tığla atkı örmek. 86
3 — Para kesesi örmek. 88
4 — Çorap örmek. 89
5 — Kanaviçe ve etamin işlemek. 92
6 — Antika yapmak. 94
7 — Tentene dikmek. 95
8 — Alışveriş torbası dikmek. 99
9 — Dikiş kutusu yapmak. 101
10 — Çocuk göğüslüğü dikmek. 102
11 — Çocuk başlığı dikmek. 104
12 — Çocuk gömleği dikmek. 105
SÖZLÜK. 108

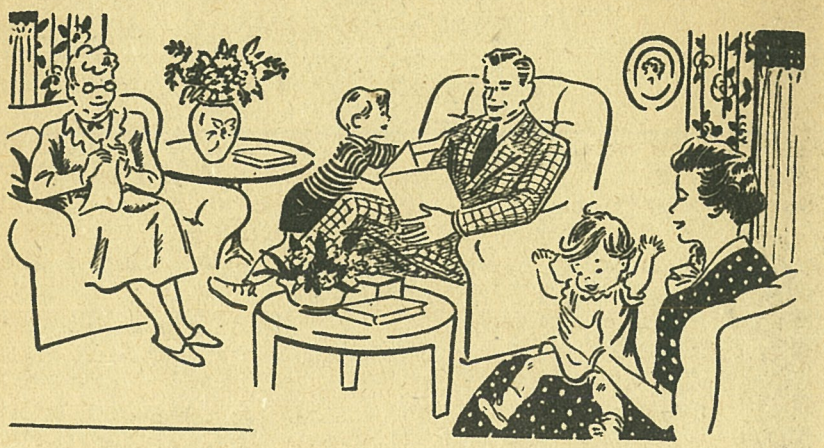

AİLE BİLGİSİ

İnsanların yuvasına **ev** diyoruz. Anne, baba ve çocuklardan meydana gelen **aile** dediğimiz en küçük insan topluluğu bu evde yaşar. Evin de kendine göre bir düzeni, yapılacak çeşitli işleri vardır. Bunların hepsini kadınlar yapmaz. Erkekler de bu çatı altında kendilerine düşen işleri üzerlerine alırlar; baba ve çocuklar annenin yardımcısı olurlar.

Bugün ailenin küçüğü olan sizler, yarın büyüyecek, yeni bir aile kuracak, yeni bir ev açacaksınız. Bu evin rahat, ailenin başarılı ve mesut olması için de **Aile Bilgisi** size kılavuz olacaktır. Bu, sizin için olduğu kadar millet ve memleket bakımından da önemlidir. Çünkü, mesut ve sağlıklı ailelerden meydana gelen milletler kuvvetli ve başarılı olur.

Bu kitap size rahat, sağlıklı ve mesut yaşama yollarını öğretecektir. Sağlığınızı korumak için vücudunuzun gelişmesine yarıyacak besinleri tanıyınız, onları en iyi şekilde kullanmayı öğreniniz. Sizi içinde barındıran evinizi seviniz, onu rahat, temiz ve güzel bir yuva haline getirmeyi biliniz. Büyüklerinize karşı saygılı olunuz. Küçüklerinizi sevip koruyunuz. Kendi işlerinizi kendiniz yapmaya alışınız. Kısacası tam bir insan olunuz.

Siz tarih boyunca bütün dünya milletlerine örnek ve önder olmuş bir milletin çocuklarısınız. Atalarımız gibi temiz, sağlam, başarılı ve geçimli birer insan olunuz.

EV MASRAFLARI

DERSİN PLÂNI:

1 — Masraflarımız.
2 — Günlük, aylık, yıllık masraflar.
3 — Ev ihtiyacının en uygun zamanda sağlanması.
4 — Aile bütçesi
5 — Sokakta ve pazarda alışveriş.

DERSE HAZIRLIK:

1 — Bugünden başlıyarak hafta sonuna kadar defterinize her gün harcadığınız parayı, bununla neler aldığınızı yazınız. Yedi gün sonra harcadığınız parayı toplayıp haftalık masraflarınızı gösteriniz.
2 — Yiyecek, içecek, giyecek, yakacak masraflarndan başka her gün ailenizin ne gibi masrafları olduğunu inceleyip defterinize yazınız.
3 — Bugünkü piyasaya göre etlerin, taze ve kuru sebzelerin, meyvaların, yağların fiyatlarını bir liste halinde defterinize yazınız.
4 — Elinizdeki fiyat listesine göre bir günlük yiyecek, içecek masraflarınızı bulunuz. Bu masraflara giyecek ve yakacak masraflarını da tasınlayıp ekleyiniz. Böylece evinizin bir günlük masrafını gösteriniz.
5 — Semtinizde pazar kuruluyorsa gününü, orada satılanların isimlerini yazınız. Bazılarının fiyatını, aynı şeylerin dükkândaki fiyatlariyle karşılaştırınız.
6 — «Panayır»ın ne demek olduğunu sözlüğe bakıp öğreniniz ve karşılığını defterinize yazınız.

1 — Masraflarımız :

Her ailenin hemen her gün, bulunduğu köy, kasaba veya şehre göre, çeşitli masrafları vardır. Bu masraflar da o ailenin gelirine göre az veya çok olarak değişir. Bunların başında yiyecek, içecek, giyecek, yakacak ve barınma masrafları gelir. Gazete, kitap, eğlence, seyahat, doktor, ilâç, vergi gibi masraflar da vardır. Bu masrafların bir kısmı **günlük**, bir kısmı **aylık**, bir kısmı da **yıllık** masraflardır.

2 — Günlük, aylik, yıllık masraflar :

Sabah kahvaltısından başlayıp günlük yiyecekler için harcanan bütün paralar, o günkü yol, gazete ve diğer ufak tefekler için sarf ettiklerimiz hep **günlük masraflarımız** içindedir.

Ev kirası, ışık ve yakacak masrafı, varsa işçi aylığı, eğer her ay toptan alabiliyorsak erzak parası **aylık masraflarımızdandır.**

Isınmak ve banyolarda yakmak için alınan kömür, odun, petrol gibi yakacaklara, vergilere, mevsimlere göre alınan giyeceklere ve lüzumlu ev eşyalarına verilen paralar da **yıllık masraflarımız** arasındadır.

3 — Ev ihtiyacının en uygun zamanda sağlanması :

Satın aldığımız her hangi bir şeyin iyi olmasını isteriz. Meselâ bakkaldan patates alırken çürük olmasın, yanlış tartılmasın diye dikkat ederiz. Sebebi, paramızın boş yere harcanmasını istemeyişimizdir. Bir gilogram patates parasiyle yarım gilogram patates almayı, yani aldanmayı kimse istemez. Fakat alışverişlerde boş yere para vermemek veya aldanmamak için sadece dikkatli olmak yetmez; ihtiyaçların en uygun zamanda sağlanmasını da bilmek lâzımdır. O zaman paramızı iyi bir şekilde harcamış oluruz.

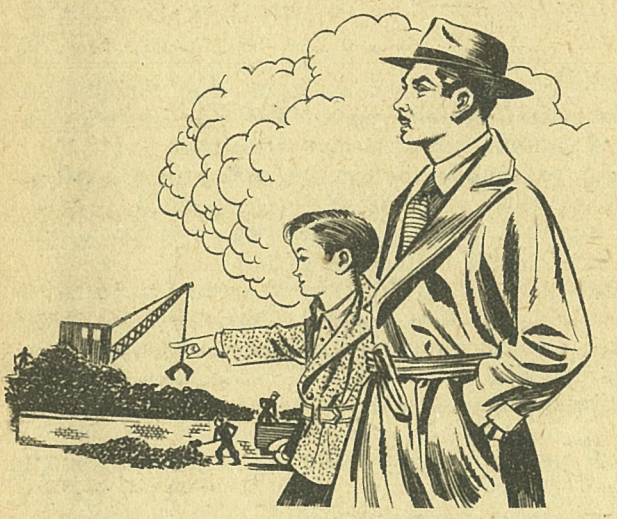

şın yakacak odunu, kömürü bunların en bol ve ucuz oldukları mevsimde almalıdır.

Yazın mangal kömürünün kilogramı toptan 20 kuruşa ise kışın 28 kuruşa, hattâ 30 kuruşa çıkar. 28 kuruştan alınacağı düşünülse bile gene kilogram başına 8 kuruş fazla verilir. Senede 500 kilogram mangal kömürü kullanan bir aile bunu yazın alırsa hepsine 100 lira, kışın alırsa 140 lira, yani 40 lira fazla vermiş olacaktır.

Bu, yalnız kömürün zamanında alınmayışından görülen zarardır. Eğer bütün ihtiyaçlar böyle uygunsuz zamanlarda, yani alınacak şeyin azaldığı ve pahalılaştığı günlerde alınırsa ailenin zararı büyüdükçe büyür. Lüzumsuz yere harcanan paradan ötürü lüzumlu ihtiyaçlardan bazıları alınamaz. Yoksul ailelerin birçoğu, zamanında alışveriş yapmasını bilmediklerinden, paralarını boş yere harcamış, bu yüzden yoksul düşmüş insanlardır.

İş hayatında başarı göstermiş, zengin olmuş insanların çoğu da fazla para kazananlar değil, paralarını iyi kullananlardır.

Toptan yiyecek ve yakacak alınırken o ürünün en bol olduğu zaman kollanmalıdır. Kışa girmeden sobasını kurduran kimse, bu işi kar

yağarken yaptırandan daha ucuza mal eder. Evin onarma işlerini de mevsimin en uygun zamanlarında yapmalı, yahut yaptırmalıdır.

4 — Aile bütçesi :

Aileyi kuran iyi bir ana baba, her şeyden evvel çocuklarını sağlıklı büyütmeyi, onları iş bilen ve yapan hayırlı insanlar olarak yetiştirmeyi ister. Bu işlere lâzım olan parayı sağlamak için de kendilerine düşen ödevi seve seve yapar. Bu çalışmadan elde edilen kazanç aileyi geçindirmeye yetmiyorsa kadın, hattâ evin büyük çocukları da iş bulur, ailenin kazancını artırmaya uğraşırlar.

Fakat iş bununla da bitmez. Kazanılan para hesaplı harcanmazsa hem ihtiyaçların bir kısmı giderilemez, hem de hastalık, kaza, ölüm gibi sıkıntılı ve acılı günlerde parasız kalınır. Bu da ailenin dirliğini, düzenini bozar. Ev halkını sıkıntıya sokar. Böyle fena duruma düşmemek için her şeyden önce masrafı kazançla karşılaştırıp denk getirme çarelerini bulmalıdır. Bunun için de ailenin belli bir zaman içindeki gelirini, giderini gösteren bir hesap cetveli, yani **bütçe** hazırlanır. Aile bu bütçeye göre geçinmeye çalışır.

Aylık bütçe yapmak için, önce aylık gelir hesaplanır. Sonra bir ay içinde kira, yiyecek, yakacak, su, aydınlatma, giyecek, okul masrafları gibi şeyler için harcanması gereken paralar tasınlanır. Artanın bir kısmı kitap, gazete, tiyatro, sinema, gezme ve eğlence masraflarına ayrılır. Bir miktarının da bankaya yatırılacağı hesaplanır.

«Damlaya damlaya göl olur!» Onun için az, çok demeyip herkes kazancının bir kısmını mutlaka artırmalıdır. Bu artırılan paralar bankaya yatırılırsa, bankanın vereceği faizlerle birlikte çabucak çoğalır. «Ak akçe kara gün için!» demişler. İşsizlik ve ağır hastalık zamanlarında bu artırılan paralar imdada yetişir. Artırılan paralar yalnız sıkıntılı zamanlarda kullanılmaz; ileride ailenin yeni bir yuvaya sahibolmasını, eve yeni eşyalar alınmasını, düğün dernek gibi sevinçli günlerin istenildiği şekilde düzenlenip kutlanmasını da sağlar.

Aile bütçeleri haftalık, aylık veya yıllık belli gelirlere göre hesaplanır. Eğer ailenin böyle belli bir geliri yoksa, yani çalışanlar esnaflık, ticaret gibi işler yapıyorlarsa veya çiftçi, doktor, avukat, yazar gibi serbest meslek sahibi iseler, o zaman bu bütçeler ortalama kazanca göre yapılır.

Ailenin kalabalık olup olmadığına ve gene ailenin bulunduğu yerdeki pahalılık veya ucuzluğa göre bütçede değişiklik yapılabilir. Ev kiraları az olan yerlerde kira kazancın % 15 ine indirilir. Diğer masraflar veya bankaya yatırılacak para miktarı artırılır. Bunun tersine, ev kiraları fazla olan yerlerde kira, kazancın % 25 ine, % 30 una çıkarılır. Buna karşılık da diğer masraflardan bazıları kısılır; gider gelire uydurulur.

Ayağını yorganına göre uzatmasını bilmiyenler hayatta daima sıkıntı çekerler.

Ayda 400 lira geliri olan üç kişilik bir ailenin aylık masrafları şöyle gösterilerek bir bütçe hazırlanır:

Ev kirası: kazancın % 20 si $\frac{400 \times 20}{100} = 80$ L.

Yiyecek parası: kazancın % 50 si $\frac{400 \times 50}{100} = 200$ L.

Yakacak parası: kazancın % 10 u $\frac{400 \times 10}{100} = 40$ L.

Giyim parası: kazancın % 5 i $\frac{400 \times 5}{100} = 20$ L.

Bankaya yatırılacak para: kazancın % 5 i $\frac{400 \times 5}{100} = 20$ L.

Gezme parası kazancın % 5 i $\frac{400 \times 5}{100} = 20$ L.

Doktor, ilâç ve saire parası: kazancın % 5 i $\frac{400 \times 5}{100} = 20$ L.

Toplam	400 L.
Ailenin aylık geliri	400 L.
	000

Bu hesaba göre bütçe denk gelmiştir.

Yapılan bütçeyi uygulamak için günlük giderin hesabı tutulur. Ev kadını bütün günlük masraflarını bir deftere yazar. Bu, günlük masraf defteridir. Akşam olunca hesabı toplar. Ay sonunda ev kirası, su, ışık, yakacak ve toptan alınan erzak parası gibi masraflarla beraber günlük masrafın toplamı yapılır. Bu toplam **aylık masrafı** gösterir. Bu bir aylık

giderin toplamiyle bir aylık gelir karşılaştırılır. Gider toplamı gelirden fazla ise masraflardan bazılarında kısıntılar yapmaya karar verilir ve mutlaka bütçeye göre hareket edilir.

Yıl sonunda aylık masraflar, yani gider toplanırsa yıllık masrafların ne kadar olduğu da kolayca görülür.

..... AYI BÜTÇESİ

Günler	Kira		Yiyecek		Giyecek		Yakacak su Aydınlatma		Doktor İlâç		Eğlence		Banka		Okul		Günlük gider toplamı		Aylık gelir		Kalan	
	Lira	K.	Lira	K.	Lira	K.	Lira	K.	Lira	K.	Lira	K.	Lira	K.	Lira	K.	Lira	K.	Lira	K.	Lira	K.
1	40	00	5	00			21	15			4	00	25	00	1	00	96	15	250	00	153	85
2			2	50	20	00											22	50			131	35
3																						
4																						
5																						
6																						
7																						
8																						
9																						
10																						
11																						
12																						
13																						
14																						
15																						
16																						
17																						
18																						
19																						
20																						
21																						
22																						
23																						
24																						
25																						
26																						
27																						
28																						
29																						
30																						
31																						
Aylık toplam																						

..... YILI BÜTÇESİ

Aylar	Kira		Yiyecek		Giyecek		Yakacak Su Aydınlatma		Doktor İlâç		Eğlence		Banka		Okul		Aylık gider toplamı		Aylık gelir		Kalan	
	Lira	K.	Lira	K.	Lira	K.	Lira	K.	Lira	K.	Lira	K.	Lira	K.	Lira	K.	Lira	K.	Lira	K.	Lira	K.
Ocak	40	00	120	00	20	00	21	15			15	00	25	00	3	00	244	15	250	00	5	85
Şubat																						
Mart																						
Nisan																						
Mayıs																						
Haziran																						
Temmuz																						
Ağustos																						
Eylül																						
Ekim																						
Kasım																						
Aralık																						
Yıllık toplam																						

5 — Sokakta veya pazarda alışveriş :

Evin ihtiyaçlarını satın almak için çarşıya, pazara gidilir. Bazı ufak tefek alışverişler de sokaktan geçen satıcılardan yapılır. İşini bilen bir ev kadını kilerinde nelerin eksildiğini, hangi eşyanın eskidiğini, kırıldığını bilir. Bunları zamanında alır, yerine koyar. O zaman her gün mutlaka bu işler için sokağa çıkmak, çarşıya gitmek zorunda kalmaz. Ancak meyva, sebze, balık gibi tazesi alınacak yiyecek alışverişleri için çarşıya çıkar.

Her yerin kendine göre büyük veya küçük bir **çarşısı**, bir veya birkaç **pazar yeri** vardır. Çarşı, birçok dükkânın yan yana sıralandığı bir alışveriş yeridir. Büyük şehirlerin bazı semtlerinde, kasabalarda haftanın belli günlerinde pazar kurulur. Gene büyük şehirlerde veya önemli kasabalarda günlerce sürmek üzere büyük pazarlar, yani **panayırlar** açılır. Bursada kurulan hayvan panayırı, Edirnede Kırkpınar güreşleri yapılırken açılan panayır, İzmirde her sene 20 ağustosta açılan ve bir ay süren **fuar**, böyle büyük pazarlar, yani panayırlardır.

Çarşıdan alışveriş yapmak için günün en uygun zamanı sabahtır. O zaman sebzelerin, meyvaların iyilerini bulmak daha kolay olur. Yollar çok kalabalık değildir. Aranılan şeyleri bulup almak için rahat dolaşılır.

Pazardan alışveriş ederken her şeyin iyisini almaya dikkat etmeli, parayı verirken de alırken de mutlaka saymalıdır.

Pazar yerlerinden alışveriş yapılacaksa hem sabah, hem de akşamüstü pazara çıkmak lâzımdır. Sabahleyin sebze ve meyvaların bol olduğu zamanda en iyilerini ve tazelerini bulmak kabil olur. Yalnız bazı şeyler pazar dağılacağına yakın daha ucuza satıldığından, alışveriş yapanlar günün bu saatlerinden de faydalanmayı bilmeli, pazar yerini bir defa da akşamüstü dolaşmalıdırlar. Fakat hiçbir zaman ucuz buldum diye

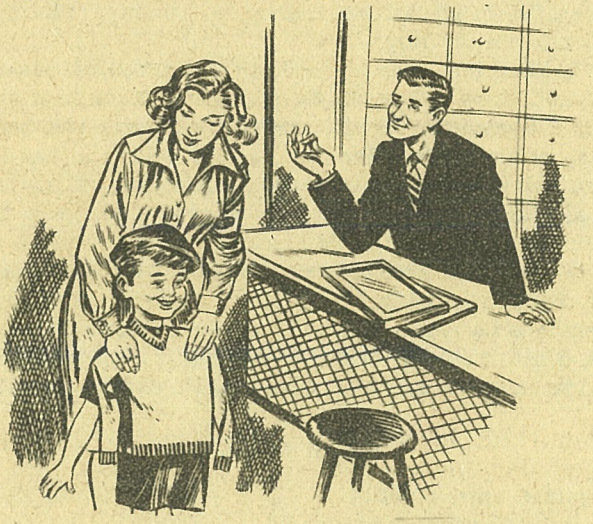

Bazı giyecekler hazır olarak da dükkânlardan alınır.

her şeyi, hele sebze, meyva, balık gibi yiyecekleri lüzumundan fazla almamalıdır. Çünkü bunlar çabuk bozulur, bayatlar. O zaman kâr yerine zarar edilmiş olur. Kapının önünden geçen **sokak satıcılarından**,

pazarlık yapılması âdet olan dükkânlardan veya pazar yerlerinden bir şey alırken pazarlık yapmayı unutmamalıdır. Çünkü bunlar pazarlık eden müşterilere alışık oldukları için daima fazla para isterler. Fakat en iyisi, pazarlıksız satış yapan yerlerden alışveriş etmektir.

Alacaklarımızı bu dükkânlarda bulabilirsek, oralardan almalıyız. Hem aldatılmamış oluruz, hem de uzun konuşmalarla vakit geçirmiş olmayız. Her şeyin olduğu gibi zamanın da kıymetini bilmeliyiz. Boşuna harcanan paranın yerine yeniden çalışıp para kazanmak kabildir. Fakat boş yere harcanmış zaman geri dönmez. O, hayatın büyük bir kaybı olarak geçip gider.

Alışveriş yapmak için sokağa çıkarken para çantasını iyice kapayıp cebe, yahut çantaya koymalı. Satıcıya para verileceği zaman dikkatle açmalı, sayıp vermelidir. Paranın üstünü de gene sayarak almalıdır. Dikkatsizlikle fazla para verileceği gibi, eksik veya fazla para da alınabilir. Böyle yanlışlıklara meydan vermemek için, her işte olduğu gibi, alışverişte de dikkatli olmalıyız.

Mevsim değişirken büyük şehirlerin bazı mağazalarında ucuzluk yapılır. Bu ucuzluklar gazete veya duvar ilânlariyle herkese duyurulmaya çalışılır. Böyle zamanlarda bu dükkânları dolaşmak faydalı olur. Çünkü alacağımız elbise, çamaşır veya her hangi bir şeyi başka zamanlardaki satış fiyatından daha ucuz almak kabil olur. Ev kadını böyle fırsatlardan da faydalanmayı bilmelidir.

ÖZET

1 — Her ailenin her gün kendine göre az veya çok bir masrafı olur. Ev kadını günün masraflarını bir deftere yazarak ay sonunda bunların toplamını yapar. Aylık masraflarını da bulur.

2 — Aylık kazancı belli olan bir aile, aylık giderini bu kazançla karşılaştırıp bütçesini denk getirmeye çalışır. Böyle yapmazsa çok sıkıntı çeker.

3 — Evinin ihtiyacını en uygun zamanda almasını bilmiyenler, paralarının bir kısmını ziyan etmiş olurlar. Her ürün, en bol olduğu zamanda ucuzdur. Giyecek, yakacak ve bazı yiyeceklerimizi yazdan alırsak kış aylarındaki fiyatlarından daha ucuza mal etmiş oluruz. Zenginlerin birçoğu fazla para kazandıklarından değil, paralarını iyi kullanmasını bildiklerinden zengin olmuşlardır.

4 — Her yerin kendine göre bir pazarı vardır. Bu pazarlar haftanın belli gününde kurulur. Panayırlar yılda bir açılan ve günlerce süren büyük pazarlardır.

5 — Pazarlıkla satış yapan yerlerden alışveriş etmek iyi değildir. Bir şey satın alırken çok dikkatli olmalı; sakat, bozuk, çürük ve eksik almamaya çalışmalıdır. Çarşıya giderken para çantasını iyi korumalı, parayı sayarak alıp vermelidir.

SORULAR

1 — Haftalık masraf nasıl bulunur?

2 — Çeşitli ev ihtiyaçlarının sağlanması için en uygun olan zamanları söyleyiniz?

3 — Ev bütçesi ne demektir, nasıl yapılır?

4 — Panayırda neler satılır? Pazarla panayır arasındaki fark nedir?

İNSANLARIN BİRBİRLERİYLE MÜNASEBETLERİNDE GÖZETECEKLERİ NOKTALAR

I

DERSİN PLÂNI:

1 — Misafirlik.
2 — Misafir karşılamak, misafirliğe ve davete gitmek, bayram tebrikleri.
3 — Park, kütüphane, banka, sinema, hükümet daireleri gibi genel yerlerde ve sokaklarda gözetilecek kurallar.

DERSE HAZIRLIK:

1 — Evinize kimlerin geldiğini, annenizin onları nasıl karşıladığını ve neler ikram ettiğini defterinize yazınız.
2 — Bayramlarda ziyaretlerine gidemediğiniz akraba ve tanıdıklarınızın bayramlarını nasıl tebrik edersiniz? Defterinize biri akraba ve tanıdıklardan bir büyüğe, diğeri bir arkadaşa olmak üzere iki tebrik örneği yazınız.
3 — Cadde, sokak, çeşme, kütüphane, banka, sinema ve hükümet dairelerindeki temizliğin neden hepimizi ilgilendirdiğini, gişe önlerinde ve bazı taşıtlara binerken insanların neden birbiri arkasına sıralandıklarını düşünüp defterinize yazınız.

1 — Misafirlik :

Ailece bir çatı altında yaşarız. Fakat bu eve, yakın akrabalarımız, arkadaşlarımız, dostlarımız, komşularımız da gelir, gider. Biz de onların evlerine gider, geliriz. Yani karşılıklı ziyaretler yaparız.

Birbirlerini görmek, konuşmak, tanışmak, dertleşmek, beraberce eğlenip vakit geçirmek için insanların akraba ve tanıdıklarını aramalarına, yani birbirlerinin evlerine gidip gelmelerine **misafirlik** diyoruz.

2 — Misafir karşılamak, misafirliğe ve davete gitmek, bayram tebrikleri :

Biz Türkler misafirseverliğiyle tanınmış bir milletiz. Dedelerimiz her hangi bir sebeple köylerine, kasabalarına uğrıyan yabancıları bile tanrı misafiri sayar, onları evlerine götürüp ellerinden gelen ikramı yaparlardı. Onlardan kalan geleneğe biz de canla, başla uymaktayız. Evimize gelen misafiri güleryüzle karşılamak, onu ağırlamak en tabiî hareketlerimizden biridir.

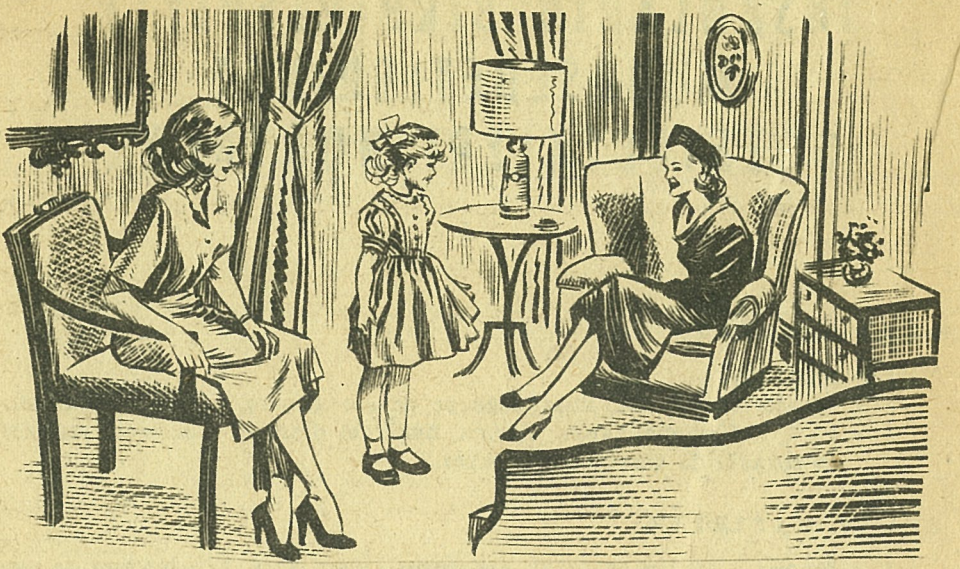

Eve gelen misafirleri küçükler de saygı ile selâmlamalı, sonra yanlarından ayrılmalıdırlar.

Şehir ve kasabalardaki bazı aileler misafirleri için bir **kabul günü** ayırmışlardır. Ziyaretler, bütün tanıdıklarca bilinen bu günlerde yapılır.

O gün ev sahibi her günden daha evvel işe başlar. Her yerin tertemiz olmasına dikkat eder. Vazoların çiçeklerini tazeler, el yıkanacak yerlere temiz havlular koyar. Böylece kendisini ziyarete gelenlere önem verdiğini belirtmiş olur.

Misafir gelme saati yaklaşınca artık kulağı kiristedir. Kimseyi dışarıda bekletmemek için kapı çalınır çalınmaz hemen açar. Gelenleri güleryüzle karşılar. İçeriye giriş sırasiyle hepsinin ellerini sıkar, «hoş geldiniz» der. Misafirlerin şapka, yağmurluk, baston, şemsiye gibi eşyalarını ellerinden alır, paltolarını çıkarıp askıya asmalarına yardım eder. Onlar da tabiî bir şekilde bu yardımdan faydalanırlar, yahut kendi işlerini kendileri yaparlar. Fakat bu işleri mutlaka ev sahibinin yapmasını beklemek de, kendi işimi kendim yapacağım diye ısrar etmek de doğru değildir. Herkes yaşına, başına ve o dakikadaki duruma uygun olanı yapar.

Sonra ev sahibi öne geçerek misafirlerini misafir odasına götürür, hepsine yer gösterir, beraberce otururlar.

Ev sahibi birer birer herkesin hatırını sorar, misafirler de karşılık olarak ev sahibinin hatırını sorarlar. Gelenler arasında birbirlerini tanımıyanlar varsa ev sahibi onları tanıştırır.

Ev sahibi, misafirlerini sıkmamak için ne yapmak mümkünse yapmaya çalışır; herkesi ilgilendirecek konulardan söz açar, konuşur, konuşturur.

Misafirlere kahvelerini nasıl istediklerini sorar (şekerli, orta, az

şekerli veya sade), öyle pişirir. Misafirlere sıcak ve köpüklü kahveler ikram eder.

Ev sahibi bu işleri yaparken kabil olduğu kadar, misafirlerini yalnız bırakmamaya çalışır. Bunun için de böyle günlerde ocakta daima sıcak su bulundurur.

Bu arada yeni plâkları varsa ve misafirler de dinlemeyi arzu ederlerse, onlara birkaç plâk da dinletebilir.

Saat 16 veya 17 de mevsimine göre meyvalar, ayran, limonata, çay, bisküvit, pasta gibi yiyecek ve içecek de ikram eder. Ev sahibi bu ikramları her misafir gününde aynı saatlerde yapmaya dikkat eder.

Misafir geldiği zaman evin çocukları, gelenleri rahatsız etmemek için, her günkünden daha dikkatli olurlar. Misafirleri nezaketle selâmladıktan sonra annelerine yardım etmek için dışarıya çıkarlar. Büyüklerin yanında oturmazlar, ayak altında da dolaşmazlar.

Misafirler saat 14 ten sonra gelmeye başlar. Bu saatten evvel gelinmez. Ev sahibinin öğle yemeğinden sonra istirahati düşünülür. Akşam üstü de hava kararmadan evvel misafirler gitmeye başlar. Ev sahibine akşam yemeğini hazırlıyabilmesi için vakit bırakırlar.

Böyle birkaç saat oturmak için gelen misafirlerden başka akraba, arkadaş ve aile dostlarından bazıları **gece yatısına** da gelirler. O zaman evin en ferah odalarından biri misafire ayrılır. Yatacağı yatağa temiz çarşaflar, örtüler konur. Havlu, gecelik verilir. Yatağın yanında terlik de bulundurulur.

Gece yatısı misafirliğine gelenler ev sahibinin alışkanlıklarına uymalıdırlar. Kahvaltı ve yemek saatlerini öğrenip tam vaktinde sofrada bulunmaya dikkat etmeli, ev sahiplerinin uyku saatlerinde onlar da odalarına çekilmelidirler. Sabahları kalkınca yataklarını kendileri havalandırmalı, odalarını toplamalıdırlar. Her işte evin gidişine ve düzenine uymalı, ev sahiplerini tedirgin etmemelidirler.

Misafirlikten ayrılırken de gene odayı temiz bırakmak, gösterdikleri yakınlık ve ilgiden ötürü ev sahiplerine teşekkür etmeyi unutmamak, onları da kendi evlerine davet etmek lâzımdır.

Yemek davetlerine giderken çiçek götürmek, ev sahibine karşı nazik bir hareket olur. Davetlere yemek saatinden biraz evvel gitmelidir. Ansızın çıkan her hangi bir sebeple gidilemiyecekse mutlaka haber vermeli, özür dilemelidir.

Sofrada rahat ve memnun görünmeli, ev sahibinin özene bezene hazırladığı yemekler arasında hoşa gitmiyeni bile olsa belli etmeden ondan da biraz olsun almalıdır. Doktorun müsaade etmediği yemekler varsa bunu ev sahibine, davete gelmeden evvel söylemek lâzımdır. Sofraya getirilen yemeklerden «sevmem», yahut «perhizdeyim» diyip de almazsanız kabalık etmiş olursunuz.

Dizerkonca Matbaası, İstanbul, Aile Bilgisi : 5 — 60 F. 2

Bayram günleri aile büyüklerini, dost ve arkadaşları aramak, bu sevinçli günlerde onlarla beraber olmak, bayramlarını tebrik etmek hem bir ödev, hem de bir zevktir.

Bayram sabahları, beraber oturuluyorsa, önce büyük baba ve büyük annenin, sonra babanın ve annenin elleri öpülür, «bayramınız kutlu olsun» denir. Daha sonra kardeşler birbirleriyle öpüşerek bayramlaşırlar.

Bundan sonra aynı şehir, kasaba veya köyde oturan akrabaların, dostların evlerine gidilerek bayramları kutlanır.

Bayram ziyaretlerinde gidilen evde yarım saatten fazla kalmak doğru değildir. Çünkü onların da ziyaret edecekleri kimseler vardır.

Yaşları veya görevleri aynı derecede olan kimseler, kendileriyle bayramlaşmaya gelenlere **karşılık ziyareti** yaparlar. Karşılık ziyaretleri kabil olursa hemen o gün yapılır. Bunun için de evden sabahleyin erkenden çıkıp geç vakit dönmek doğru değildir.

Aynı şehirden olup da evleri uzak olan akraba ve dostlara bayramın diğer günleri ve bayram ertesi de gidilmeye devam edilir. Başka şehir veya memleketlerde olanların bayramları yazı ile kutlanır. Bu iş için hazırlanmış kartlar vardır. Fakat fazla süslü püslü tebrik kartları yerine sade, beyaz kartlar göndermek daha uygundur. Bir kartpostala, kendi adı yazılı kartvizite veya güzel bir mektup kâğıdına birkaç satır yazılıp yollanır.

Bu yazıların dili, bayramı kutlanacak kimsenin yaşına ve tebrik mektubunu gönderene olan yakınlığına uygun olur.

Gelen bayram tebriklerine hemen cevap verilir. Cevap vermemek veya geç cevap vermek onların nazik hareketlerine karşı uygunsuz düşer.

Bayram tebriklerinde sadece bayram kutlanır, başka şeyler yazılmaz ve sorulmaz. İşte size birkaç bayram tebriki örneği:

Canım babacığım,
Bayramınızı kutlar, hasret ve sevgiyle ellerinizden öperim
İmza

Kıymetli öğretmenim,
Bayramınızı kutlar, saygıyla ellerinizden öperim.
İmza

Sevgili halacığım,
Bayramınızı kutlar, hasretle ellerinizden öperim.
İmza

Canım kardeşim,
Bayramınızı kutlar, sevgi ve saygılarımı sunarım.
İmza

Muhterem efendim,
Bayramınızı kutlar, bütün ailenize sağlık ve saadetler dilerim.
İmza

3 — Park, kütüphane, banka, sinema, hükümet daireleri gibi genel yerlerde ve sokaklarda gözetilecek kurallar :

Bir şehrin, kasabanın, köyün sokakları, parkları, çeşmeleri, kütüphaneleri ve her gün halkın girip çıktığı, işlerini yaptırdığı hükümet daireleri genel yerlerdir. Buraları, şehir halkının ortak malı sayılır. Böyle yerlerin temizliği, güzelliği oradaki halkın terbiyesini, zevkini ve uygarlık derecesini; pisliği, çirkinliği de geriliğini gösterir.

Herkes evinin, dükkânının önünü süpürür, çöpleri sokağa atmaz, her zaman girip çıktığı hükümet dairelerinin, banka, sinema gibi yerlerin koridor ve salonlarını kirletmez, parklara zarar vermezse bu yerler ancak o zaman temiz kalır. Oraların güzelliği böylece korunur. Yoksa temizliği sadece bu işlere ayrılmış olan insanlardan beklemek doğru değildir. Çünkü ahalisi pis ve geri olan bir memlekette halkın sayısı kadar temizlik işçisi olsa gene yetişmez. Bir taraftan temizlenirken öbür taraftan kirletilirse işçinin emekleri boşa gider. Çünkü «iş yapmada değil, tutmadadır.»

Hükümetin veya belediyelerin vatandaşların sağlığını korumak için aldığı birtakım tedbirler, koyduğu kurallar vardır. Yollara konulan işaret levhalariyle şoförlerin kaza yapmaları önlenir. Sokaklarda gürültü

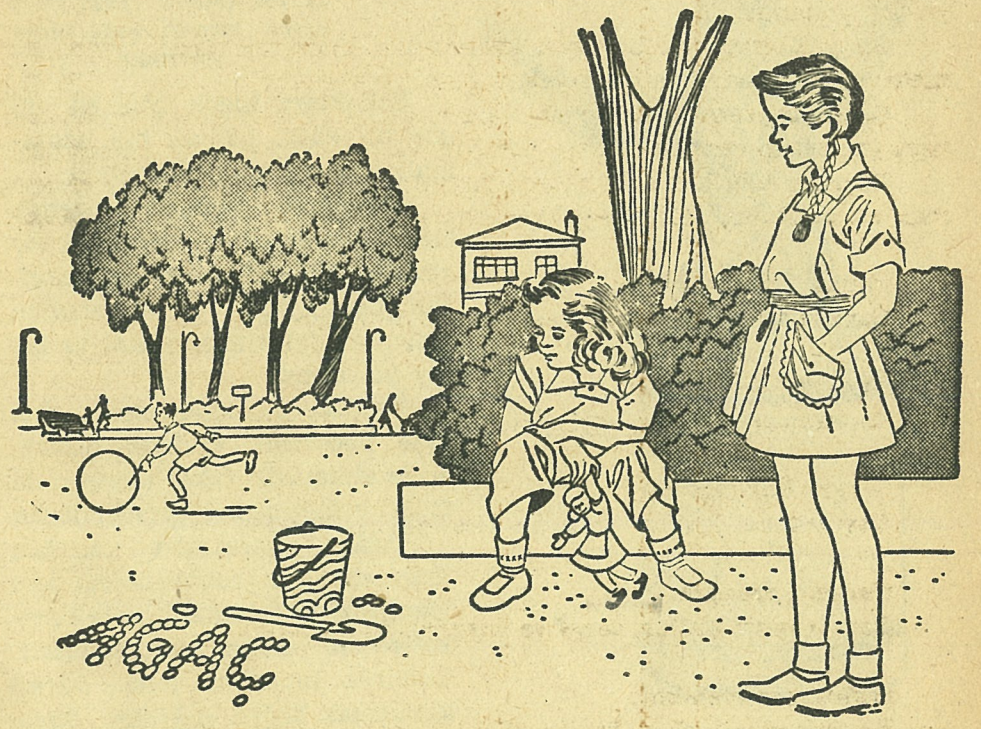

Parklar da sokaklar gibi, o memlekette oturanların ortaklaşa malıdır. Onları kirletmeye kimsenin hakkı yoktur. Çocuklar buralarda kendilerine ayrılan yerlerde oynar.

etmek, yerlere tükürmek, çöp dökmek, balkonlardan halı silkelemek, tramvaylar yürürken inmek, yahut binmek yasak edilmiştir. Bunlar gibi daha birçok belediye yasakları vardır. Bu yasaklara kulak asmıyanlar cezalandırılır.

Memleketini, milletini seven her Türk kendi iyiliği, sağlığı, rahatı için konulan kurallara uygun hareket eder.

Parklar hepimizin parkı, çeşmeler hepimizin çeşmesi, yollar hepimizin yoludur. Resmî binalar hepimizin girip çıktığı yerlerdir. O halde bunları temiz tutmak, korumak da gene hepimizin ödevidir. Türk çocuğu, her işte olduğu gibi, bu işte de ödevini bilir. Evi kadar okulunu, sokağını, parkını da temiz tutar.

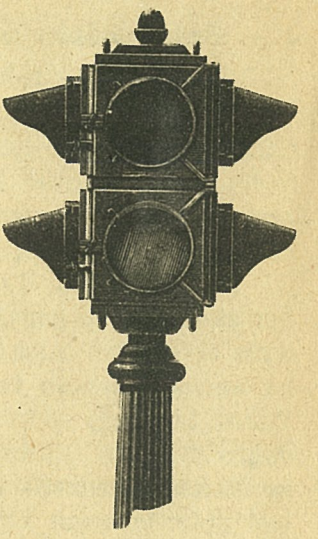

Büyük şehirlerde kalabalık caddelerin yol kavşaklarındaki renkli işaret lâmbaları taşıtlara ve yayalara yol gösterir. Yeşil renk «geç», kırmızı renk «dur» işaretidir.

Yol kavşaklarında insanlara yol gösteren işaret memurlarının verdikleri işaretlere göre durmalı, yahut geçmelidir.

Sokaklara hiçbir çöp, en küçük bir kâğıt parçası bile atmamalı, yerlere tükürmemelidir.

Sokakları, caddeleri temiz olan bir memlekette yürümek bir zevktir. Yollarda daima sağ taraftan yürümelidir. Böylece karşıdan gelenlere çarpılmaz, rahat ve kolay yol alınır.

Yayalar bir kaldırımdan ötekine geçerken, dikkatli olmalı, acele etmemeli; fakat taşıtları da fazla bekletmeden geçmelidirler.

Telâşlı hareketler taşıtları idare edenleri şaşırtabileceği için lüzumsuz telâşlardan, acele hareketlerden daima kaçınmalıdır. Yollarda toplu bir halde durup konuşmak doğru değildir. Böyle yapanlar nezaketsiz ve bilgisiz insanlardır. Çünkü yol, sadece yürüyüp gitmek içindir. Başkalarının yolunu kesmeye kimsenin hakkı yoktur.

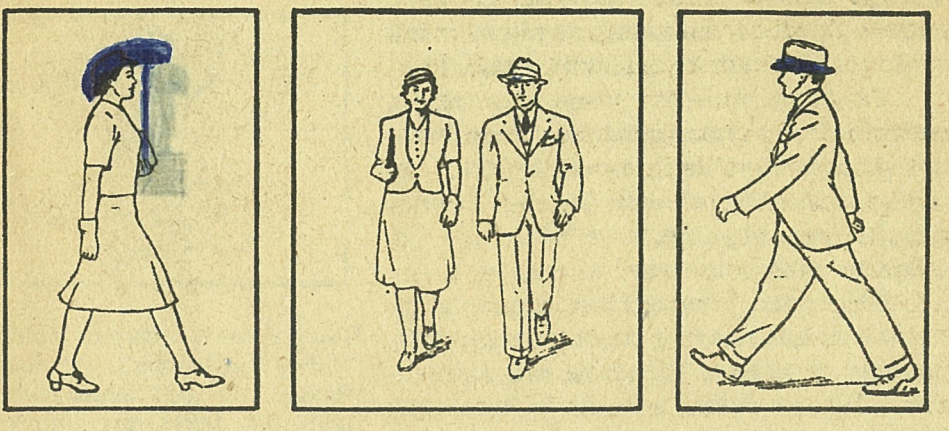

Bacakları ve kolları lüzumundan fazla açarak, sert adımlarla yürümek göze hoş görünmez. Adımları ve kolları lüzumu kadar açmalı, vücudun duruş güzelliğini bozmadan yürümelidir.

Yolda rasladığımız ihtiyarlara, sakatlara, küçüklere yardım etmek bir insanlık borcudur. Taşıtlarda ayakta kalan sakatlara, ihtiyarlara, kadınlara yer vermelidir. Çok küçük çocukları «sen küçüksün, ayakta durabilirsin» diye yerinden kaldırıp oturmak hiç doğru değildir. Onun minimi-

Gişelerde bilet alırken, taşıtlara binerken daima «kuyruk» yapmalı, yani sıraya girmelidir.

ni bacakları daha çabuk yorulur. Üstelik büyükler arasında itilip ezilebilir. Bu teklifi çocuğun annesi veya babası yapsa bile kabul etmemeli.

küçüğü ayakta bırakmamalıdır. Çocuğun annesi, yahut babası kucağına alırsa ancak o zaman oturmalı ve teşekkür etmelidir.

Taşıtlara binerken sırayı bozmamalı, öndekileri itip kakmamalıdır. Önce beraber gidilen büyüklerin ve kadınlarla çocukların binmesi beklenir. İnerken de önce gençler iner, büyüklerin ve kadınlarla çocukların inmelerine yardım ederler.

Gişelerden bilet alırken, taşıtlara binerken daima sıraya girmeli, öne geçmeye, başkasının sırasını kapmaya çalışmamalıdır. Böylece insan hem itişip kakışarak üstünü başını berbat etmez, hem de gireceği yere daha çabuk girmiş olur.

Merdivenden çıkarken tırabzanlara asılmamalı, inerken vücudu atar gibi inmemelidir. Canlı, dik, fakat sert olmıyan hareket ve adımlarla inip çıkmalıdır.

ÖZET

1 — İnsanlar konuşmak, dertleşmek, beraberce eğlenmek, vakit geçirmek için birbirlerini daima ararlar; bunun için de birbirlerinin evlerine gidip gelirler. Bu gidiş gelişlere misafirlik denir.

2 — Misafir güleryüzle karşılanır, güleryüzle uğurlanır. Ev sahibinin misafirlerini karşılarken temiz ve hazırlıklı olması, evine gelenlere verdiği önemi gösterir.

3 — Bayram ziyaretleri ve bayram tebrikleri mutlaka yapılması gereken saygı ve sevgi ödevleridir.

4 — Davetlere vaktinde gitmemek, ev sahibini bekletmek kabalıktır. Davetlere giderken en temiz ve güzel elbiseler giyilir.

5 — Medeni insanlar, temizlikleriyle ölçülürler. Yalnız evlerimizi değil, sokaklarımızı ve girip çıktığımız bütün binaları da temiz tutmalıyız.

6 — Hepimizin sağlığı ve rahatı düşünülerek hükümetin veya belediyelerin koyduğu kurallara uymak vatandaşlık ve insanlık ödevimizdir.

SORULAR

1 — Misafirliğe niçin gidilir?
2 — Misafir nasıl karşılanır?
3 — Bayram tebrikleri nasıl yapılır?
4 — Bayram tebrikleri nasıl yazılır?
5 — Sokakta ve genel yerlerde gözetilecek kurallar nelerdir?

İNSANLARIN BİRBİRLERİYLE MÜNASEBETLERİNDE GÖZETECEKLERİ NOKTALAR

II

DERSİN PLÂNI:

1 — Nasıl konuşmalı?
2 — Nasıl giyinmeli?
3 — Nasıl selâmlaşmalı?

DERSE HAZIRLIK:

1 — «Tatlı dil, güleryüz» sözünden ne anladığınızı defterinize yazınız.
2 — Annenizin iş görürken giydiği elbise ile misafirliğe giderken giydiği elbise arasındaki farkın sebeplerini düşünüp yazınız.
3 — Defterinize bayrağımızın resmini yapınız. Bulabilirseniz bir de sancak resmi yapıştırınız.

1 — Nasıl konuşmalı?

Bazı insanlar çok güzel konuşur, her şeyi tatlı tatlı anlatır. İnsan onları dinlemekten, onlarla konuşmaktan büyük zevk duyar. Bazı kimseler de, bilgileri, görüş ve duyuşları çok üstün olduğu halde, iki lâfı bir araya getirip konuşamazlar. Fikirlerinden, görüşlerinden kimse faydalanamaz. Gene bazı insanlar, güzel konuşmasını bilmedikleri için, arkadaş bulamazlar. Çünkü bu insanlar sadece kendi işlerini, başarılarını, dertlerini anlatırlar. Yahut hep başkalarının dedikodusunu yaparlar. Bu konuşmalar dinliyeni çok sıkar. Böyle insanlar hiç sevilmezler, hiç aranmazlar.

O halde her şeyden evvel konuştuğumuz insanın ilgileneceği konular etrafında söz açmak lâzımdır. Bununla beraber, yalnız güzel konuşmayı değil, dinlemeyi de bilmek lâzımdır. Bir insan, ne kadar güzel konuşursa konuşsun, dinlemesini de bilmezse karşısındakinin canını sıkar. Böyle hiç durmadan konuşan insanlara geveze derler. Gevezeleri kimse sevmez.

Yerine göre konuşmayı bilmek, konuya göre sesini ayarlamak ve sırası geldikçe susmak, karşısındakini de konuşturmayı bilmek bir sanattır.

Güzel konuşmanın iş hayatı üzerinde büyük önemi vardır. İyi konuşmasını bilenler, birçok isteklerini yaptırabileceklerini de unutmamalıdırlar. «Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır!» derler.

Toplu bir halde oturan insanlar hep birden konuşurlarsa kimse bir şey anlıyamaz. Böyle yerlerde konuşanın sözlerini bitirmesi beklenmeli, konuşan da lâfını uzatmamalıdır. Sınıflarda bazı aceleci çocuklar arkadaşlarının sözü bitmeden konuşmaya başlarlar. Fakat söyledikleri anlaşılmaz. Bu sefer anlatabilmek için seslerini yükseltirler. O zaman gürültü olur. Böyle konuşmaya alışmış sınıflarda dersler iyi işlenemez. Gürültüden de insanın başı tutar.

Toplantılarda konuşurken daima söz istemeli, izin aldıktan sonra konuşmalıdır. Konuşanların sözünü nazik bir tavırla dinlemeli, kimsenin sözünü keserek konuşmamalıdır.

Alışverişe giderken sade ve rahat elbiseler, ökçesiz ayakkabılar giyilir.

Nazik, tatlı ve yumuşak bir sesle konuşmaya alışmalıyız. Bunun için de büyüklere karşı saygımızı, küçüklere karşı sevgimizi, hiç tanımadıklarımız bile olsa, herkese karşı nezaketimizi göstermeyi unutmamalıyız.

Büyüklerle «siz» diye konuşmalı, küçüklere sert davranmamalı, yabancılarla konuşurken de son derece nazik olmalıdır. Konuşurken elleri cepte tutmak, ayak sallamak, eli, kolu kaldırıp indirerek konuşmak uygunsuz hareketlerdir. Terbiyeli insanlar konuşurken böyle yapmazlar.

2 – Nasıl giyinmeli?

a) Ev işinde :

Ev kadını, evinin işlerini daha rahat yapabilmek için, iş yaparken vücudu sıkmıyan ve kolay yıkanabilen elbiseler giyer. Bunlar daha çok önden ilikli ve kısa kollu, kapalı yakalı elbiselerdir. Her iki yanında veya sadece bir yanında bir de cepleri bulunur. Bu iş elbiselerinin önden açık oluşu kolay giyilip çıkarılmasını sağlar. Kolların kısalığı da öteye beriye değip ıslanmamalarına, kirlenmemelerine yarar. Kapalı yaka, iç çamaşırlarını tozlardan ve yemek kokularından korur.

b) Misafir karşılarken :

Ev kadını, her zaman olduğu gibi, misafirlerini karşılarken de üstünün başının temiz ve derli toplu olmasına dikkat eder. Misafirlerini temiz kıyafetle karşılar. Bu hareketiyle kendisini ziyarete gelenlere önem verdiğini belirtmiş olur.

Giyimde de hiçbir zaman gösterişe kaçmamalıdır. Sade, zarif elbiseler, sahibinin zekâ ve zevkinin derecesini gösterir. Zeki insan, kendisine yakışan renkleri ve biçimleri bilir. Modadır diye yakışacağından emin olmadığı renkleri ve biçimleri seçmez.

Koyu renk ve ince çizgili elbiseler vücudu ince gösterir. Açık renkler yazın vücudu serin tutar. İyi bir ev kadını bunları bilir, elbiselerinin kumaşlarını ve biçimlerini ona göre seçer. **Misafir karşılarken** giydiği elbiseler de hep böyle düşünülerek hazırlanmış güzel, zarif ve zevkli elbiselerdir.

Misafirliğe giderken temiz ve yeni elbiseler giyilir.

c) Sokakta :

Çarşıya, pazara çıkarken giyilen elbiseler hafif, kullanışlı, hem giyilmesi, hem temizlenmesi kolay elbiselerdir. Bunların biçimleri sade olduğu için daha rahat yürünür. Ayakkabılar da ökçesiz olmalıdır.

ç) Misafirlikte :

Misafirlikte ve davetlerde giyilen elbiseler evde giyilenlerden daha süslü, hele akşamdan sonra giyilenler çok süslü ve gösterişli olabilir. Fakat bütün bu süsler hiçbir zaman lüzumundan fazlaya kaçmamalıdır.

Misafirliğe ve davete giderken giyilen ayakkabılar da biraz yüksek ökçeli olursa, giyilen elbiseleri daha zarif gösterir.

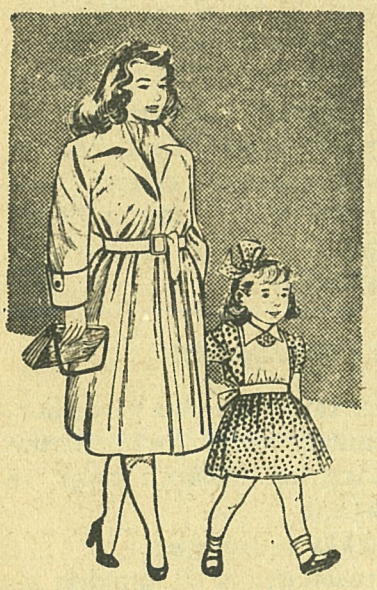

Gezmeye giderken en yeni ve en temiz elbiseler giyilir.

d) İş başında :

Kadın ve erkek **iş elbiseleri** o kimselerin yaptıkları işlere göre olur. Erkek işçilerin elbiseleri pantalonla üstü bitişik **tulum** denen elbiselerdir. Bunlar koyu renk ketenden yapılır. Memurlar mümkün olduğu kadar süssüz, sade dikilmiş elbiseler giyerler. Dışarıda çalışan kadınların da elbiseleri koyu renk, yünlü, keten veya satenden yapılır. Bunların biçimleri de gene önden açık veya tayyör şeklindedir.

e) Spor yaparken :

Spor elbisesi, yapılan spora göre seçilir. Spor yaparken giyilen elbiseler vücudun kolay hareket etmesini sağlıyan hafif dayanıklı elbiselerdir.

Bundan başka yürüyüşlerde, dolaşmalarda, evde ve sokakta yani

günün daha çok saatinde giyilen elbiseler sade biçimli, dayanıklı, rahat, temizlenmesi kolay elbiselerdir.

Konuşmanın olduğu gibi giyimin de insanlar üzerinde etkisi büyüktür. Temiz ve iyi giyindiğine emin olan bir insanın hareketleri canlı olur. Yürüyüşünde, konuşmasında bir serbestlik görülür. Karşısındakilerde iyi tesir bıraktığı için sevgi ve saygı görür. Nasreddin Hocanın «Ye kürküm ye» hikâyesi de bunu anlatır.

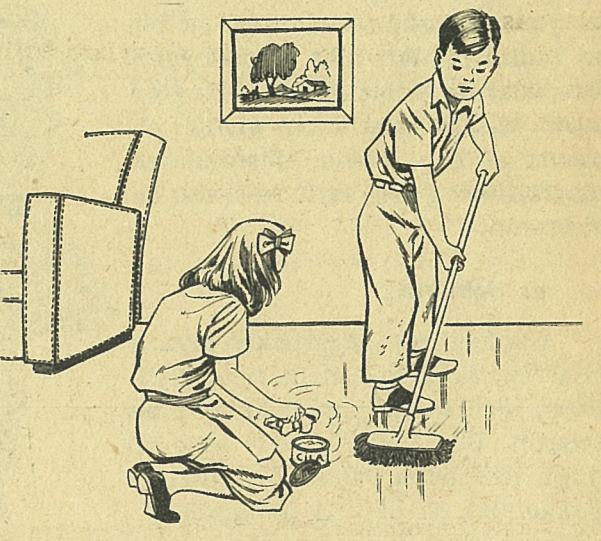

İş yaparken iş önlükleri, iş tulumları giyilir.

İyi bir ev kadını elbiselerini hazırlarken her şeyden önce kumaşların dayanıklı olmasına dikkat eder. İcabında ters yüz edilebilecek, temizlendiği zaman bozulmıyacak, solmıyacak kumaşlar seçer. Bundan başka gösterişi var diye çok pahalı kumaşları da almaz. Aile bütçesini düşünerek hareket eder. Elbise yaparken en mühim ihtiyacını öne almak suretiyle işe başlar. Yani evde veya misafirliğe giderken giyecek yeni elbisesi olmıyan bir ev kadını hiçbir zaman düğün veya balo elbisesi diktirmeyi düşünmez.

Spor yaparken rahat hareket edebilmek için kolsuz blûzlar ve kısa pantalonlar giyilir.

3 — Nasıl selâmlaşmalı?

Birbirini tanıyan ve bir yerde karşılaşan insanlar, kendi göreneklerine göre selâmlaşırlar. Selâm, saygı ve bağlılığı gösterir.

a) Sokakta selâmlaşma :

Yolda rasladığımız bir tanıdığı selâmlamak için yanımızdan geçmesini beklemeliyiz. Ancak vapur, tren, uçak gibi taşıtlarla giden tanıdıklarımızı gözden kaybolunca kadar el sallıyarak uzaktan selâmlarız.

Selâm, baş hafifçe eğilerek ve gülümsenerek verilir.

Selâmı evvelâ küçükler büyüklere, erkekler kadınlara verirler. Erkekler selâm verirken şapkalarını çıkarır, kadınlar şapkalarını çıkarmadan, baş eğerek selâm verirler.

Resmî elbiselerini giymiş subaylar, başlarında okul kasketi bulunan öğrenciler, şapka ve kasketlerini çıkarmadan, askerce selâm verirler. Yani sağ elin beş parmağını birbirine bitişik tutarak, canlı bir hareketle, şehadet parmağını kasketin önündeki güneşliğin sağ kenarına değdirerek selâm verirler. Bu şekilde selâmlamada ciddiyet, yani ağırbaşlılık esastır.

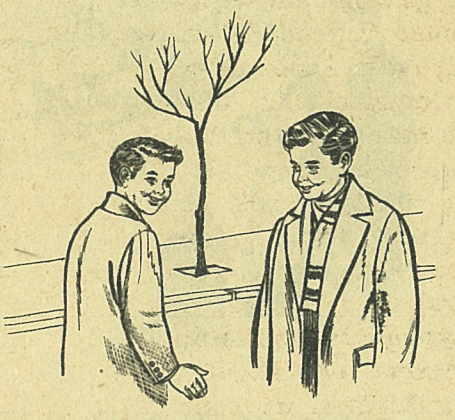

Yolda rasladığınız arkadaşlarınıza ve tanıdıklarınıza nezaketle selâm veriniz.

b) Evde selâmlaşma :

Bir ziyarete gidildiği zaman önce ev sahibi kadına, sonra erkeğe, daha sonra orada bulunan diğer kimselere selâm verilir.

Tiyatro, kütüphane gibi kapalı genel binalardan veya resmî dairelerden birine gidildiği zaman erkekler kapıdan girerken şapkalarını ellerine alırlar. Oradan çıkıncaya kadar giymezler. Kadınlar şapkalariyle girip oturabilirler.

c) Resmî dairelerde :

Resmî binalarda yanlarına çıkılan veya ziyaretine gidilen bir büyüğe erkekler şapkaları ellerinde saygı ile baş eğerek, karşılık beklemeden selâm verir, o müsaade etmedikçe, yer göstermedikçe bir yere oturmazlar. Kadınlar şapkalarını çıkarmadan, baş eğerek selâm verirler.

Resmî elbiseli subay ve erler böyle selâmlaşırlar.

ç) Yolculuğa çıkarken :

Uzun bir yolculuğa çıkarken binilen kompartımanda, uçakta veya vapur salonunda bulunanlara da baş eğerek selâm verilir. Taşıt kalkınca herkes birbirine hayırlı yolculuk dileğinde bulunur.

d) Cenazeyi selâmlamak :

Yolda bir cenazeye raslayınca sivil erkekler şapkalarını ellerine alır, tabut önlerinden geçinceye kadar dimdik dururlar. Subay, asker ve polisler elleriyle selâmlarlar. Kadın ve çocuklar da saygı ile durup cenazenin geçmesini beklerler. Böylece han-

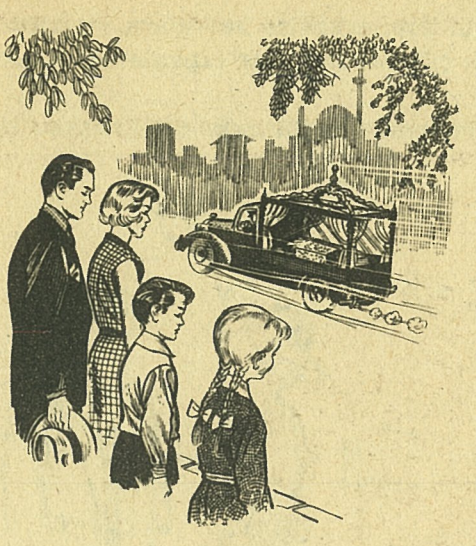

Cenaze geçerken erkekler şapkalarını ellerine alırlar, tabut önlerinden geçinceye kadar ayakta dururlar. Subaylar ve kasketli öğrenciler askerce selâm dururlar. Kadınlar ve kız çocuklar şapkaları da olsa çıkarmazlar, saygı ile durup cenazenin geçmesini beklerler.

gi dinden ve kim olursa olsun, ölüye saygı gösterilmiş olur.

e) Bayrak ve sancak selâmlamak :

Bütün bu selâmlardan başka her Türkün içi titriyerek, göğsü kabararak selâm verdiği bir şey daha vardır. O da şanlı Türk bayrağı ve sancağıdır.

Törenlerde bayrak çekilirken hazır ol vaziyetinde durulur; direğe çekilinceye kadar bayrağa bakılır.

Sivil erkekler şapkalarını ellerinde tutarlar, askerler, kasketli öğrenciler ellerini kasketlerine götürür, bayrak tamamiyle direğe çekilinceye kadar selâm duruşunda beklerler. Sancağın önünden geçerken de üç adım kala baş sancağa çevrilir, üç adım geçinceye kadar sancağa bakıp selâm vererek yürünür. Sivil erkekler şapkalarını ellerinde tutar, askerler ve başlarında kasket bulunan öğrenciler askerce selâm verip geçerler.

Önümüzden sancak geçerken de hazır ol vaziyetinde selâm durulur. Askerler ve kasketli öğrenciler ellerini kasketlerinin kenarında tutarlar. Sancak üç adım geçinceye kadar öyle durulup gözle takibedilir. Sivil erkekler,

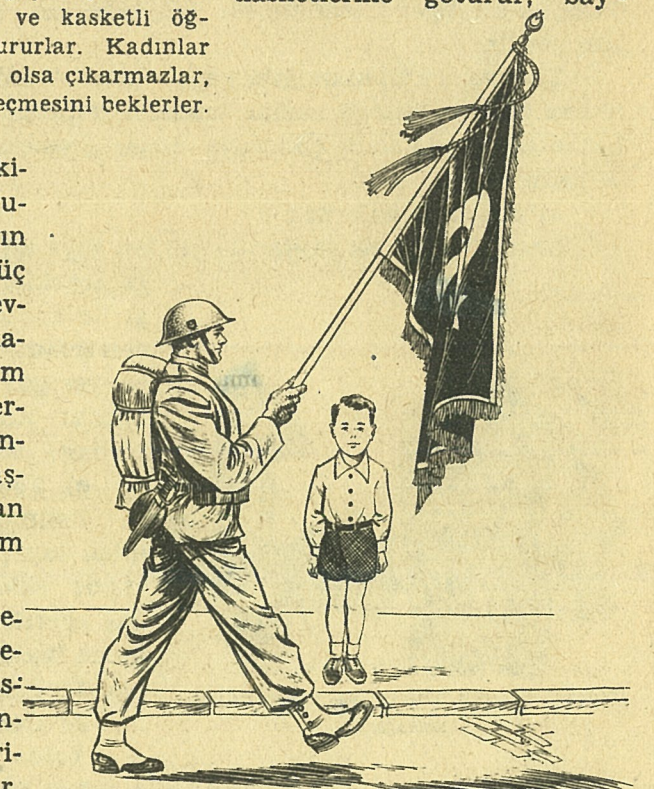

Sancak geçerken hazır ol vaziyetinde selâm durulur. Sivil erkekler şapkalarını çıkarırlar, subaylar ve okul kasketi giyen çocuklar asker selâmı verirler.

gene aynı vaziyette şapkaları ellerinde olduğu halde saygı duruşunda bulunurlar.

f) İstiklâl Marşı çalınırken :

İstiklâl Marşımız çalınırken de mutlaka ayakta durulur. Yüz, bayrak veya sancak varsa ona, yoksa mızıkaya dönük olarak hazır ol vaziyetinde selâm verilir.

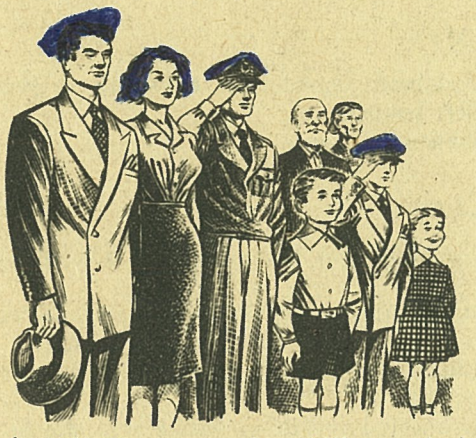

İstiklâl Marşı çalınırken, bitinceye kadar ayakta selâm vaziyetinde durulur.

Cenaze, bayrak, sancak ve İstiklâl Marşı ciddî yüzle selâmlanır.

Tanıdıklarla selâmlaşırken «günaydın», «merhaba» gibi sözler söylenir. Büyükler «günaydın» dedikleri zaman «sağ ol» diye cevap verilir.

ÖZET

1 — Konuşmanın insanların iş hayatı üzerindeki önemi büyüktür. Anlatmak istediklerini iyi anlatabilen insanlar hayatta karşılaşacakları birçok zorlukları yenebilirler.

2 — Büyüklerle konuşurken saygılı, yabancılarla konuşurken nazik olmalıyız. Küçüklere sert dil kullanmamalı, onlardan yapmalarını istediğimiz şeyleri daima iyilikle ve tatlılıkla istemeliyiz.

3 — Elbiselerimizi her şeyden önce bütçemize göre ve en çok lâzım olanları başa alarak hazırlamalıyız. Az para kazanan bir kimse pahalı kumaşlar alırsa yaşaması için lâzım olan ihtiyaçlarını sağlıyamaz.

4 — Elbiseler yerine göre giyilmelidir. İş elbisesiyle düğüne gidilmiyeceği gibi süslü bir elbise ile de pazara çıkılmaz.

5 — Günlük elbiseler sade, zarif ve temizlenmesi kolay elbiselerdir. Spor elbiseleri de yapılacak sporlara göre seçilir.

6 — İnsanların birbirleriyle selâmlaşması onların birbirine olan yakınlığını ve ilgisini gösterir. Güleryüzle ve nazik bir tavırla verilen selâm herkesi memnun eder.

7 — Şanlı bayrağımızı, sancağımızı, İstiklâl Marşımızı selâmlamak millî ödevimizdir. Cenazeleri, büyükleri ve tanıdıkları selâmlamak da insanlık borcumuzdur.

SORULAR

1 — İyi konuşmak niçin önemlidir? Büyüklerle, yabancılarla, çocuklarla nasıl konuşulur?

2 — Giydiğimiz elbiseler nasıl olmalıdır? Düğün elbisesiyle pazara çıkmak niçin doğru değildir?

3 — Selâm verirken nelere dikkat edilir? Bayrak, sancak, İstiklâl Marşı ve cenaze nasıl selâmlanır?

ELBİSELERİN TEMİZLİĞİ VE KORUNMASI

DERSİN PLÂNI:

1 — Elbiseleri fırçalamak, temizlemek, ütülemek ve yerlerine yerleştirmek.
2 — Lekeli elbiseleri temizlemek.
3 — Elbiseleri güveden korumak.

DERSE HAZIRLIK:

1 — Bildiğiniz fırça çeşitlerini ve bunlarla ne gibi işler yapıldığını defterinize yazınız.
2 — Yakası kirlenmiş palto veya ceketinizin yakasını benzine batırılmış beyaz bir bezle siliniz. Bezin kirlenip kirlenmediğine ve yakanın temizlenip temizlenmediğine bakınız. Yaptığınız işi ve sonucu defterinize yazınız.
3 — Güve denilen küçük hayvanı gördünüz veya duydunuz mu? Bunun ne gibi zararlar yaptığını, bu zararlardan korunmak için neler yapıldığını sorup öğreniniz. Öğrendiklerinizi defterinize yazınız.

1 — Elbiseleri fırçalamak, temizlemek, ütülemek ve yerlerine yerleştirmek:

Elbiselerin daha çok dayanmaları ve giyildikleri zaman temiz ve güzel durmaları için onları temiz tutmak, kirlendikleri zaman temizlemek ve sık sık ütülemek lâzımdır.

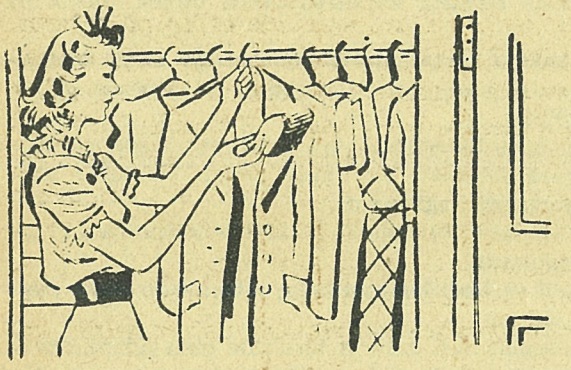

Temizlenip askılara geçirilen elbiseler dolaba yerleştirilirken bir kere daha gözden geçirilir. havları tersine dönmüş olanlar fırçalanıp düzeltilir.

Okuldan, işten, gezmeden eve dönüldüğü zaman ilk iş, bu elbiseleri çıkarmak, ev elbisesini giymek olmalıdır. Sonra çıkarılan elbiseler silkelenmeli, fırçalanmalı, tozları temizlenmelidir. Elbiseler ıslaksa bunları çabuk kuruyacak bir yere asmalı, kuruduktan sonra fırçalamalıdır.

Elbiseler daima kumaşların boyuna, yani havların yatık bulunduğu yöne doğru fırçalanır. Tozları temizlenmiş elbiseler askıya geçirilip yerlerine asılmalıdır.

Her zaman giyilen elbise askıda durur. Ancak mevsimi geçenler torbalarda, bohça ve sandıklarda saklanır. Bohçaya veya sandığa konmuş bir elbisenin devşirilişine göre kat yerleri belli olur. Bunlar tekrar ütülenmeden giyilemez.

Çok kirlenmiş elbiseler pamuklu veya keten kumaşlardan yapılmışsa, bol sıcak su ve sabunla yıkanır, durulanır, iplere veya tellere asılarak kurutulur. Nemli iken ipten alınır ve ütülenir.

Yünlü ebiseler eğer solmıyacak cinstense **çöven**li su ile yıkanır. Çöven bir bitki köküdür. Aktarlarda satılır. 250

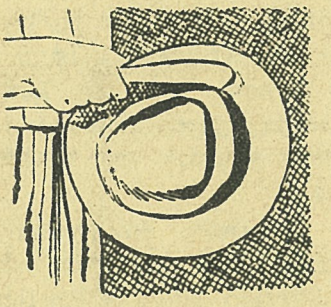

Şapkalar, ayakkabılar sokaktan dönüşte fırçalanır, sonra kaldırılır.

gram çöven bir havanda veya temiz bir taş üzerinde ezilip parçalanır. 3-4 litre su içinde iyice kaynatılır. Leğene ılık su konur. Bu suya çövenli sudan da bir miktar katılır ve elle çırpılarak köpürtülür. Bu suya, ılık suda ıslatılmış elbise batırılıp çitilenmeden yıkanır. Elbisenin kirli yerleri, birbiri üzerine hafifçe sürtülerek temizlenir. Avuçta sıkılarak suyu değiştirilir. Elbise temizleninceye kadar aynı iş iki - üç defa tekrarlanır. Sonunda gene avuçta sıkılarak bir askıya geçirilir veya geniş bir çamaşır sepeti üstüne yayılarak kurutulur. Nemli iken ütülenir.

Sabunla yıkanacak olursa o zaman da gene ılık su köpürtülür, yıkanacak elbise, bu suya batırılır ve aynı şekilde yıkanır. Sabun yünlü kumaşa sürülmez.

Yaka ve kol ağızları kirlenen yünlüler de temiz benzinle silinir. Temiz benzin, renginden anlaşıldığı gibi, beyaz bir kâğıda bir damla damlatılarak da belli olur. Benzin uçtuktan sonra, kâğıtta leke bırakmamışsa o benzin temiz, yani sâftır.

Kirli erkek elbiseleri **sovasol** denilen başka bir cins benzinle yıkanırsa tertemiz ve yeni gibi olur. Kirli elbise, sovasolun içine batırılır.

kirli yerleri birbiri üzerine sürtülerek yıkanır. Elbise avuçta, yani bükmeden iyice sıkılır. Leğende kalan sovasol bir şişeye boşaltılır. Şişenin ağzı sımsıkı kapatılır. Elbiseden çıkan kirler şişenin dibinde toplanır. Üstte kalan temiz sovasol yavaşça başka bir şişeye aktarılır ve gene böyle işlerde kullanılmak üzere kaldırılır.

Böyle yıkanmış elbiseler elle düzeltilerek askıya geçirilip havalandırılırsa kurudukları zaman ütü bile istemezler. Bir erkek elbisesi için 3 - 4 litre sovasol yeter. Benzincilerde kapalı şişeler içinde satılır.

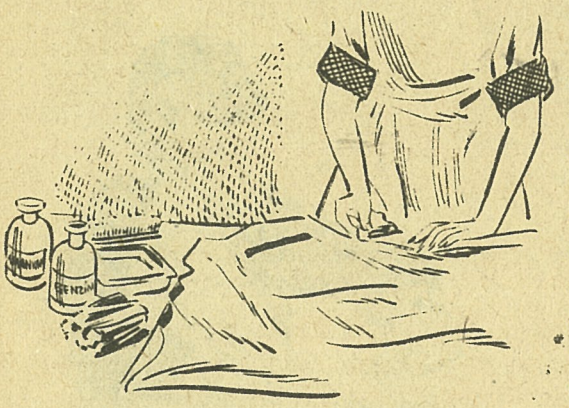

Elbiseler benzinle temizlendikten sonra iyice havalanmaları beklenmeli, sonra ütülenmelidir. Benzin yalnız alevle değil, ısıyla da parlıyabilir.

Yalnız, gerek benzin, gerek sovasolla yapılan bu temizleme işlerinde son derece dikkatli hareket etmelidir. Çünkü bunlar çok parlayıcıdır. En küçük bir ateş görünce hemen parlarlar. Benzin bulunan yerde sigara içmek, kibrit yakmak çok tehlikelidir.

Elbiseler amonyaklı su ile de temizlenir. Bir bardak su içine bir çorba kaşığı amonyak konur. Temiz bir bez bu suya batırılıp elbisenin kirli yerleri silinerek temzlenir.

Tozları ve kirleri temizlenmiş elbiseler ütülenerek yerlerine kaldırılır.

Ütü işleri :

Çamaşırları, yatak takımlarını sofra örtülerini, peçeteleri ve elbiseleri ütülemekte **elektrik** veya **kömür ütüleri** kullanılır. Ağır ütüler iş gör-

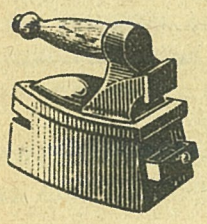

Kömür ütüsü

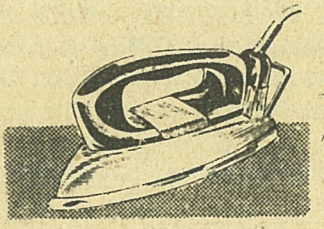

Elektrik ütüsü.

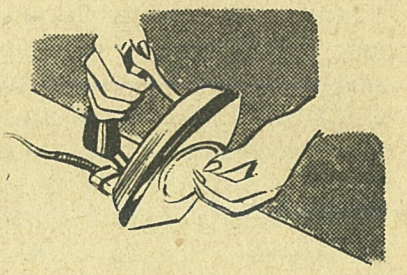

Ütünün işi bittikten sonra altına biraz mum sürmeli, bir bezle iyice sildikten sonra kaldırmalıdır.

me bakımından erkek elbisesi diken terziler için daha iyidir. Hafif ütülerle mendil, başörtü gibi küçük ve ince şeyler ütülenir.

Bazı ütüler, son derece hafif oldukları halde, pek iyi iş görürler. Bu ütüler pek çabuk kızar. Bu ütülerin otomatik olanları da vardır. Bun-

larla ütü yapılırken çamaşır veya elbiseleri sarartmak tehlikesi de yoktur. Çünkü yetecek kadar kızdıktan sonra elektrik akımı kendi kendine kesilir, bu suretle ütü daha fazla kızmaz ve soğumaya başlayınca gene kendi kendine akım başlar ve yeniden kızar.

Bunlardan başka ütü makinaları da vardır. Bu makinalarda elektrik akımı ile kızan ve dönen bir silindir vardır. Çamaşırlar dönen bu silindire kaptırılarak ütülenir.

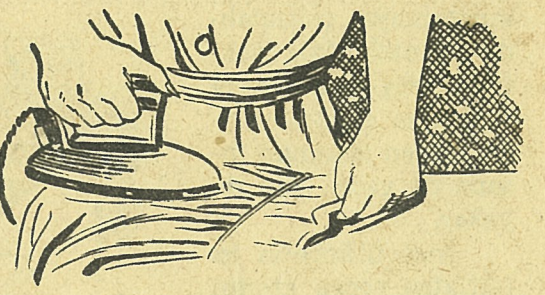

Kız çocuklarının ve kadınların elbise etekleri ütü tahtasına geçirilip kolayca ütülenir.

Her hangi bir işin iyi ve rahat yapılabilmesi için bu işe lâzım olacak araç ve gereçlerin tam olması gerekir. Atalarımız «alet işler, el övünür» demekle bunun önemini belirtmek istemişlerdir. O halde ütüleme işi için de önce iyi bir ütü, sonra da iyi bir ütü tahtası lâzımdır. Eni 40, boyu 80 santimetre olan bir meşe veya gürgen tahtası, yüksekliği 80 santimetre olan iki ayak üzerine mıhlanır. Tahtanın üzerine önce az pamukla yapılmış ince bir **mitil** veya kalınca bir battaniye, bunun üzerine de kalınca pamuklu bir kumaş geçirilir. Her ikisi de iyice gerilerek ütü tahtasının altından raptiyelerle tutturulur veya geniş başlı kısa çivilerle mıhlanır.

Ütü tahtasında ütü kolay yapılır.

Elbise ve çamaşırlar böyle ütü tahtalarında pek rahat ütülenir. Tek katlı büyük parçalar ütülendikçe aşağıya sarkıtılır. Böylece masada toplanıp yeniden kırışmaları önlenir.

Ütü yapılırken fazla kurumuş çamaşırlara su serpilir. Bu iş, tapası delikli bir şişeye konan su ile pek rahat yapılır. Eğer böyle tapası delikli bir şişe yoksa o zaman bir tas içine konan suya bez batırılıp elbise ve çamaşırlar bu ıslak bezle nemlendirilir.

Bunlardan başka, biri tülbent, diğeri kalınca bir bez olmak üzere iki ütü bezi, bir de elbise fırçası lâzımdır. Ütü bezleri nemlendirilip ütülenecek elbiselerin üstüne konur, ütü bu bezin üzerinden gezdirilirse elbiseleri parlatmaz.

Ütü kullanırken son derece dikkatli olmalıdır. Ateş ütülerinin kömürü dışarıda yakılmalı, ütüye iyice yanmış ateşler alınmalıdır. İyi yanmamış kömürler baş ağrısı yapar, hattâ insanı zehirliyerek öldürebilir.

Elektrik ütüleri kullanılırken ütünün kordonunu yaş elle prize sokup çıkarmamalıdır. Çünkü elektrik akımı ıslak şeylerden daha kolay

geçer ve insanı çarpıp kazalara sebebolur. Eektrik akımı insan vücudundan geçerse yanıklar yapar, bu yanıklar güç iyileşir ve yer bırakır. Akım şiddetli olursa kalbi ve solunumu durdurarak ölüme de sebebolur.

Ütüleri prizde unutmamalı, elektrik akımına tutulmuş bir insana el sürmemelidir. Onu elektrik teline bir tahta uzatıp kaldırmak suretiyle kurtarmaya çalışmalıdır. Çünkü böyle elektriklenmiş bir insana el sürülürse elektrik akımı hemen dokunan insana da geçer, onu da yakar.

Ütü nemli bez üzerinde, bez kuruyuncaya kadar gezdirilir. Bez, yeniden nemlendirilip ütülenmiyen yere konur, aynı şekilde ütülemeye devam edilir.

Ateş ütüsünün işi bittikten sonra ateşini boşaltmalı ve ızgarasının üstünde soğumaya bırakmalıdır.

Elektrik ütüsü de böyle soğutulduktan sonra kaldırılıp yerine konmalıdır.

Erkek elbiseleri ütülenirken önce pantalonun bir paçası ütü tahtasına yayılır. Bunun diz çizgisi, yani öndeki ince katı düzleştirilir. Ütüsü bozulmuş, esnemiş diz yerinin üstüne çift katlı nemli tülbent veya nemli bez konur. Sıcak ütü bozuk kısmın ortasından etrafına doğru hareket ettirilerek dizdeki bolluk yedirilir. Sonra paçanın ucundaki kat yeri doğrultusunda yeniden bir diz çizgisi, yani ince kat yapılır. Paçanın iç tarafı üstte olmak üzere ütü tahtasına yayılır. Yan ceplerin astarları iyice düzeltilir ve ütü bastırıla bastırıla ütülenir. Nemli bez kuruyuncaya kadar ütü bezin üzerinde gezdirilir. Aynı şekilde öteki paça da ütülenir.

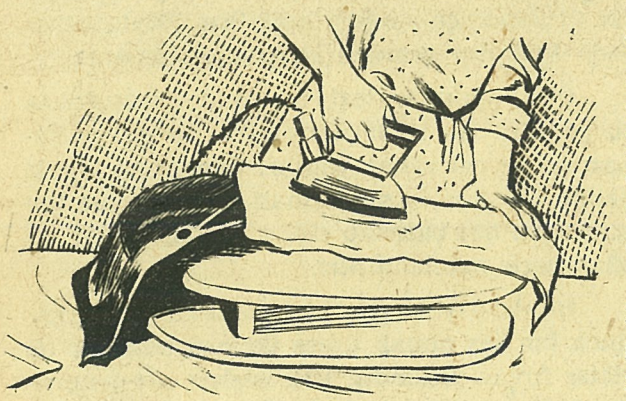

Yakalar ve omuzlar bu işler için kullanılan ütü tahtalarında çok rahat ütülenir.

Sonra her iki paçanın iç tarafları birbiri üzerine getirilerek bu sefer de gene önce bir paçanın dışı, sonra da her iki paça birden çevrilerek öteki paçanın dışı ütülenir.

Ceket ütülemek için ayrıca omuz tahtası yoksa ceketin omuzları ütü tahtasının uc tarafına geçirilir. Önce yakanın tersinden başlanarak klâpalar, yani yan yakalar, kenarlar ve nihayet bütün ceket nemli bezle tersinden ütülenir. Sonra aynı yerler bir kere de gene bezle yüz tarafından ütülenir.

Ceket göğüslerini ütülemek için yapılmış göğüs yastığı yoksa bunun yerine başka bir yastık, ceketin içinden göğüs kısmına tutulur ve yüzünden nemli bezle ütülenir. Kollar, kol tahtası yoksa, ütü tahtası üzerine yayılır. Dikiş yerinin karşısına gelen yerlerde kat yeri olmasın diye ütü yalnız iç taraflarda gezdirilerek kollar da ütülenir.

Kravatlar mukavvadan kesilen bir kılıfa geçirilip ütülenir.

Siyah renkli kumaştan yapılmış elbiseler ütülenirken, parlamasın diye, tülbent yerine kalınca bir bez kullanılır.

Kadın elbiseleri ütülenirken bunların etekleri tahtaya geçirilir, döndürüle döndürüle ütülenir. Sonra üst kısımları elle düzeltile düzeltile ütülenir.

Elbiselerin ütülenmesi bitince bir askıya geçirilir, soğumaları beklenir. İyice soğuduktan sonra elbise dolaplarına, bu iş için ayrılmış yüklüklere veya bir duvardan bir duvara gerilmiş iplere sıra sıra asılır. Asılırken yakaların, kolların ve ceket eteklerinin düzgün olmasına dikkat edilir. Yüklük içindeki veya bir duvardan bir duvara gerilmiş iplere asılan elbiseleri tozdan korumak için üstlerine bir yatak çarşafı örtülür. Düğün, balo gibi yerlerde giyilen elbiselerin, kürk ve kumaş mantoların askılarına kılıflar da geçirilir. Bu kılıflar yıkanabilen kumaşlardan, kalın patiska veya amerikan bezinden yapılır. Elbise kılıfları, elbiseleri tozlardan, güvelerden ve renklerinin uçmasına sebebolan fazla ışıktan korur.

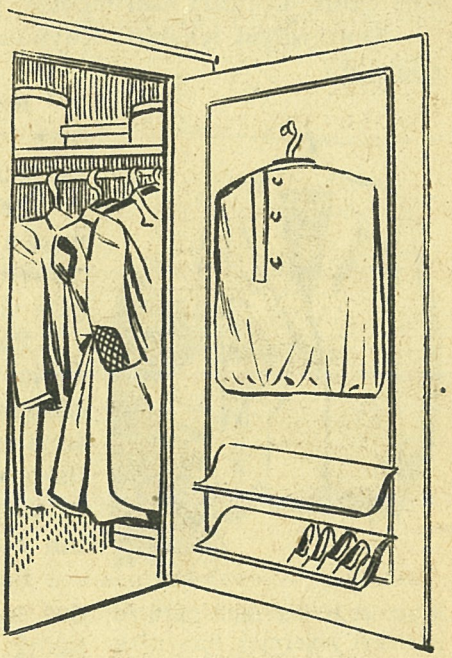

Askılara geçirilen elbiseler, tozlardan ve güvelerden korunmuş olur.

Elbise kılıfları dik dörtgen şeklinde bir torbaya benzer. Yukarı kısmında askı çengelinin geçeceği bir delik vardır. Alt kısmında iki etekten biri diğeri üzerine dönerek sık aralıklarla iliklenecek şekilde yapılır. Bunların bazılarının alt kısımları düğmesiz, yani açıktır. İstenilirse düğme yerine fermuvar da dikilir. İçine birden fazla elbiseyi asacak Naylondan yapılmış elbise kılıfları da vardır.

Her zaman giyilen elbiseler el altında bulundurulmalı, seyrek giyilenleri dolabın arka tarafına konmalıdır.

2 — Lekeli elbiseleri temizlemek :

Lekelenmiş elbiseleri hemen temizlemek, bu lekelerin kumaşa iyice geçmesine meydan vermemek lâzımdır.

Boyalı kalem lekeleri: Su değdirilmeden sıcak limon suyu ile çıkarılır. Sonra leke yeri su ile yıkanır veya silinir.

Yağ lekeleri: Makina yağı gibi kirli yağ lekeleri benzinle temizlenir, sonra elbise havalandırılır. Eğer zeytin yağı, tereyağı veya sade yağ gibi temiz bir yağsa vakit geçirmeden bu yağın üzerine bir parça kurutma kâğıdı konur, yoksa biraz un serpilir. Bunların üzerinde sıcak ütü gezdirilir. Eğer bir defada çıkmazsa tekrar edilir. Bu iş yağ damlar damlamaz yapılırsa daha iyi bir sonuç elde edilir. Lekeleri eskitmemek, hemen çıkarmak lâzımdır.

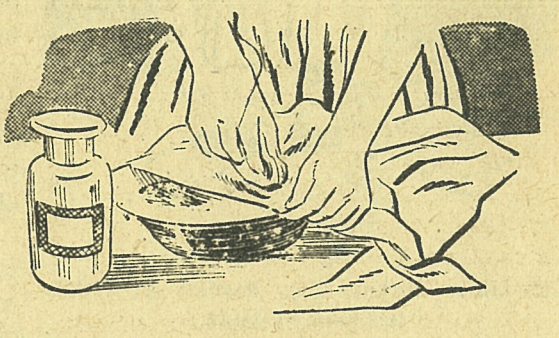

Pas lekeleri eczanelerden alınan oksalik asit ile çıkarılır.

Tentürdiyot lekeleri: Kaynamış kuru fasulye suyu veya ispirto ile çıkarılır.

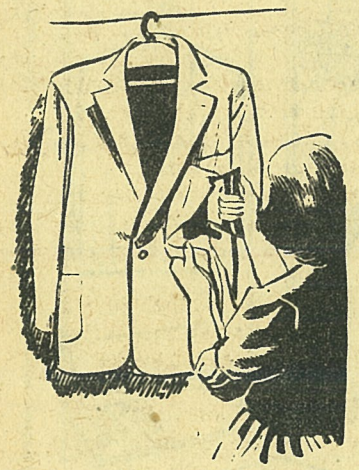

Elbiselerin üzerinde görülen parıltıyı gidermek için ıslak bez sıcak ütüye sarılır, parlak yerlere sürülür, bez kurumadan ütü çekilir.

Kan lekeleri: Önce kanlanan yeri soğuk suya batırıp biraz bırakmalı, sonra sodalı su ile yıkamalı veya silmelidir.

Sobadan akan kurum lekeleri: Su değdirmeden leke yerini sıcak limon suyu içine batırmalı, biraz tuttuktan sonra uvuşturmalı, leke çıkmazsa aynı işi tekrarlamalıdır.

Pas lekeleri: Kurum lekesi gibi çıkarılır. Ayrıca eczanelerden alınan oksalik asitle de çıkarılır. Bir küçük tasa kaynar su konur, üstüne lekeli kısım gerilir ve leke üzerine bir fiske oksalik asit konur. O kısım kaynar suya batırıla batırıla uvuşturulur. Leke çıktıktan sonra yeri bol su ile yıkanır.

Ütünün yaptığı parlaklığı gidermek: Ütüden sonra kumaşların üzerinde görülen parlaklığı gidermek için ıslak bir bez sıcak ütüye sarılır, çıkan buhar kumaşın ütüden parlamış yerlerine tutulur. Böylece parlaklık kaybolur.

Fakat bütün bu işleri yapmaktan, böyle yorulmaktansa, dikkatli olup bu lekeleri, parlaklıkları yapmamak çok daha iyidir. İşlerini

dikkatle yapanlar, üstlerini kirletip lekelemezler. Böyle yorgnluklardan da kurtulmuş olurlar.

3 — Elbiseleri güveden korumak :

Yüniü elbiselerin, kürklerin başlıca düşmanı olan güveler, esmer renkli minimini kelebeklerdir. Bunlar yünlü kumaşların, kürklerin arasına girer, yumrtalarını bırakırlar. Bu yumurtalar zamanı gelince çatlar ve pek küçük kurtlar meydana çıkar. Bu kurtlar, kumaşın yünlerini ve kıllarını yiyerek büyüdükleri için kumaşı delik deşik ederler, kürklerin derilerini yer yer meydana çıkarırlar. Büyüyen kurtlar tıpkı ipek böcekleri gibi bir koza içine girerler ve zamanı gelince bunlar da minimini birer kelebek olup uçarlar.

Güve, kurtçukları deri, yapağı ve yünlü kumaşları yiyen, kelebeğe benzer, pul kanadlı bir böcektir.

Elbiselerimizi bu küçük görünüşlü büyük düşmanlardan korumak için, sandıklara, dolaplara taze naftalin serpmeli veya ince tülbent torbalar içinde elbise aralarına koymalıdır. Güveler yıkanmamış Amerikan bezini yiyemedikleri için kürkleri, paltoları yeni Amerikan bezinden yapılmış torbalara koymalıdır. Bu torbaların, sandıkların ve dolapların içine tütün ve kuru ceviz yaprakları, ıslanmamış sabun parçaları konmalı, aralarına naftalin, yahut D.D.T. ilâçları püskürtülmelidir. D.D.T. bütün küçük zararlı hayvanları yokeden çok tesirli bir ilâçtır. Güveler fazla ışık sevmezler. Bunun için arasıra dolap kapıları, sandık kapakları açılmalı, elbiseler güneşe asılmalıdır.

ÖZET

1 — Elbiselerin daha çok dayanmaları ve giyildikleri zaman güzel durmaları için bunları temiz tutmalı, sık sık ütülemelidir.

2 — Çok kirlenmiş yünlü elbiseler çövenli su ve benzinle temizlenir. Pamuklu ve keten elbiseler su ve sabunla yıkanır. Yünlü kumaşlara ve fanilelere doğrudan doğruya sabun sürülmez, su köpürtülerek bu köpüklü su içinde yıkanır. Yünlü kumaşların ve fanilelerin kirli yerleri birbirine hafifçe sürtülerek temizlenir.

3 — Erkek elbiseleri ve palto gibi kalın kumaşlardan yapılan giyecekler için en elverişli ütüler ağır ütülerdir. Elektrik ütülerini kullanırken çok dikkatli olmalı, elektrik fişini prize ıslak elle sokup çıkarmamalıdır. Elbiseler ütülenirken üzerine ıslak bez konur.

4 — Pas, mürekkep, kurum lekeleri sıcak limon suyu ile; yağ lekeleri de benzinle çıkarılır. Pas lekeleri oksalik asitle de çıkarılır. Ütü ile parlatılmış yerlere kızgın ütüye geçirilmiş yaş bezden çıkan buhar tutularak parlaklık giderilir.

5 — Lekeleri eskitmeden ve su değdirmeden önce temizlemeye çalışmalıdır. En iyisi her işte dikkatli olup üstünü başını kirletmemek, lekelememektir.

6 — Güvelerden korunmak için elbiselerin arasına naftalin koymalı, dolap ve sandıklara D.D.T. li ilâçlar püskürtmelidir.

SORULAR

1 — Elbiseniz niçin ütülenir? Kaç türlü ütü biliyorsunuz? Ütü yapmak için neler lâzımdır? Ütü kullanırken kazaları önlemek için nelere dikkat etmelidir?

2 — Çöven nedir? Hangi işlerde kullanılır?

3 — Mürekkep, pas, yağ lekeleri nasıl ve ne ile çıkarılır?

4 — Güvelerden korunmak için ne yapmalıdır.

ÇAMAŞIRLARIN TEMİZLİĞİ VE KORUNMASI

DERSİN PLÂNI:

1 — Çamaşırları yıkamak, ütülemek, onarmak, sandık ve dolaplara yerleştirmek.
2 — Beyaz çamaşırları ve çorapları ağartmak, sofra örtülerinin ve peçetelerin lekelerini çıkarmak.

DERSE HAZIRLIK:

1 — Öğretmeninizden izin alarak, kabilse okulda bir çift çorabınızla bir iki mendilinizi yıkayınız. Başka derste de bunları onarıp ütüleyiniz. İçinizde bu işleri en iyi yapanları görünüz, yaptıklarını inceleyiniz. Eğer bu işleri okulda yapmak mümkün olmazsa evlerinizde yapınız ve nasıl yaptığınızı yazınız.
2 — Bir kahve kaşığı kireçkaymağını bir bardak suda eritip süzünüz. Bu suyu kaynatınız. Sonra meyva lekeleri olmuş bir peçetenin lekeli yerini bu kaynamış suya batırarak su soğuyuncaya kadar yıkayınız. Lekenin çıkıp çıkmadığını görünüz. Yalnız bu işi yaparken dikkatli olunuz, kireçkaymağını fazla kullanmayınız. Lekesini çıkaracağınız kumaş ipekli olmasın. Kireçkaymağına batırılan ipekli kumaşlar hemen yırtılır.

1 — Çamaşırları yıkamak, ütülemek, onarmak, sandık ve dolaplara yerleştirmek :

a) Yıkamak :

Çamaşırlar, yıkanmaya başlamadan önce, cinslerine ve renklerine göre ayrılır. Sökükleri, yırtıkları varsa yıkanırken yırtıklar ve sökükler büyümesin diye teyellenerek tutturulur.

Çamaşırlar sıcak su ve sabunla yıkanır. Suyu fazla köpürtmek için biraz da soda kullanılır.

Çok kirlenmiş beyaz çamaşırları, geceden, az sodalı ılık suya batırmak faydalı olur. Bir gece suda kalan çamaşırların kirleri kabarır, çabuk temizlenir. Yıkanma sırasında çamaşırların çok kirli yerleri birbiri üzerine sürtülerek çitilenir.

Çamaşırların ilk suları az sıcak, ikinci ve üçüncü suları çok sıcak olmalıdır. Çamaşırlar üç su yıkandıktan sonra kaynamaya atılır. Kaynatılan çamaşırlar bir su daha yıkanır, bundan sonra çivitli suya batırılıp çıkarılır ve iplere asılır.

Çividin dalgalı olmaması için suyun ılık ve biraz köpüklü olması lâzımdır. Çividi bir bez içine koymalı, suda erittikten sonra çamaşırları silkeliyerek açık açık suya batırıp çalkalamalıdır. Yıkanan çamaşırları bir ucundan tutup verevleştirmeli, sonra katlıyarak sıkmalıdır. Verevleştirmeden sıkılan çamaşırlar hırpalanır ve çabuk eskirler. Çamaşırları iplere veya tellere asarken iyice silkelemeli, öyle asmalıdır.

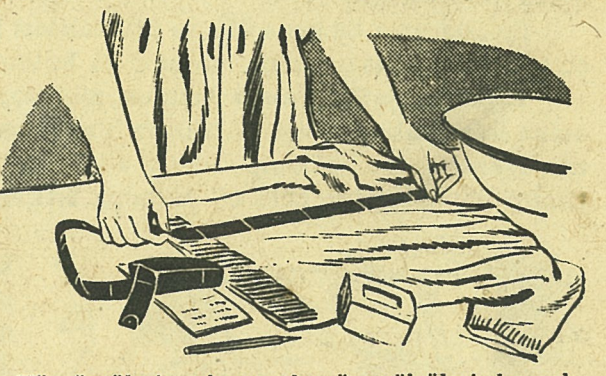

Yün örgülerin yıkanmadan önce ölçüleri alınmalı.

Renkli çamaşırlar: Sodasız ılık su ile yıkanır. Renkleri solmasın diye kaynatılmaz. Renkleri üzerinde sabun lekeleri kalmasın diye bol su ile durulanır. Son sularına çivit yerine yarım kahve fincanı sirke konursa kumaşa parlaklık verir. Renkli çamaşırları açık havada, fakat gölgede kurutmalıdır.

Çamaşırlar ipten biraz nemli alınmalı, gere gere ve elle düzliyerek devşirilmeli, çamaşır sepetine öyle konmalıdır. O zaman ütülenmeleri hem daha kolay, hem de daha iyi olur. Yalnız ipten alınan nemli çamaşırlar sepet içinde bir günden fazla bekletilmemelidir.

Beyaz yün örgü işlerini ve beyaz iç fanilelerini yıkamak ve temizlemek için işe başlamadan önce yün blûzun, ceketin veya fanilenin bir masa üzerinde eni, boyu ölçülür. Sonra bir litre su başına 40 gram kadar beyaz sabun (bu, aşağı yukarı bir kibrit kutusu büyüklüğündedir) rendelenir. Gene bir litre su başına bir çorba kaşığı amonyak dökülür. (Amonyak eczanelerde satılır). Bir litre su başına bir - iki damla gliserin damlatılır (Gliserin de eczanelerde satılır). Yıkanacak şeyler bu su ile üç - dört su yıkanır. Yünlü kumaşların yıkanmasında olduğu gibi bunlar da avuçta sıkılır.

Yün örgüler de yünlü kumaşlar gibi yıkanır.

Başka bir kaba sıcak su konarak litre başına bir kahve kaşığı **hidrosülfit** dökülür. Evvelki suda yıkananlar bu suya batırılarak beş-on dakika bırakılır. Sonra çıkarılır ve bol temiz suda çalkalanır. Gene avuçta sıkılarak ölçüleri alınan masaya serilir ve yıkanmadan önce alınan ölçülere göre eninden, boyundan çekilerek kurumaya bırakılır.

İnce yünlü elbiseler de böyle yıkanırsa kısalma ve daralma korkusu olmaz.

b) Ütülemek :

Yıkanmış ve nemli nemli kalıplanmış çamaşırlar birer birer ütülenerek yerleştirilir.

Bu işler için de gene ütü ve ütü tahtası lâzımdır. Çamaşırların ütüsü için ütü tahtası yerine masalar da kullanılır.

Yatak çarşafları, masa örtüleri gibi büyük ve tek katlı çamaşırlar enine ikiye katlanır, ütü iki katına birden bastırılarak altı ve üstü ütülenir, tekrar enine katlanıp yeniden altı ve üstü ütülenir. Çarşaf veya örtünün büyüklüğüne göre bu katlama birkaç kere tekrarlanır.

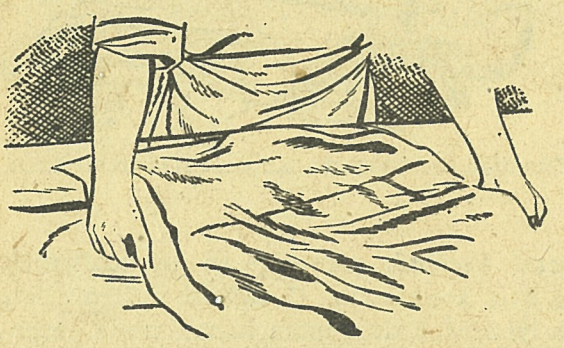

Yün örgüler yıkandıktan sonra bir masa üzerine yayılır. Yavaş yavaş çekilerek eski ölçülerine getirilir.

Masa örtülerinin önce kenarları, sonra diğer tarafları, yatak çarşaflarında olduğu gibi, katlanarak ütülenir.

Yatak ve yorgan çarşaflarının kenarları enli basılmışsa veya işlemeli ise önce kenarları ve işlemeleri, sonra katlanıp iç tarafları ütülenir.

Havluların yalnız düz olan, yani havsız yerlerine ütü bastırılır. Havlı kısımlar ütülenirse havları yatışır, suyu iyi çekmezler. Bunlar, her iki baştaki düz yerler ütülendikten sonra önce boyuna, sonra enine katlanıp kaldırılır.

Mendil ve peçetelerin de önce kenarları ütülenir. Sonra masaya değen kısmın yarısı üste gelmek üzere orta yerlerinden bir ve bir daha katlanır. Bundan sonra da sağdan sola doğru gene üst üste iki defa katlanıp altta kalan kısım üste çevrilir. Böylece mendil veya peçetenin bir kenar köşesi üstte bırakılmış olur. Küçük mendiller bir defa katlanır.

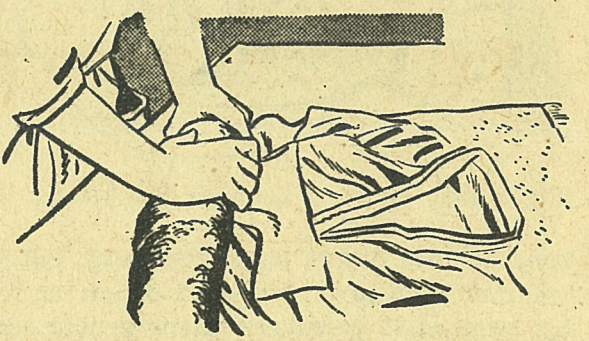

Yıkanmış ve eski ölçülerine getirilmiş yün örgülerin bir havlu ile fazla suyu alınır ve yayılı halde kurumaya bırakılır.

c) Onarma :

Ütülenen çamaşırları dolaplara, bohçalara koymadan önce birer birer elden geçirmeli, sökükleri, yamanacak ve düğmeleri dikilecek olanları ayırmalıdır. Ev kadını her çamaşır gününden sonra birkaç saatini çama-

şırları onarmaya ayırır. Dikiş sepetini, yama bohçasını alır, bu çok önemli işi de seve seve yapar.

Yorgan ve yatak çarşaflarının önce orta yerleri eskidiği için bunlar uzunlamasına ortadan kesilir, kesilen yer kenarlara, kenarlar da orta yere getirilip yeniden dikilir. Böylece bir zaman daha kullanılmaları sağlanır.

Çamaşırların az yıpranmış küçük yerleri, çoraplarda olduğu gibi, kendi renklerindeki ipliklerle örülerek sağlamlaştırılır. Büyük yırtıklar kendi şekline göre kesilen bir parça ile yamanır. Bu parça yıkanmış,

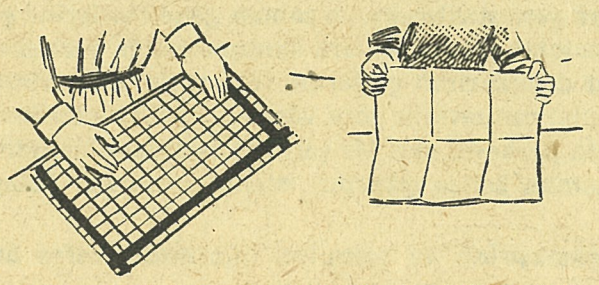

Çamaşırlar nemli iken sıvazlanarak devşirilirse ütülenmiş gibi olur, ütü işinin çabuk bitmesini sağlar.

yani kolası giderilmiş olmalı ve kabil olduğu kadar yamanacak yerin rengine ve desenine uymalıdır.

Çizgili ve kareli kumaşlar yamanırken yamadaki çizgilerin ve karelerin kumaşlara uygun düşmesine dikkat etmelidir.

Sökükler, yerine göre çırpma, iğneardı veya pike dikişi ile dikilir. Eksik düğmeler tamamlanır, kopacak halde olanlar sağlamlaştırılır. Onarılan çamaşırlar yeniden ütülenerek yerlerine konur.

Ütülenip devşirilen yatak, yorgan çarşafları, yastık kılıfları, sofra örtüleri, havlu gibi çamaşırlar, cinslerine göre, üst üste konup **çamaşır dolabına** yerleştirilir. Ev kadını kendi zevkine göre bunların üzerine iş-

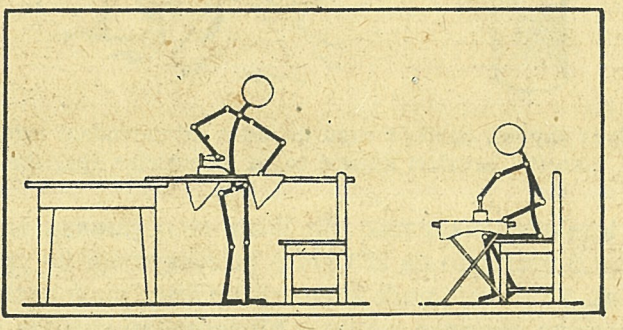

Bazı çamaşırlar oturularak da ütülenebilir.

lemeli veya tenteneli örtüler dikip örter. Yahut ortalarından pembe, mavi gibi açık renk kordeleler bağlar.

Yatak takımları birer takım olarak ayrı ayrı bağlanıp üst üste konursa, değiştirileceği zaman bütün takım birden kolayca alınmış olur.

Yatak çarşafları ayrı, yastık kılıfları ayrı yerlere yerleştirilirse, lâzım olduğu zaman bunları çekip çıkarmak hem daha çok zaman alır, hem de hepsi sıra ile kullanılmıyabilir.

Üst üste konan yatak takımlarının yanı boş bırakılır. Yıkanıp ütülenen takımlar, gene ayrı ayrı takımlar halinde bağlanıp temizlerin yanır. daki boş yere konur. Böylece takımların hepsi sıra ile kullanılmış olur.

Sofra takımları da böyle yerleştirilirse hem iş rahat olur, hem de hepsi sıra ile kullanılacağı için, bir takımın ötekinden çabuk eskimesi önlenmiş olur.

Sandıklara yerleştirilecekse, o zaman gene cinslerine göre, yani çarşaflar ayrı, havlular ayrı bohçalara konup sandığa yerleştirilir. İç çamaşırları çamaşır dolaplarının gözlerine veya raflarına yerleştirilir. Bunlar da, gene ev kadınının zevkine göre, işlemeli örtüler içine konur. Eğer sandığa konacaksa herkesin ayrı bir çamaşır bohçası olmalıdır. Çamaşır lâzım olduğu zaman bohça çıkarılır, istenilen çamaşır kolayca alınır.

2 — Beyaz çamaşırları ve çorapları ağartmak, sofra örtülerinin ve peçetelerin lekelerini çıkarmak :

Renkleri esmerleşmiş beyaz çamaşırları ve beyaz çorapları ağartmak için bunlar bir saat kadar **çamaşır suyu** karıştırılmış sıcak suda bırakılır. Her ev kadını çamaşırlarını ağartmak, sofra örtülerinden ve peçeteler-

Evde yapılan çamaşır suyu ile sofra örtülerindeki lekeler çıkarılır, renkleri kaçmış beyaz çamaşırlar ağartılır.

den meyva lekelerini çıkarmak için lâzım olan **çamaşır suyunu** kendisi hazırlıyabilir. Bunun için de 250 gram kireçkaymağı ile yarım kilogram çamaşır sodası 5 litre su içinde iyice eritilip durulması beklendikten sonra kalın amerikan bezinden yapılmış bir torbadan süzülür (Bu torba hemen bol su ile çalkalanmalıdır. Bu yapılmazsa parçalanır, bir daha işe yaramaz.). Süzülen su koyu renkli şişelere konup serin bir yerde saklanır.

Renkleri ağartılacak çamaşırlar önce sıcak suda ıslatılır. Sonra bir ölçü çamaşır suyuna karşılık yirmi ölçü kaynar su koymak üzere bakır

leğene su konur. Önceden sıcak suda ıslatılmış çamaşırlar silkelenerek açık suya batırılır ve suyun soğuması beklenir. Sonra çamaşır bu sudan çıkarılarak iyice sıkılır. Çamaşırlar 3 - 4 defa temiz ve bol suda çalkanır. Sonunda bir de köpüklü sudan geçirilir.

Sofra örtülerinde ve peçetelerdeki lekeleri çıkarmak için gene bu çamaşır suyu kullanılır. Eğer lekeler büyükse, yalnız bu leke yerleri çamaşır suyunun on kat fazlasiyle hazırlanmış sıcak suya batırılıp 20 dakika kadar bekletilir. Lekelerin çıktığı görülür görülmez sudan çıkarılıp gene 3 - 4 defa bol temiz suda çalkanır. Bundan sonra da sabunla yıkanır ve lüzum görülürse kaynamaya atılır. .

Çamaşır suyu, söylendiği şekilde ve arasıra kullanılırsa çamaşırları eskitmez; hattâ çamaşırlar çitilenmediği ve fazla kaynatılmadığı için kopuşmaz, daha çok dayanır.

Elektrikle işliyen çamaşır makinası olan evlerde çamaşırları yıkama işleri daha kolay ve daha kısa zamanda yapılmaktadır.

ÖZET

1 — Çamaşırları yıkamaya başlamadan önce bunları cinslerine ve renklerine göre ayırmalıdır. Yırtıkları varsa bunları tutturduktan sonra yıkamalıdır. Böyle yapılmazsa yırtıklar daha çok büyür.

2 — Yıkanmış, ütülenmiş çamaşırları yerlerine koymadan önce birer birer elden geçirmeli, yırtıklar, sökükler, kopmuş düğmeler dikilmelidir.

3 — Renkleri kaçmış beyaz çamaşırları çamaşır suyu ile ağartmalıdır. Çamaşır suyu 250 gram kireçkaymağı ile yarım kilogram sodayı 5 litre suda kaynatarak yapılır. Bu sudan bir miktar leğene konur, bunun yirmi katı kadar da sıcak su katılır; çamaşır bu suya batırılarak ağartılır. Sonra bol su ile çalkanır.

4 — Çamaşırlar çamaşır makinalarında hem daha rahat, hem de daha kolay temizlenir.

SORULAR

1 — Çamaşırlar yıkanmadan önce niçin ve nasıl ayrılır?
2 — Beyaz çamaşırlar nasıl yıkanır?
3 — Örgü işleri, yün blûz, ceket ve fanileler nasıl yıkanır?
4 — Renkleri bozulan beyaz çamaşırlar nasıl ağartılır? Sofra örtülerindeki meyva lekeleri ne ile ve nasıl çıkarılır?
5 — Çamaşır suyu nasıl yapılır?

ÇOCUK BAKIMI

ÇOCUĞUN GİYİNMESİ, BESLENMESİ VE UYKUSU

DERSİN PLÂNI:

1 — Küçük çocuğun temizliği, giyimi, yatacağı yer, kucakta tutuluşu.
2 — Çocuğu beslemek, anne sütü, hayvan sütü, çocuk mamaları.
3 — Çocuğun uykusu, rahatsız edilmemek ihtiyacı, açık havanın önemi.

DERSE HAZIRLIK:

1 — Yeni doğan çocukların vücutlarında ne gibi temizlikler yapılabileceğini başlarının tepelerinde ve saç diplerinde meydana gelen kepeklerin nasıl temizlendiğini annenizden sorup öğreniniz ve bunları defterinize yazınız.
2 — Sözlükte, kundak çocuklariyle ilgili olan «konak» kelimesini bulup karşılığını defterinize yazınız.
3 — Kundak çocuklarına verilen hayvan sütlerine niçin su ve şeker katıldığını sorup öğreniniz.
4 — Yeni doğan çocukların günün kaç saatini uykuda geçirdiklerini ve niçin uyandıklarını annenize sorup öğrendiklerinizi defterinize yazınız.

I — Küçük çocuğun temizliği, giyimi, yatacağı yer, kucakta tutuluşu:

Yeni doğmuş çocuklar ne kadar iyi ve temiz bakılırlarsa o kadar iyi gelişir ve rahat büyürler. Çocuğuna bilerek bakan anne, onun günden güne, tam bir sağlık ve neşe içinde büyüdüğünü görür. Çocuğunu neşeli ve sıhhatli gördükçe de bütün yorgunluklarını unutur.

a) Çocuğun temizliği:

Çocuk, her şeyden önce tam bir temizlik ister. Yeni doğmuş bir çocuk, iki yaşına gelinceye kadar, mümkünse her gün, kış aylarında haftada üç defa ılık su ile yıkanır. Bu yıkanmalarla çocuğun derisi temizlenir, bununla da vücudunun iyi nefes alması, kanının iyi dolaşımı sağlanır. İştahı artar, aldığı besinlerin sindirimi kolaylaşır.

Altını ıslatan çocuğun bezleri hemen değiştirilmeli, ıslak bırakılmamalıdır. Altları kuru olan çocuklar rahat uyurlar.

Çocuğun temizliğine başlamadan önce annenin hazırlanması lâzımdır. Bunun için de kısa kollu iş önlüğünü giyer, ellerini güzelce yıkar.

Çocuğun vücudunu çizmesin diye kendi tırnaklarının kesilmiş, törpülenmiş olmasına dikkat eder. Hava soğuksa çocuğu kurulıyacağı havluyu, giydireceği çamaşırları, içinde sıcak su bulunan bir lâstik torbaya veya şişeye sarar. Çocuğu temizlemek için lâzım olacak eşya ve ilâçları bir masa üzerine yayılmış, temiz bir beze veya bu işe ayırdığı genişçe bir çantaya sıralar.

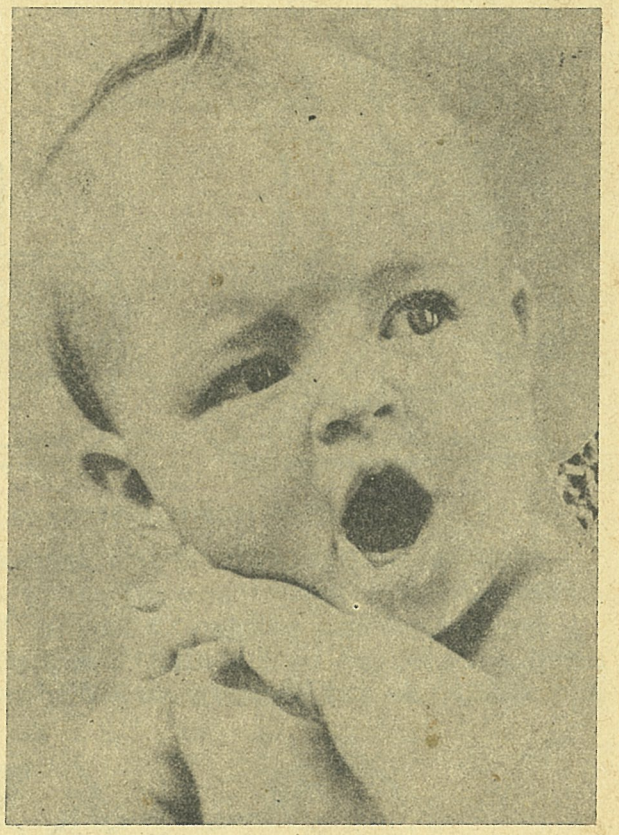

Çocuk bakımını bilen annelerin çocukları gürbüz ve neşeli olurlar.

Bunlar: isterilize edilmiş, yani mikropları öldürülmüş bir paket eczane pamuğu, çocuğun gözlerini silmek için kesilmiş birkaç parça gazlı bez, burnu ve kulağı temizlemek için birkaç tane küçük fitildir. Bu fitiller, küçük bir parça eczane pamuğunu parmaklar arasında bükerek yapılır. Bunlardan başka yumuşak bir saç fırçası, bir tırnak makası, küçük bir şişe içinde biraz badem yağı, veya bir tüp vazelin, çocuk pudrası, banyo suyunun sıcaklığını anlamak için bir banyo termometresi gibi şeyler de bulundurur; bunları hazırladıktan sonra temizlik işine başlar.

Çocuk, çinko veya emaylı banyolar içinde yıkanır. Eğer böyle bir banyo yoksa o zaman yalnız çocuğu yıkamada kullanılan derince bir çinko leğen tedarik edilir. Banyo veya leğende su çabuk soğuyacağı için, su, bütün hazırlıklar bittikten sonra leğene veya banyoya konur. Suyun sıcaklık derecesi 37 den fazla, 36 dan aşağı olmamalıdır. Fazla sıcak, nefes alıp vermeyi güçleştirdiği için, çocuğu yorar. 36 dan aşağı derecedeki suda da çocuk üşüyebilir.

Banyonun üçte ikisi ılık su ile doldurulmalı, kova içinde de ayrıca ılık durulama suyu bulundurulmalıdır.

Suyun sıcaklığını ölçmek için termometre yoksa, anne, dirseğini suya

sokar, suyun sıcaklığını anlamaya çalışır. Vücudun, sıcaklığı en iyi duyan yerlerinden biri de dirseklerdir.

Çabuk iş görmeye alışmış becerikli, yani eli işe yatkın anneler çocuklarını üşütmeden, kolayca yıkayabilirler.

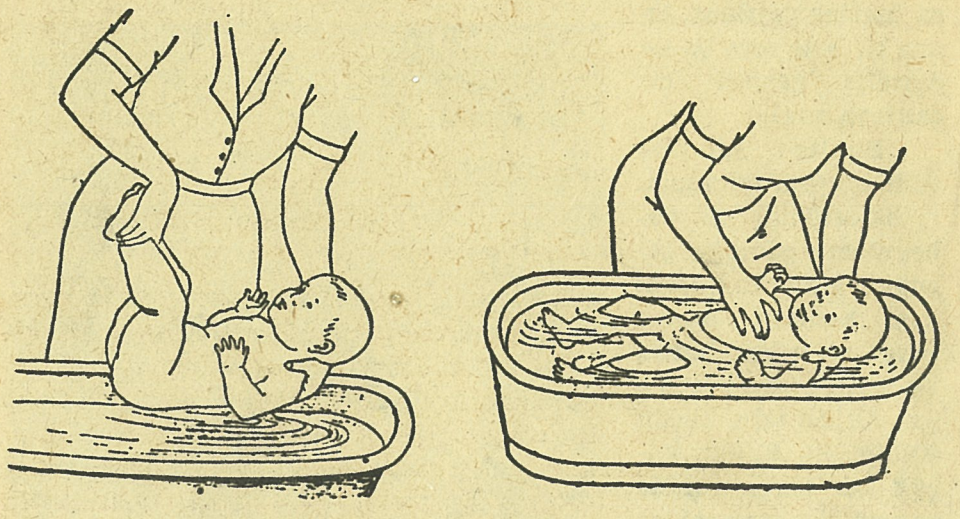

Çocuğun banyoya konuluşu ve yıkanışı.

Banyoda çocuğun başını sol kola dayamalı, koltuklarının altından sol elle tutmalıdır. Açıkta kalan sağ elle çocuğu yıkama işi yapılır.

Her gün yıkanan çocuğun vücudu çok kirli olmıyacağı için fazla sabun sürmeye, sert bezle uvuşturmaya lüzum yoktur. Çocuğun derisi pek naziktir. Bu sert uvuşturmalarla örselenir, acır. İyi cins sabunla

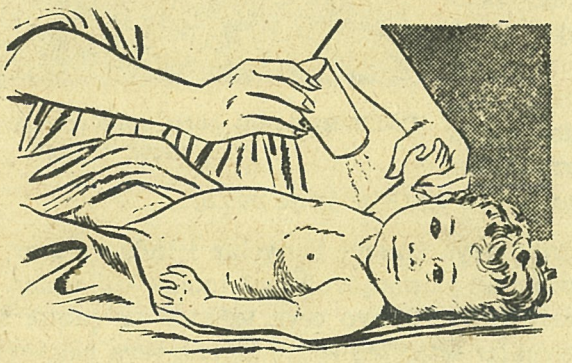

Banyodan sonra çocuğun koltuk altlarına, apış aralarına talk pudrası serpmelidir.

köpürtülmüş yumuşak bir tülbendi sağ elle çocuğun vücudunda, koltuk altlarında, hafifçe dolaştırmak yeter.

Sonra, gözlerine sabun kaçırmamaya dikkat ederek, gene böyle sabunlanmış tülbendi çocuğun saçlarında, kulak arkalarında gezdirmelidir. Sonunda çocuğu kol üstünde yüzükoyun çevirmeli, sağ elle kova-

daki temiz ılık sudan dökerek durulamalıdır. Bu arada yüzünü de yalnız su ile, yani sabunsuz durulama suyu ile yıkamalı ve çocuğu hemen havluya sarmalıdır.

Çocuk yıkandıktan sonra gözleri asit borikli suyla silinmeli, kulakları, burun delikleri temizlenmelidir.

Banyodan çıkarılmış çocuğun saçları, vücudu hafifçe uvularak kurulanır. Koltuk altlarına, boynuna, kulak arkalarına ve apış aralarına çocuk pudrası «talk» serpilir. Bundan sonra pamuk fitille burnu ve kulakları temizlenir. Kulakları kurulanırken çocuğu kulağı üzerine yatırıp öyle kurulamalıdır. Her gün, banyodan sonra, kaynatılmış ve ılındırılmış asit borikli su ile çocuğun gözleri silinmeli; burun deliklerine biraz badem yağı veya vazelin sürülmelidir. Tırnakları uzamışsa kesilmelidir.

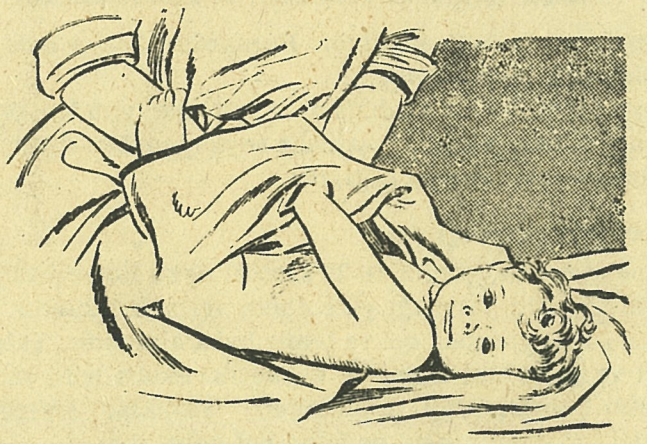

Banyodan sonra çocuğu üşütmeden hemen çamaşırlarını giydirmelidir.

Bazı küçük kundak çocuklarının başlarında «konak» denilen bir kepek tabakası meydana gelir. Dikkatli anneler bu kepeklerin yerleşip kabuk tutmaması için her gün yıkanan çocukların başını iyice kurulayıp fırçalarlar. Arasıra saç diplerini asit borikli su ile silerler.

b) Çocuğun giyimi :

Çocuğun giyeceği çamaşırlar ve elbiseler mevsime göre hazırlanır. Yaz giyecekleri yumuşak, ince ketenlerden, pamuklulardan; kış giyecekleri de pazenlerden, yıkanabilen yünlü kumaşlardan yapılır. Bunların biçimleri çocuğun rahatça hareket etmesine, kolunu, bacağını istediği

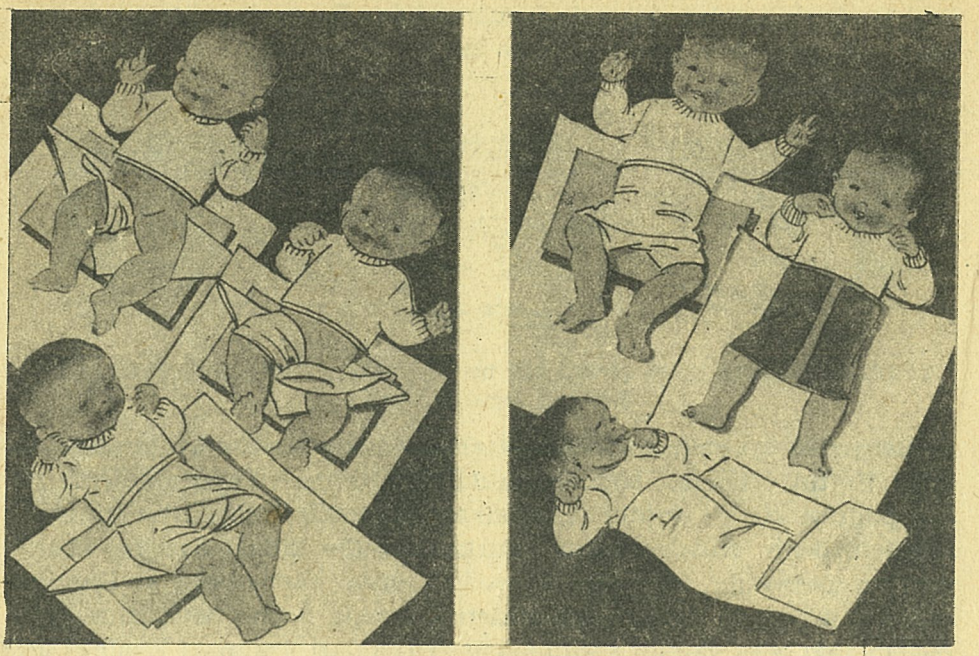

Kundak çocuğunun bezlenmesi ve kundaklanması

gibi oynatmasına elverişli olmalıdır. Bunlardan başka ince yünle örülmüş elbiseler, tulumlar da yapılır.

Kışın giyilerek çocuk başlıkları ve patikler yünden örülür. Yazın ince deriden yapılmış patikler giydirilir veya çorapları düşmesin diye sadece ayak bileklerine kordele bağlanır.

c) Çocuğun yatacağı yer :

Yeni doğan çocuk, günün 18-22 saatini uyku ile geçirdiği, yani uyuyarak büyüdüğü için yatacağı yere önem vermek lâzımdır. Çocuk odaları mutlaka güneş görmeli, bol ve temiz hava almalıdır. Yatakları rahat olmalı, örtü ve çarşaflar, icabında kaynatılacakları için, solmıyan cinsten, dayanıklı kumaşlardan yapılmalıdır. Yataklar kauçuktan olursa hem temizliği kolay olur, hem de içleri bol hava alır.

Fakat bizde yataklar daha çok yünden veya pamuktan yapıldığı için çocuk yatakları da pamuktan veya yünden yapılmaktadır. Yeni atılmış, kabartılmış yataklarda rahat yatılırsa da bunlar sağlığa uygun değildir. Çünkü böyle kabarık yataklara gömülen vücut düzlüğünü kaybeder, kan da vücutta iyi dolaşamaz. Bunun için çocuğun yatakları da yeni atılmış pamuktan, kabartılmış yünden olmamalıdır.

Çocuklar uyurken üzerlerine kalın yorgan veya battaniye örtmemelidir. Çocuğu fazla örtmek onu hiç örtmemek kadar zararlıdır. Sıcak onu yorar, terletir; çabuk soğuk almasına sebebolur. Soğuğa karşı dayanıklı olmaları için çocukları küçük yaştan buna alıştırmalıdır. O zaman sık sık nezle olmaktan, aksırıp öksürmekten kurtulurlar.

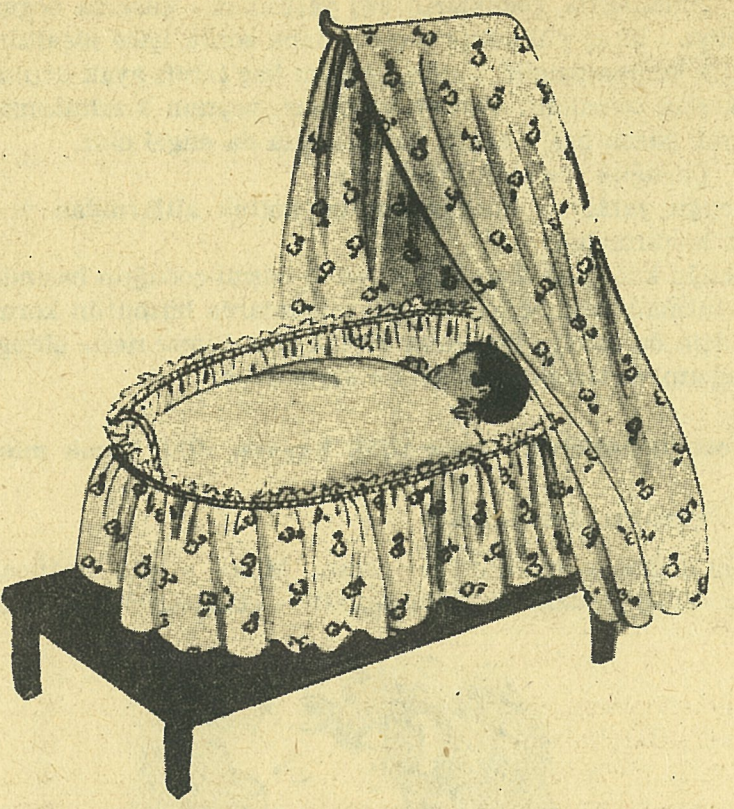

Çocuğun yatacağı yer temiz ve rahat olmalı, ince bir cibinlik de onu sineklerden korumalıdır.

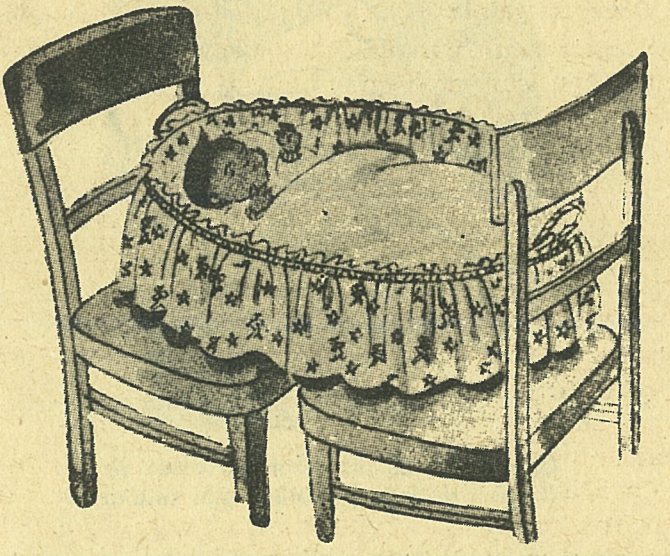

Yardımcıları olmıyan anneler çocuklarını genişçe bir sepet beşik içinde iş gördükleri yere taşıyabilirler.

İlk zamanlarda, çocukların baş yastıkları - kusarsa boğazına kaçmasın diye - biraz yükselkçe olmalı, daha sonra iyice alçaltılmalı veya hiç yastık konmamalıdır. Yalnız yatağın baş tarafı ayak ucuna göre biraz yüksekçe olmalıdır. Yüksek yastıklar, boynun kısalmasına sebeboldüğü gibi, kanın başta rahat dolaşmasına da engel olur.

ç) Çocuğun kucakta tutuluşu :

Çocuğu yataktan kucağa alırken koltuk altlarından ve belinden tutarak kaldırmalıdır.

Çocuğu kucağına alan kimse, kendi başını çocuğun başından daima uzakta tutmalı, hele nezleli olduğu zamanlarda büsbütün korunmalıdır. Bunun için de çocuğu kucağına alacak olan kimse nezle olduğu zaman kendi ağzını ve burnunu tülbentle sarmalıdır.

2 — Çocuğu beslemek, anne sütü, hayvan sütü, çocuk mamaları :

a) Çocuğun beslenmesi :

Yeni doğan çocuğun dişleri yoktur. Midesi küçük, bağırsakları pek naziktir. Vücudundaki sindirim bezleri az çalıştıkları için sindirimi ko-

Çocuğa şişe ile süt verilirken çocuk ve süt şişesi resimde görüldüğü gibi tutulur.

laylaştırılan salgıyı, yani tükürük ve diğer sindirim sularını da az çıkarırlar. Bunun için yeni doğan çocuklar sadece anne sütü ile beslenirler.

b) Anne sütü :

Anne sütünde çocuğun gelişmesi, hareket edebilmesi için lâzım olan bütün besin maddeleri ve vitaminler vardır.

Türk annesi, çocuğunu kendi sütiyle besler. Sütü gelmez, veya yetmezse ancak o zaman çocuğuna inek, yahut keçi sütü verir.

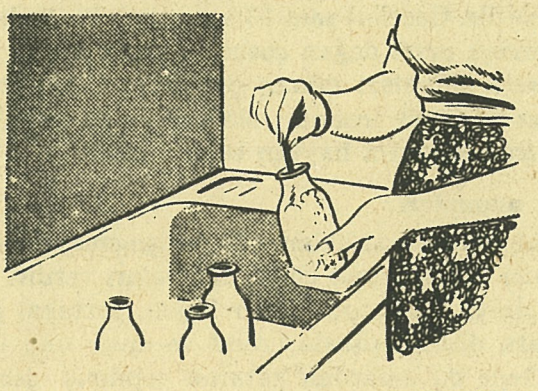

Süt şişeleri sıcak ve sabunlu sularla içleri fırçalanarak yıkanmalıdır.

c) Hayvan sütü :

Keçiler ineklerden daha az verem hastalığına tutuldukları için, anne sütü bulamıyan çocuklara daha çok keçi sütü verilir. İnek ve keçi sütlerinde anne sütünden daha kuvvetli bazı besin maddeleri ve anne sütünden daha az şeker vardır. Anne sütüne benzetmek için çocuğa verilirken bunlara biraz su, biraz da şeker katılır.

Çocuğun maması böyle yedirilmelidir.

Anne sütü ile beslenen yavrular her bakımdan daha iyi gelişir. Çeşitli ve bol vitamin aldıkları için hastalıklara karşı dayanıklı olurlar. Bundan başka hayvan sütlerinden geçebilecek bulaşıcı hastalıklardan da korunmuş olurlar.

Çocuk karnı tok olarak doğar. Ancak doğduğunun ertesi günü acıkır ve süt emmeye başlar. İlk aylarda gündüzleri üçer saat, geceleri 7-8 saat arayla emzirilir. Geceleri saat 23 ten sabah 5 e kadar çocuğa bir şey verilmez. Vaktinden evvel doğan çocuklar daha sık emzirilir.

Anneler hasta oldukları zaman çocukları sütanneler emzirir. Bunların hastalıksız ve temiz insanlar olmasına çok dikkat etmelidir. Sütanne bulunmazsa çocuklara hayvan sütü verilir.

ç) Çocuk mamaları:

Çocuklar büyüdükçe aldıkları süt yetişmemeye başlar. O zaman bunlara yardımcı besin olarak çocuk mamaları verilir. Yardımcı besinlere daha ilk aylarda başlanır. Bunlar limon, portakal gibi meyva sularıdır. Daha sonra pirinç, nişasta, yulaf ve mısır unu ile yapılmış mamalar verilir. Gene bu unlardan katarak yapılmış sebze çorbaları ve yağsız dana eti suları içirilir. Muz ezmesi, domates suyu, rendelenmiş elma gibi yiyecekler de yedirilir.

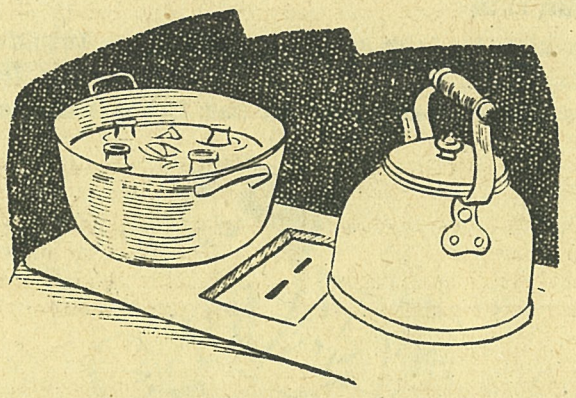

Süt şişeleri arasıra bol su içinde kaynatılmalıdır

Üç - dört aylık çocukların ellerine ekmek kabuğu verilir. Bu kabuğu geveliyen çocuğun diş etleri sağlamlaşır, öteki besinleri ezmeye, çiğnemeye alışır. Yalnız, ekmek kabuğu yumuşadığı zaman kopup boğazına kaçmasın diye, hemen elinden alınıp yenisi verilmelidir.

3 – Çocuğun uykusu, rahatsız edilmemek ihtiyacı, açık havanın önemi :

Yeni doğan çocuklar için uyku, besin kadar önemlidir. Çocuğu, iyi ve rahat uyuyabilmesi için, kabil olduğu kadar gürültüsüz yerlerde yatırmalı, üstünü fazla örtmemeli. Serin, temiz ve açık hava, nefes almayı

kolaylaştırır. Karnı tok ve altı kuru olan çocuklar açık havada daha iyi uyurlar. Yalnız yatağın bulunduğu yer rüzgârlı ve rutubetli olmamalıdır.

ÖZET

1 — Temiz ve iyi bakılan çocuklar çabuk gelişir ve neşeli olurlar. Çocuklar sık sık yıkanmalıdır.

2 — Çocuğu yıkayacak kimse banyo hazırlıklarını daha önceden tamamlamalıdır.

3 — Çocuğu banyoya koyan kimse çocuğun başını sol koluna dayıyarak sudan dışarıda tutmalı, sağ eliyle yıkamalıdır. Çocuğun, başına ve vücuduna doğrudan doğruya sabun sürmemeli, köpüklü tülbendi vücudunda ve başında hafifçe gezdirerek yıkamalıdır.

4 — Banyo suyunun derecesi 36 dan aşağı, 37 den yukarı olmamalıdır. Termometre bulunmadığı zaman suyun sıcaklığı dirsekle yoklanır. Çocuğu banyoda fazla tutmamalı, su soğumadan yıkayıp çıkarmalıdır.

5 — Çocuğun çamaşırları ve elbiseleri her zaman yıkanbilecek kumşlardan yapılmalıdır. Biçimleri çocuğun rahat ve istediği gibi hareket etmesine elverişli olmalıdır.

6 — Çocuk için en iyi besin anne sütüdür. Anne sütü emmiyen çocuklar cılız olurlar ve sıhhatsiz büyürler. Çocuklara ilk aylardan başlıyarak anne sütiyle beraber meyva suları, ezmeleri, unlu ve sebzeli mamalar da verilir. Bunlar yardımcı besinlerdir.

7 — Çocuğun yatırıldığı oda güneş görmeli, yatağı rahat ve gürültüsüz bir yerde olmalıdır.

SORULAR

1 — Küçük çocuğun temizliği nasıl yapılır?

2 — Küçük çocukların elbiseleri, çamaşırları nasıl olmalıdır?

3 — Yeni doğan çocuklara anne sütü niçin faydalıdır? Hayvan sütleri niçin sulandırılır ve bunlara niçin biraz şeker konur?

4 — Çocuk ilk aylarda günün kaç saatini uyku ile geçirir? Çocuk gürültüsüz ve açık havada niçin daha rahat uyur?

ÇOCUK SAĞLIĞI, OYUNLARI VE EĞİTİMİ

DERSİN PLÂNI:

1 — Çocuğu hastalıklardan korumak.
2 — Çocuk bakımında her şeyi zamanında yapmanın önemi.
3 — Başlıca çocuk hastalıkları.
4 — Çocuk oyunları ve oyuncakları.
5 — Çocuğun dövülmemesi, fena sözlere ve hareketlere alıştırılmaması, korkutulmaması.

DERSE HAZIRLIK:

1 — Şimdiye kadar geçirdiğiniz hastalıkların isimlerini ve bu hastalıklar sırasında nasıl bakıldığınızı yazınız. Eğer hatırlıyamıyacak kadar küçük yaşta geçirdiğiniz hastalıklar varsa bunları annenize sorup yazınız.
2 — Şimdiye kadar oynadığınız oyuncaklar içinde en çok sevdiğiniz oyuncağı ve bu oyuncakla nasıl oynadığınızı yazınız.
3 — Sözlükte «umacı» kelimesini bulup karşılığını defterinize yazınız.

1 — Çocuğu hastalıklardan korumak :

Çocuğu hastalıklardan korumak için her şeyden önce temizliğe ve çocuğun bakımında programlı hareket etmeye önem vermelidir.

Çocuğun kendisi, eşyaları, yatağı ve bulunduğu yer temiz olmalıdır. Çocuk odası güneş görmeli, bol hava almalıdır.

Çocuğa içirilecek sütlerin hastalıksız hayvanlardan ve temiz insanlar tarafından sağılmış olmasına dikkat etmeli, bu sütleri temiz kablarda ve temiz yerlerde tutmalıdır.

Çocuğa verilecek sütü iyice kaynattıktan sonra hemen soğutup öyle içirmelidir. Bunun için de sıcak sütü bir şişeye koyarak soğuk su içine oturtmalı, bu su ısındıkça değiştirmelidir. Böylece süt çabucak soğur.

Kendi kendine soğumaya bırakılan sütler bu soğuma sırasında yeniden mikroplanabilir. Çünkü süt, mikropların yaşamasına ve üremesine çok elverişlidir. Bunu bilmeli ve sütü ona göre kullanmalıdır.

Çocukları öpmek hiç doğru değildir. Nezle, verem ve daha birçok hastalıklar bu öpülme sırasında çocuğa geçebilir.

Kan yoliyle geçen sıtma, tifüs gibi hastalıklardan çocuğu korumak için odasında sinek bulundurmamalı, bitli insanların yanına götürme-

melidir. Çocuğun yatağına ince bir cibinlik asmalı, uyuyacağı zaman cibinliği indirip çocuğu sineklerden korumalıdır.

Çocuğu, nefes yoliyle geçen kızıl, kızamık, boğmaca, verem gibi hastalıklardan korumak için kalabalık yerlere götürmekten, aksırıklı, ök-

Hastayı doktora göstermekte gecikmemelidir.

sürüklü insanlar arasında tutmaktan çekinmelidir. Mecbur olmadıkça pek küçük çocukları düğün, eğlence gibi kalabalık yerlere götürmemeli, kalabalık taşıtlara bindirmemelidir.

Sindirim yoliyle geçen tifo, ishal gibi bulaşıcı hastalık salgınlarında çocuk sütlerinin ve mamalarının temizliğine her zamandan çok dikkat etmeli, suyu, sütü iyice kaynatıp hemen soğuttuktan sonra içirmelidir. Çocuğun bezleri, çamaşırları kaynatılmalı, kızgın ütü ile ütülenmelidir.

2 — Çocuk bakımında her şeyi zamanında yapmanın önemi :

İyi bir anne, yapacağı işlerin saatini ve zamanını bilir, ona göre hareket eder. Çocuğun bütün işlerini sıraya koymasını bilen anne daha az yorulur. Vaktinde mamasını yiyen, vaktinde uyuyan, uykusunda rahatsız edilmiyen, her gün yıkanan çocuk ağlamaz, huysuzluk yapmaz. Böylece çocuk da, anne de rahat eder.

3 — Başlıca çocuk hastalıkları :

Çocukların geçirdikleri tehlikeli hastalıklardan başlıcaları kızıl, kızamık ve kuşpalazıdır. Bunlardan başka suçiçeği, boğmaca, kabakulak hastalığı da gene çocukların geçirdiği hastalıklardır.

Kızıl :

Bulaşıcı ve yüksek ateşli bir hastalıktır. Eskiden geçirilmesi çok zordu. Hastalık uzun sürerdi. Son zamanlarda bulunan ilâçlarla şimdi teda-

Doktor hasta çocuğu muayene ederken önce boğazına bakar.

visi kolaylaştı; tehlikesi de azaldı. Kızıl hastalığı olanların yüzlerinde ve vücutlarında geniş, kırmızı lekeler görülür.

Kızıl hastalığının mikrobu boğazdaki bademciklerden kana karışır, 1 - 2 gün sonra birdenbire yükselen ateşle hastalık kendisini gösterir. Çok bulaşıcı bir hastalık olduğundan, kızıla tutulan çocukların yanına girip çıkanlar da bu hastalığı sağlamlara bulaştırabilirler. Çünkü bu mikrop başkalariyle de taşınabilir. Hastanın odasını ayırmalı, vücuttaki kızıl lekeler kayboluncaya kadar hastayı yataktan çıkarmamalıdır.

Doktorun vereceği ilâçlarla hastaya sık sık gargara yaptırmalı ve sulu yiyecekler yedirmelidir.

Kızamık :

Nezle, göz sulanması ve boğaz yanmasiyle başlar. Önce boğazda, sonra karında, daha sonra bütün vücutta kırmızı benekler görülür. Ateşli ve çok bulaşıcı bir hastalıktır.

Hastalık daha çok nezle halinde iken başkalarına bulaşır. Hastanın odasının sıcaklığı 20 dereceden fazla olmamalı, fakat sıcaklık bundan aşağı da düşmemelidir.

Hastaya portakal suyu, limonata, sıcak şekerli şerbetler içirilir. Ateş düştükten sonra patates ezmesi ve diğer sebze ezmeleriyle yemeğe başlatılır.

Kuşpalazı (difteri) :

Çok bulaşıcı bir hastalıktır. Zamanında doktora gösterilip hastalık önlenmezse çok defa ölüme sebebolur.

Hastalık boğaz ağrısı ve bademciklerin şişmesiyle başlar.

Kuşpalazı mikrobu da kızıl mikrobu gibi taşınabilen bir mikrop olduğu için hastanın yanına girip çıkanlarla ve hastanın eşyasiyle sağlamlara geçer. Bunun için de hastanın odası ayrılmalı, doktorun söyledikleri dikkatle yapılmalıdır.

Diğer çocuk hastalıkları :

Suçiçeği: Bulaşıcı çocuk hastalıklarındandır. Fakat kızamık ve kızıl kadar ağır ve ateşli geçmez. Yüzde, saçların arasında ve vücudun her tarafında çok kaşınan küçük sivilceler çıkar. Bu kaşıntı hastayı rahatsız eder.

Kabakulak: Kulak arkasının şişmesiyle kendini gösterir. Çocuklar bazan bu hastalığı ayakta geçirirler. Fakat bu doğru değildir. Hasta birkaç gün yatmalı, istirahat etmelidir. Çok bulaşıcı bir hastalıktır.

Boğmaca: Öksürükle başlar. Fakat bu öksürükler sonradan boğucu ve sürekli nöbetler halini alır, hastaya çok zahmet verir.

Çocukların en sevgili arkadaşları, oyuncaklardır.

Boğmacalılara temiz ve açık hava iyi gelir. Böyle zamanlarda hastayı üşütmeden sık sık açık havaya çıkarmalı, fakat sağlamlardan uzak tutmalıdır.

4 — Çocuk oyunları ve oyuncakları :

Oyuncak ve oyun, çocuklar için çok lüzumludur. Oyuncaklar çocuğun zekâsını ve el işlerindeki yeteneğini geliştirir. Yani onu becerikli yapar. Oyuncaklarını kurarken, işletirken, onları şekillendirir ve istiflerken kendine güveni ve inancı artar. Kendine inancı olan insanlar da her işte başarı gösterirler.

Beceriksiz insanlar her hangi bir iş karşısında «ben yapamam» deyip

dururlar. Bu iş, onların yapamıyacağı bir iş değildir. Fakat kendilerine inançları olmadığından yapamıyacaklarını sanırlar ve yapamazlar. Bunun için çocukları küçük yaştan, isterlerse her işi yapabileceklerine inandırmak lâzımdır. İşte çocuğa bu inancı ilk defa oyuncaklar verir, bu inancı onlar artırır. Bunun için büyükler, küçükler için verecekleri oyuncak parasına acımamalı, oyuncağın bir eğitim aracı olduğunu bilmelidirler.

Çocuklar bebeklerini canlıymış gibi düşünürler. Onlarla konuşur, onları giydirip gezdirirken hem eğlenirler, hem de el işlerindeki yetenekleri artar.

Kırlarda, parklarda, çocuk bahçelerinde arkadaşlarla beraberce oynanan oyunlar da vücudun, dikkatin ve zekânın gelişmesi bakımından çok önemlidir. İp atlama, köşe kapmaca, halat çekme, balık ağı, çeşitli top oyunları hareketlerin çevikliğini ve vücuttaki kanın iyi dolaşma-

sını sağlar. Bu oyunlar toplu yaşamanın faydalarını da öğretir. Yalnız başına çekilemiyen bir halatın, üç beş kişi bir araya gelince nasıl kolaylıkla çekildiğini gören çocuk el birliğinin kuvvetini görür, değerini anlar.

Bütün oyunlar açık havada oynanmalıdır. Çocuklar oyunda mızıkçılık yapmamalı, herkesin hakkını tanımayı bilmelidir.

5 — Çocuğun dövülmemesi, fena sözlere ve hareketlere alıştırılmaması, korkutulmaması :

Çocuklar iyi, fena her hareketi ve bütün alışkanlıkları daha çok etraflarındaki büyüklerden öğrenirler. İyi bir anne, baba çocuğuna «şunu yap, bunu yapma» gibi öğütler vereceği yerde kendi iyi hareket ve alışkanlıklariyle ona örnek olur. Çocuk «bu, böyle oluyormuş» diye görür ve gördüğünü yapar.

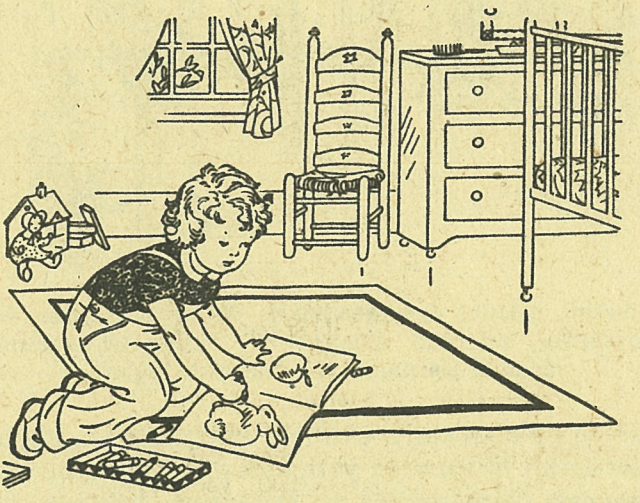

Çocuklar resim yapmayı çok severler. Bu iş onların görüş yeteneğini artırır.

Çocuk hiçbir zaman dövülerek terbiye edilmez. Dayak ancak bir korku verir ve çocuk dayaktan kurtulacak çağa gelince o fena hareketleri yapabilir. Bu sebeple, yapmasını istemediğimiz her hangi bir hareketi için çocuğu dayakla korkutacak yerde, onu bu hareketin kötülüğüne inandırmamız lâzımdır.

Çocukları fena sözlere ve fena hareketlere alıştırmamak için gene büyüklerin fena sözler söylememesi, fena hareketler yapmaması lâzımdır.

Büyükler birbirlerine saygı göstermeden konuşurlarsa küçüklerden saygılı olmalarını nasıl istiyebilirler?

Büyükler küçüklerin yanında bulundukça her hareketlerinde dikkatli olmalı, «çocuktur, anlamaz» diye düşünmemelidir. Çünkü anlıyamıyacağı bir yaşta bile olsa, gördüğü fena hareketlerin, duyduğu sözle-

rin mânalarını aklı başına geldiği, yani biraz büyüdüğü zaman hatırlıyarak anlar. Çocuğun her yaşta kendine göre bir anlayışı, fikirleri, düşünceleri, onuru olduğunu unutmamalıdır.

Onlara bir iş yaptırmak isterken daima iyilikle, tatlılıkla yaptırmaya çalışmalı, sertlik göstermemelidir.

Sertlikle iş yaptırmak çocukları inatçılığa ve karşı gelmeye alıştırır.

Çocuktan yapmasını istiyeceğimiz şeyler onun gücünün dışında, yani yapamıyacağı şeyler olmamalıdır.

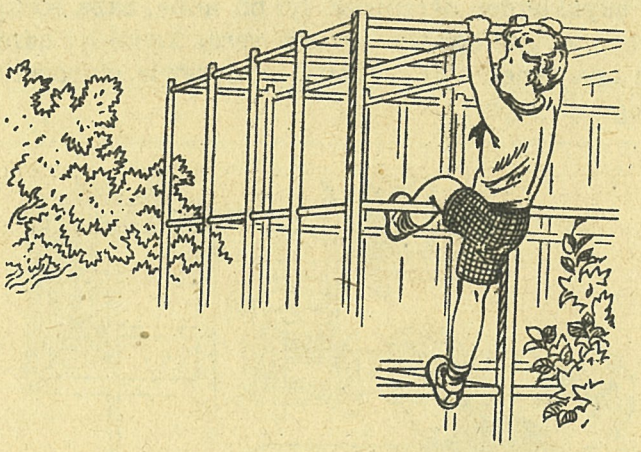

Tırmanırken, oyunlar oynarken vücut çeşitli hareketler yapar. Bu hareketler sindirimi kolaylaştırır, kanın iyi dolaşımını, vücudun gelişimini ve çevikliğini sağlar.

Her sabah ve gece yatarken elini yüzünü yıkaması, büyüklere saygı göstermesi, derslerini bitirmeden yatmaması, yaşına göre kendi işlerini kendisinin yapması, kardeşleriyle iyi geçinmesi, tutumlu olması çocuğun mutlaka öğrenmesi ve yapması gereken işler arasındadır. Çok mühim sebep olmadıkça bunları yapmaktan alıkonmamalıdır.

Küçük çocukları «Umacı geliyor!» diye veya öteye beriye vurarak çıkarılan gürültülerle korkutmak çok fenadır. Bu korku onlarda bütün hayatları boyunca sürecek bir çekingenlik ve ürkekliğe sebebolabilir; onları pısırık bir insan haline getirir.

ÖZET

1 — Çocukları hastalıklardan korumak için her şeyden önce temizliğe önem vermeli ve çocuğun bütün işlerini vaktinde yapmalıdır.

2 — Çocukları kalabalık yerlere götürmemeli, nezleli, aksırıklı insanların yanında tutmamalı ve öpmemelidir.

3 — Tifo gibi salgın hastalık zamanlarında çocuğun yiyeceklerinin temizliğine her zamandan çok önem vermeli; sütünü, suyunu iyice kaynatıp soğuttuktan sonra içirmelidir.

4 — Başlıca çocuk hastalıkları kızıl, kızamık ve kuşpalazıdır. Bunlar ateşli ve uzun süren hastalıklardır. Hastalık zamanlarında doktorun dediklerini yapmalı, çocuğa ona göre bakmalıdır.

5 — Çocuk oyuncakları ve oyunları çocuğun zekâ ve vücut gelişmesini sağlar. Çocuklar oyunda mızıkçılık yapmamalı, herkesin hakkını tanımalıdır.

6 — Çocukları dayakla terbiye etmeye kalkışmamalıdır. Çünkü dayak insanı terbiye etmez, sadece korkutur. Halbuki o korku ortadan kalktığı gün çocuk, o fena hareketi gene yapar. Çocuğu, yapılması istenilmiyen hareketin fena olduğuna inandırmak gerekir.

7 — Çocuğu korkutmak çok fenadır. Çocuğun bütün hayatı boyunca çekingen, korkak ve pısırık olmasına sebebolur.

SORULAR

1 — Çocuğu hastalıklardan korumak için ne yapmalıdır?
2 — Başlıca çocuk hastalıkları nelerdir? Bunlardan korunmak için ne yapmalıdır?
3 — Oyunun ve oyuncakların faydalarını anlatınız.
4 — Dayak insanı terbiye eder mi? Niçin?

HASTA BAKIMI

DERSİN PLÂNI:

1 — Hastanın odası, yatacağı yer ve bunun temizliği.
2 — Hastalara karşı nasıl davranmalı?
3 — Doktor gelmeden önce yapılacak işler.
4 — Doktorun öğütlerini dinlemek.
5 — Hasta ziyaretleri.

DERSE HAZIRLIK:

1 — İçinizde hasta olarak veya bir hastayı ziyaret için hastaneye gidenler varsa, hastanın yattığı odayı, odanın eşyasını, yatak takımlarının ve oda eşyasının rengini defterlerine yazıp sınıfta okusunlar.
2 — Sınıfa getirilen bir hekim termometresiyle önce kendinizin, sonra iki arkadaşınızın bir kere ağızdan, bir kere de koltuk altından derecelerini alınız. Bulduğunuz ısı derecelerini herkesin adı hizasına yazınız.
3 — Hasta ziyaretlerinin nasıl yapıldığını annenize veya başka bir büyüğünüze sorup öğrenerek defterinize yazınız.

1 — Hastanın odası, yatacağı yer ve bunun temizliği :

Yaşıyan her insan, ömrünü hiç hasta olmadan geçiremez. Günün birinde her hangi bir sebeple hastalanabilir. Hastalıkların bazıları kısa sürer. Hasta, birkaç gün içinde iyileşip yataktan kalkar. Fakat bazı hastalıklar haftalarca, hattâ aylarca sürer. Böyle uzun süren hastalıklarda hastaya bir oda ayrılır.

a) **Hastanın odası** güneş görmeli, rutubetsiz ve kabil olduğu kadar gürültüsüz olmalıdır. Odaya sık sık girip hastayı rahatsız etmemeleri için başkalarına ait eşyalar dışarıya çıkarılmalıdır.

Odada yalnız hastanın yatağı, bir komodin, bir masa, bir dolap, bir koltuk veya sedir bulunmalıdır. Eğer hasta pek küçük yaşta ise annesi geceleri sedire bir yatak serip yanında yatabilir. Ağır hastalıklarda geceleri hastanın odasında ona bakacak bir kimse kalır.

Hasta odalarında büyük halı veya kilim yerine, yatağın önüne serilmiş bir seccade bulunur. Temizlik sırasında bu seccadenin dışarıya çıkarılıp silkelenmesi kolay olur.

Hastanın odası çok temiz olmalı, yerlerin ve eşyanın her gün tozu

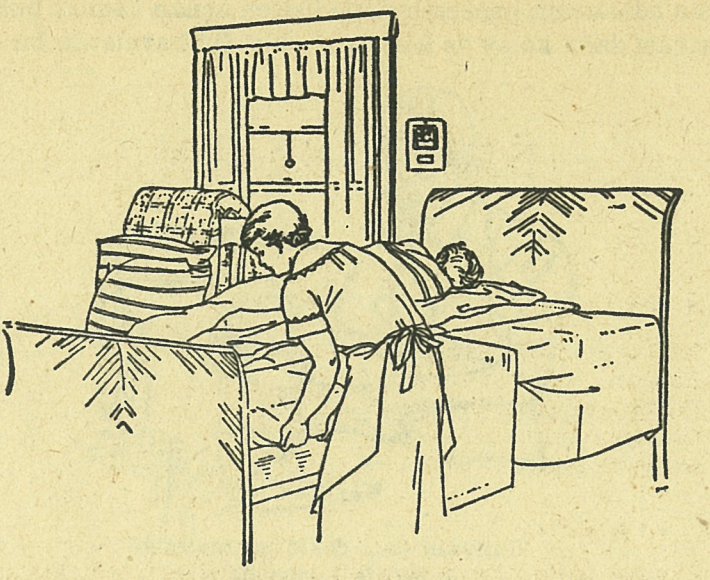

Yatak çarşafları değiştirilirken, hastayı yatağın kenarına almalı, çarşafın yarısını yayıp hastayı bu temiz tarafa çekmeli, sonra öteki kısmı yayıp düzeltmelidir.

alınmalıdır. Hasta odası süpürge ile süpürülmez. Tozlar her zaman nemli bezlerle alınır.

Karyola demirleri sabunlu su ile silinmeli, hastanın tüküreceği hok-

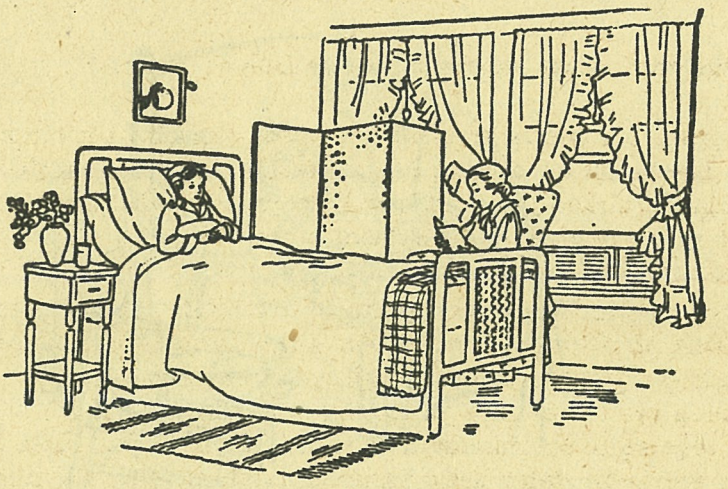

Uzun süren hastalıklarda, hastaya kitap okuyarak onu oyalamalı, eğlendirmelidir.

ka, ellerini, yüzünü silmek için içine su konan tas, hastanın kullandığı sürgü veya lâzımlık temizce yıkandıktan sonra lizollü, yani mikrop öldürücü ilâç katılmış su ile durulanmalıdır.

Odanın havası kabil olduğu kadar sık değiştirilmeli, yalnız bu işi yaparken hastayı üşütmemeye çok dikkat etmelidir.

Hasta odalarının pencerelerinde üstten açılan camlar bulunursa havalandırması daha kolay ve korkusuz olur. İyi havalarda bu camlar her

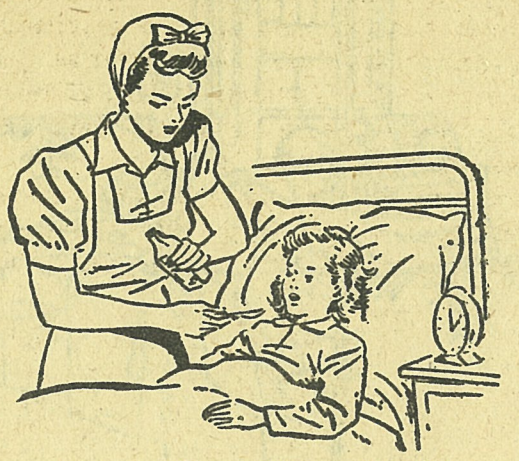

Hastanın ilâcı doktorun söylediği saatlerde verilmelidir.

zaman açık bulundurulur. Yazın odaya çok güneş giriyorsa, hastanın gözlerini yormaması için, pencereye lüzumunda kullanılacak bir güneşlik asmalıdır. Odanın perdeleri açık renk ve yıkanabilen kumaştan olmalıdır.

Hasta odalarına gündüzleri hafif kokulu mevsim çiçekleri koymak, hastaya ferahlık verir. Fakat bunları geceleri odada bırakmak zararlıdır. Çünkü çiçekler geceleyin odanın havasını bozarlar.

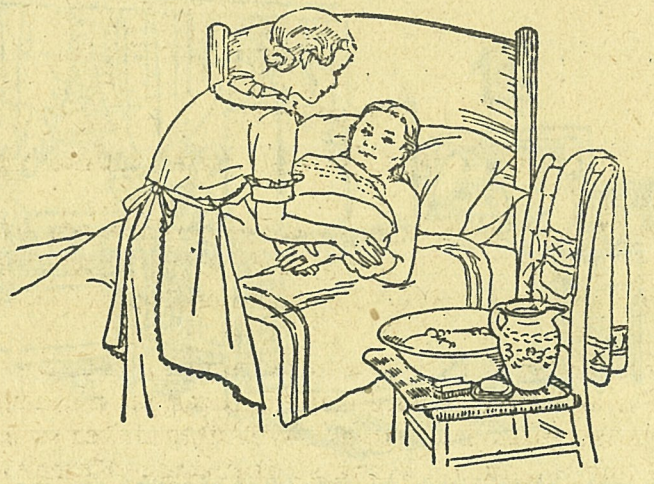

Her sabah hastanın eli, yüzü silinmelidir.

b) **Hastanın yatacağı yer** de çok temiz olmalıdır. Yatak pek geniş olmamalı, duvara dayanmamalıdır. Hastalar lüzumunda yatağın her iki tarafından inebilmelidirler. Yatak böyle olursa hastaya yapılacak oturtma, kaldırma gibi yardımlar kolaylaşır, hastanın yatağı ve kendisi daha rahat temizlenir.

Yatak çarşaflarını değiştirirken, önce hasta yavaşça yatağın bir kenarına çekilir. Kirlenen çarşaflar da ona doğru iyice kıvrılır, yerine temizi yayılır, etekleri yatağın altına sıkıştırılır. Sonra hasta gene yavaşça bu temiz tarafa alınır. Yatağın öteki tarafına geçirilerek önce kirli çarşaf çekilir, yerine temizin ikinci yarım katı serilir ve aynı şekilde kenarları şiltenin altına sıkıştırılır. Hastanın başının altından yastığı alınır, yerine temiz kılıf geçirilmiş başka bir yastık konur. Hastadan alınan yastığın kılıfı çıkarılır. Havalanması için güneşe bırakılır. Gelecek temizlikte temiz kılıf geçirilerek bu yastık konur, öteki alınır.

Yatak çarşaflarının iyice gerilip şilte altına sıkıştırılmış olması hastanın rahat etmesi bakımından çok önemlidir. Çünkü hasta bir yandan

Saçları taranmalı.

bir yana döndükçe gevşek yayılmış yatak çarşafı altında toplanır, onu rahatsız eder.

Hastanın yatak örtüleri beyaz olmalı ve her yıkanışta kaynatılmalıdır. Hastanın üzerine örtmek için yorgan yerine beyaz kılıf geçirilmiş mitiller veya battaniyeler kullanılmalı, kirlendikçe bu kılıflar yıkanıp kaynatılmalıdır.

Eğer hasta yatağını kirletecek kadar ağırsa o zaman yatağın içine büyüklüğü en az bir metre kare olan yumuşak bir muşamba koymalı, bunun üstüne de muşambayı örtecek büyüklükte bir bez yayarak yanlardan her iki tarafını şiltenin altına sıkıştırmalıdır. Kirlendikçe bu bezler çıkarılır, muşamba silindikten sonra yerine temizi konur.

Hastanın eli, yüzü, ayakları ılık su ve sabunla silinmeli, iyice kurulanmalıdır. Tuvalet ispirtosu ile vücuduna masaj yapmalı, yani vücudu hafif hafif uvmalı, sonra avuca talk pudrası alarak vücudun yatağa değen yerlerini uvuşturmalıdır. Bu temizlik hastaya rahatlık verir, yatmaktan ezilen yerlerindeki sızılar azalır.

2 — Hastalara karşı nasıl davranmalı :

Hastaların ağrıları, halsizlikleri, sıkıntıları onları sinirli yapar; olur olmaz şeylere çabuk öfkelenir, çabuk üzülürler. Hastaların bu halini hoş görmeli, onları kabil olduğu kadar üzmemeye, sinirlendirmemeye çalışmalıdır. Yanlarında çok konuşmamalı, lüzumsuz şeyler sorup onları yormamalıdır. Odada ve evde gürültü yapmaktan çekinmelidir.

Hastalar, kendilerine bakanların halinden hastalıklarının tehlikeli olup olmadığını anlamaya çalışırlar. Bunun için hastanın yanında üzüntülü ve düşünceli durmamalıdır.

Hastaya kederli haber vermek doğru olmadığı gibi, çok sevinçli haberleri de birdenbire söylememelidir. Heyecan hastayı yorar, hattâ hastalığın artmasına sebebolur.

3 — Doktor gelmeden önce yapılacak işler :

Doktor gelmeden önce hastanın dışarıya çıkıp çıkmadığı, yani peklik çekip çekmediği sorulup öğrenilmeli ve doktora söylenmelidir. Hastanın ne zaman ve nasıl hastalandığını, hastalanmadan önce neler yaptığını, neler yediğini etraflıca anlatmalıdır. Hastalanır hastalanmaz alınan ısı derecesini ve derecenin alındığı saati söylemelidir.

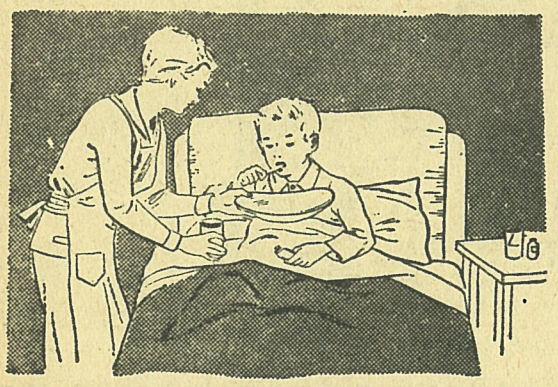

Dişleri yıkanmalıdır.

Hastalık ne kadar iyi tarif edilirse o kadar iyi anlaşılır. Böylelikle de hastanın iyi olması sağlanır.

Sağlam insanların koltuk altlarından alınan ısı derecesi her zaman 36,5 - 37 arasında bulunur. Bu derece yalnız hastalık zamanlarında artar, kolera gibi bazı hastalıklarda 36 dan aşağıya düşer. Derece ağızdan alınırsa biraz daha yükselir, yani 37 veya 37,5 u gösterir.

Hastalanan bir insan hiçbir yerinde ağrı duymasa da halinden belli olur. Gözlerinin parıldayışı değişir, canı yemek istemez, yorgun ve halsiz olur, rengi uçar. Eğer soğuk almışsa, nezleye tutulmuşsa o zaman aksırık ve öksürüklerden, boğazının kıpkırmızı oluşundan hastalığı anlaşılır. Ateşi yükselmiş olanların yanakları kızarır, soluk alıp vermesi sıklaşır, şakaklarındaki damarların atışı görülür, nabzı tutulursa bunun da atışındaki değişiklik hemen anlaşılır.

Büyük insanların nabzı dakikada 70-80 defa atar. Bunun 10 fazlası veya 10 eksiği de olur. Yeni doğan çocuklarda nabzın atışı daha hızlı

olur. Bu atış 120 - 140 arasında değişir. Nabız, yürek atışının bilekteki atardamarda meydana getirdiği kımıltıdır. Buna «vuru» da diyoruz.

Derece kullanılacağı zaman düşük olmasına dikkat etmelidir. Düşük değilse elde silkerek düşürmelidir. Derecenin düşük olması demek, civanın hazneye inmiş olması demektir. Çabuk ısı alan küçük dereceler koltukta 5 dakika, diğerleri 15 dakika tutulur. Dil altından alınırsa ısı daha çabuk belli olur.

4 — Doktorun öğütlerini dinlemek :

Doktorun öğütleri dikkatle dinlenir. Verdiği ilâçların hangi saatlerde içirileceği bir kâğıda yazılır. Hastaya yedirilecek yemeklerin bir listesi yapılır.

Hastanın derecesi her gün sabahları saat 7 de, akşamları 18 de olmak üzere hep aynı saatlerde alınır. Doktor günde dört defa alınmasını söylerse o zaman ayrıca saat 11 de ve 14 te de derece alınır.

Doktor hasta için ne söylerse o yapılır. Konu komşunun söyliyeceği başka ilâçlar verilmez ve hiçbir tedavi yapılmaz. Yemekleri de gene doktorun dediği gibi hazırlanır ve yedirilir.

5 — Hasta ziyaretleri :

Hastayı en çok sevindiren ve avutan şey, akraba ve arkadaşlarının hatır sormalarıdır. Bunu yapmak da bir insanlık ödevidir.

Hasta ziyaretlerine temiz bir kıyafetle gitmeli, fakat düğüne gider gibi süslenmemelidir.

Hasta odasında az oturmalı, az konuşmalı, hastayı da az konuşturmalıdır.

Bulaşıcı veya henüz ne olduğu anlaşılmamış şüpheli hastalıklarda hastanın yanına girmemeli, ailesinden sormalı, çabuk iyi olması dileğini söylemelidir. Bu hem ziyaretçi için, hem de başkaları için faydalıdır. Çünkü bazı mikropları sağlam insanlar da taşıyıp o hastalığı başkalarına bulaştırabilirler.

Hastayı ziyarete giderken çiçek götürmek bir nezaket gösterisidir. Çiçek hastalara ferahlık verir. Tazeliği, renkleri ve güzel kokusu onları biraz olsun avutur.

Kapıdan yapılan ziyaretlerde de hastaya çiçek bırakılır.

Bundan başka doktorun yemesine izin verdiği meyvalar ve yiyecekler de götürülebilir. Değişik elden gelen bu meyvalar ve yiyecekler hastaya bazan daha lezzetli ve daha iştah açıcı gelir.

ÖZET

1 — Hastanın odası evin güneş gören ve gürültülerden uzak yerinde olmalıdır.

2 — Odanın ve hastanın yatağının ve hasta için kullanılan eşyanın temizliğine önem vermelidir.

3 — Hastayı hoş tutmalı, onu üzecek, heyecanlandıracak haberler vermekten sakınmalıdır.

4 — Doktor gelmeden önce hastaya hiçbir ilâç vermemeli ve hiçbir tedavi yapmamalıdır. Hastanın nasıl hastalandığını, hastalanmadan önce neler yaptığını, neler yiyip içtiğini doktora iyice anlatmalı, onun öğütlerini dinlemeli, hastaya ona göre bakmalıdır.

5 — Hastaları ziyaret etmek bir insanlık ödevidir. Hastaların yanında çok oturmamalı ve çok konuşmamalıdır.

6 — Bulaşıcı hastalıklarda hastanın yanına girmemeli, ailesinden sorup iyilik dileklerinde bulunmalıdır.

7 — Hastaya çiçek ve doktorun yemesine izin verdiği meyva ve yiyecekler götürülebilir.

SORULAR

1 — Hastanın odası nasıl olmalıdır?
2 — Derece nasıl ve günün hangi saatlerinde alınır?
3 — Hastaya nasıl muamele etmelidir? Niçin?
4 — Hasta ziyaretleri nasıl yapılır, hastaya neler götürülür?

HASTA BAKIMI

II

DERSİN PLÂNI:

1 — Bulaşıcı hastalıklarda hastayı ayırmak ve diğer insanları korumak.
2 — Hasta odasının ve eşyalarının mikroplardan temizlenmesi (dezenfekte ve ütüv).
3 — Aile ecza dolaplarında neler bulunmalıdır, bunlar nerelerde ve nasıl kullanılır?
4 — Bitkilerden yapılan ev ilâçları.

DERSE HAZIRLIK:

1 — Bulaşıcı hastalıklardan hangilerini biliyorsanız adlarını ve bu hastalıkların hastalarda ne gibi değişiklikler yaptığını defterinize yazınız.
2 — Sözlükte «süblime, lizol, ütüv» kelimelerini bulup karşılıklarını defterinize yazınız.
3 — Evinizde bir ecza dolabı yoksa annenizden böyle bir dolap hazırlamasını rica ediniz. Siz de birçok hastalıklarda kullanılan bitkileri öğrenip toplayınız. Bunları şişe veya kutular içinde ecza dolabına yerleştiriniz.
4 — Annenize, babanıza, tanıdıklarınıza hangi ev ilâçlarını bildiklerini ve bunları nasıl ve nerelerde kullandıklarını sorup defterinize yazınız.

1 — Bulaşıcı hastalıklarda hastayı ayırmak ve diğer insanları korumak :

Hastalıkların bazıları bulaşıcıdır. Böyle bir hastalık zamanında hastayı ayırmak, sağlamları korumak lâzımdır. Bu yapılmazsa hastalık evdekilere, onlardan da bütün mahalle, köy, kasaba veya şehir halkına geçer; salgın halinde yayılarak birçok vatandaşların ölümüne sebebolur.

Medeni insan, kendisiyle beraber herkesi düşünen, kimseye zarar vermek istemiyen insandır.

Böyle hastalık zamanlarında ilk iş hastanın odasını, eşyalarını ayırmak olmalıdır. Bu odaya hastaya bakandan başka kimse girmemelidir. Hastaya bakan kimse de son derece dikkatli hareket etmeli, hastaya fazla sokulmamalı, onu ve eşyalarını elledikçe sık sık mikrop öldürücü ilâçlarla ellerini silmeli, yıkamalıdır. Odadan dışarıya çıktığı zaman da sağlamların yanına sokulmadan lâzım olan temizlik işlerini yapmalıdır.

Mikropları öldürmekte kullanılan ilâçların başlıcaları **alkol, süblime** ve **lizol**dür. Bu ilâçlardan başka kızgın ütü, kaynar su, kızgın güneş ve **ütüv** denilen makinalarda elde edilen kızgın su buharı da mikropları öldürür. Mikropları öldürme işine **dezenfekte** denir.

2 — Hasta odasının ve eşyalarının mikroplardan temizlenmesi (dezenfekte ve ütüv) :

Bulaşıcı hastalık zamanlarında hastanın kendisi, odası ve eşyaları her zamandan daha dikkatli temizlenmelidir. Yalnız bulaşıcı hastalıklarda mikropların öldürülmesi için su ve sabun yetmez. Bunları mikrop öldürücü ilâçlarla temizlemek lâzımdır. Bunun için de hastanın odası, karyolasının demirleri ve somyesi; kapı, pencere tokmakları; hastanın kullandığı tükürük tası, sürgüsü, lâzımlığı, her şeyi lizollü su ile temizlenmelidir.

Bulaşıcı hastalıkların bazıları çabuk önlenmezse bütün köye, kasabaya veya şehre yayılır. Kolera, çiçek, tifüs gibi hastalıklar böyledir. Böyle salgın hastalık zamanlarında hastaya bakan doktor, hükümet

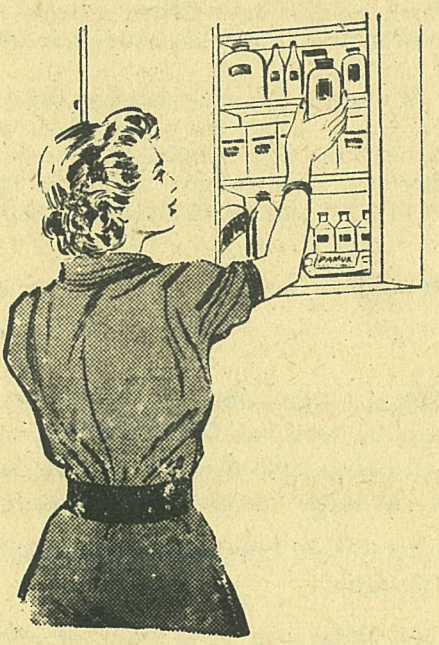

Her evin bir ecza dolabı olmalıdır.

veya belediye hekimine haber verir. Belediye sağlık merkezlerinden hastanın evine gönderilen sağlık memurları hastanın odasını, eşyalarını, icabederse bütün evi dezenfekte ederler. Yatak, yorgan gibi büyük eşyaların mikropları ütüv makinalariyle temizlenir.

3 — Aile ecza dolaplarında neler bulunmalıdır? Bunlar nerelerde ve nasıl kullanılır?

Her evde bir ecza dolabı olmalıdır. Kazalar ve âni hastalıklar karşısında ilk koşulacak yer bu dolaplardır. Gece yarısı tutan baş, kulak, diş ağrılarını ve mide bozukluklarından gelen karın ağrılarını durdurmakta burun kanamalarını önlemekte, yanıkların, kesiklerin tedavisinde doktor gelinceye kadar bu dolaptaki ilâçlardan çok faydalanılır. Böylece çok defa doktora bile göstermeye lüzum kalmadan hastalık geçiştirilmiş olur.

Her ailenin ecza dolabında bulunması gereken başlıca ilâçlar şunlardır :

AĞRILAR İÇİN :

Bir tüp aspirin ve bunun gibi ağrı dindirici ilâçlar.
Bir küçük şişe gliserin.
Kurutulmuş nane yaprakları, papatya çiçeği.
Bir şişe oksijenli su.

Kullanılışı :

Baş, diş, romatizma ve buna benzer ağrılarda: Aspirin, yahut diğer ağrı dindirici ilâçlar, bunların konulduğu tüplerden veya kutulardan çıkan kâğıtlarda yazılı tariflere göre, yarım bardak su ile yutulur.

Kulak ağrılarında: Gliserinden iki damla ağrıyan kulağa damlatılır, üstüne ılık pamuk kapatılarak bağlanır.

Karın ağrılarında: On - on beş nane yaprağı ile yarım limon kabuğu büyücek bir cezvede kaynatılır, az şekerle ılık ılık içilir.

Boğaz ağrılarında: Bir çaydanlıkta çay gibi kaynatılmış ılık papatya suyu ile, yahut bir bardak suya bir tatlı kaşığı oksijenli su katarak gargara yapılır.

MİDE EKŞİMELERİNİ, AĞRILARINI, GAZLARI VE SİNDİRİM BOZUKLUKLARINI GİDERMEK İÇİN :

Bir şişe karbonat,
Bir şişe meyva tuzu.

Kullanılışı :

Bir kahve kaşığı karbonat dil üzerine konur ve yarım bardak su ile yutulur. Yahut bir bardak limonata içine bir kahve kaşığı karbonat karıştırılır, köpürürken içilir.

Aynı hastalıklar için yarım bardak suya bir kahve kaşığı meyva tuzu konur, karıştırılır, köpürürken içilir.

GÖĞSÜ YUMUŞATMAK VE ÖKSÜRÜĞÜ GEÇİRMEK İÇİN :

Ihlamur çiçeği, hatmi çiçeği, papatya çiçeği, buğu için kullanılan ilâçlardan bir küçük şişe.

Kullanılışı :

Kaynamakta olan çaydanlığa bunların birinden veya birkaçından parmakla bir tutam atılır. Biraz kaynadıktan sonra indirilir. Az şekerle sıcak sıcak içilir. Şekersiz olarak da gargara yapılır.

Buğu için kullanılan ilâçlardan bir tas içindeki kaynamış suya 5 - 10 damla akıtılır. Ağızdan ve burundan derin derin nefes alınarak buğu içeriye çekilir. Buğunun dağılmaması için başı bir örtü ile örtmelidir.

SIKINTI VE FENALIKLARI GEÇİRMEK İÇİN :

Bir küçük şişe lokmanruhu (bunun bir adı da «eter» dir), bir şişe gül suyu, bir şişe limon çiçeği kolonyası.

Kullanılışı :

Sıkıntı ve fenalık geldiği zaman hastaya lokmanruhu koklatılır.

Yarım kahve fincanı suya bir kahve kaşığı gül suyu koyup içirilir.

Limon kolonyası ile baş, bilekler, ense kökü hafif hafif uvuşturulur ve kolonya koklatılır.

NEZLEYİ GEÇİRMEK İÇİN :

Bir tüp mantollü vazelin, asitborik.

Kullanılışı :

Bir bardak suya bir kahve kaşığı asitborik koyup kaynatılır. Ilık ılık buruna çekilerek burun temizlenir. Sonra burnun her iki deliğine birer damla vazelin sıkılır.

YANIKLAR İÇİN :

Eczanelerde satılan yanık ilâçlarından bir tüp.

Kullanılışı :

Tüpteki tarifeye göre yanıklara sürülür.

ARI, AKREP GİBİ BÖCEKLERİN SOKMALARINDA KULLANMAK İÇİN :

Bir şişe amonyak.

Kullanılışı :

Arının soktuğu yerden arının iğnesi bir cımbızla çekilir, veya amonyakta ıslatılmış pamukla silinir ve pamuk acıyı dindirinceye kadar üzerinde bırakılır.

Akrebin soktuğu yer de aynı şekilde amonyaklı pamukla ıslatılır.

MİKROPLARI ÖLDÜRMEK, KESİKLERDE VE YARALARDA KULLANMAK İÇİN :

Bir şişe alkol, bir küçük şişe tentürdiyot.

Kullanılışı :

Şişeden ele biraz alkol dökülerek eldeki mikroplar temizlenir. Yaralar, kesikler alkolle ıslatılmış bir parça pamukla hafifçe silinir. Yaraların, kesiklerin üzerine biraz oksijenli su dökülür. Yaralara değen oksijenli su köpürür, kabarır. Yaralardaki, kesiklerdeki mikropları dışarıya atıp yarayı temizler.

Temiz bir pamuk parçası tentürdiyota batırılır, vücudun kesilen, yahut kanatılan yerine sürülür.

KİRPİKLERİN DÖKÜLMESİNİ DURDURMAK, KİRPİKLERİ BESLEMEK VE YORULAN GÖZLERİ DİNLENDİRMEK İÇİN :

Küçük bir şişe badem yağı, yahut hintyağı.

Kullanılışı :

Kirpiklerin beslenmesi, dökülmemesi için temiz kürdanın ucuna biraz temiz pamuk sarılır. Badem yağına, yahut hintyağına batırılıp kirpik diplerine sürülür.

Yorulan gözleri dinlendirmek için asitborikli, yahut çaylı su göz banyocluğu içine konur, bunun içinde göz kapakları açılıp kapatılarak göz banyo edilir.

Bu ilâçlardan başka ecza dolaplarında bulunması gerekli araçlar da şunlardır :

Bir hekim termometresi,
Bir damlalık,
Bir göz banyoluğu,
Bir küçük şırınga (top lâstikli),
Bir tenkiye,
Buz ve sıcak su torbaları,
Bir enjektör takımı (İğne yapmak için iğneleri ve tulumbası),
Altı tane vantuz (Soğuk algınlıklarında içine birkaç damla alkol damlatılıp yakıldıktan sonra vücudun ağrıyan yerlerine tutturulan ağzı kalın kenarlı bardak.)
Bir cımbız,
Bir makas,
Gazlı bez,
Pamuk,
Değişik enlerde sargı bezleri.

4 — Bitkilerden yapılan ev ilâçları :

Bitkilerden yapılan ilâçlara önem vermelidir. Çünkü eczacıların yaptıkları ilâçların çoğu da bitkilerden elde edilir. Ev ilâçlarında kullanılan bitkiler zamanında toplanıp gölgede kurutulur. Kutu, yahut şişelere konup evin bir dolabında saklanır.

Bu bitkilerin başlıcaları şunlardır:

Ada çayı: Kenarları tırtıklı, uzunca yapraklıdır. Beyazımsı yeşil renktedir. Menekşeye benziyen çiçekleri haziran, temmuz aylarında açar. Güzel kokuludur. Yaprakları, çiçek açtığı zaman toplanıp kurutulur. Mide, bağırsak bozukluklarında, kusmalarda çay gibi hazırlanıp içilir. Göğsü yumuşatır, öksürüğe iyi gelir. Boğaz hastalıklarında gargara yapmak için kullanılır. Bademcik ve diş eti hastalıklarına da iyi gelir.

Anason: Tüylü beyazımtırak bir bitkidir. Boyu yarım metre kadar uzar. Çiçekleri beyaz, meyvaları yumurta biçiminde minimini tanelerdir. Temmuz, ağustos aylarında toplanıp kurutulur. Kullanılan yeri bu küçük meyvalarıdır. Anason sindirimi kolaylaştırır, mideyi düzeltir, bağırsaklarda biriken gazları yokeder. Karın ağrılarına, bulantı ve kusmalara iyi gelir. Göğsü yumuşatır. Çay gibi kaynatılıp içilir. Bir çay fincanı için küçük bir kahve kaşığı anason hesaplanarak kaynatılır.

Sık sık karınları ağrıyan, peklik çeken kundak çocuklarına anasonlu su içirilir.

Atkestanesi: Bu kestaneden çıkarılan yağ, ağrıyan yerlere sürülürse ağrılara iyi gelir.

Bakla çiçeği: Zamanında toplanıp kurutulan bakla çiçeği çay gibi hazırlanıp içilirse idrar söktürür. Böbreklerinde taş olanlar bakla çiçeğinden çok fayda görürler.

Ebegümeci: Kurutulan ebegümeci çiçekleri çay gibi içilirse öksürüğe, bronşite iyi gelir. Mideyi düzeltir.

Fındık yaprağı: Çay gibi pişirilip içilirse kanı temizler. İshallere karşı iyi gelir. Yaprakları yakılarak elde edilen kömür tozundan bir kahve kaşığı alınırsa bağırsaklardaki gazları giderir.

Gelincik çiçeği: Kurutulan yaprakları kaynatılıp içilirse uyku verir, vücudu dinlendirir.

Hatmi: Çiçekleri beyazımtırak, mor, bazan da pembedir. Yaprakları tüylüdür. Köklerinden ve çiçeklerinden faydalanılır. Kökler sonbaharda alınıp üzerlerindeki kabuk sıyrılır, gölgede kurutulur. Çiçekler de temmuz, ağustos aylarında toplanır. Bunlar çay gibi hazırlanıp içilirse nezle, bronşit ve öksürüğü geçirir. Boğaz ağrılarında ve diş eti iltihaplarında iyi bir gargara işini görür. Bağırsak iltihaplarında da hatmi ile tenkıyelerden çok fayda görülür.

Ihlamur: Ihlamur ağacının güzel kokulu çiçekleri temmuz, ağustos aylarında toplanıp güneşte kurutulur. Kapalı kutu veya geniş ağızlı şişelerde saklanır. Nezleye, soğuk algınlığına, göğüs hastalıklarına iyi gelir. Terletici ve sindirimi kolaylaştırıcıdır. Çay gibi hazırlanıp içilir.

Kantaron çiçeği: Dağlık yerlerde kendi kendine yetişir. Kökünden ve sarı, bazan pembe renkli olan çiçeklerinden faydalanılır. Kantaron

çiçekleri haşlanıp elde edilen acı suyu içilirse iştah açar, sindirimi kolaylaştırır, vücudu kuvvetlendirir. Hastalıktan yeni kalkmış kimseler için çok iyidir. Nezle ve bronşite karşı da iyi gelir.

Keten tohumu: İpliklerinden kumaş yapılan bitkinin tohumudur. Bronşit ve zatürree gibi akciğer iltihaplanmalarında keten tohumu unundan yapılan lâpalar sırta konursa çok fayda görülür.

Kınakına: Kınakına ağacının kabuğudur. Bu ağaç sıcak memleketlerde yetiştiği için memleketimizde yoktur. Bize oralardan gelir ve aktar dükkânlarında satılır. Bu kabuğun içinde sıtmaya karşı kullanılan **kinin** maddesi vardır. Kınakına kabukları kuru siyah üzümle kaynatılarak kuvvet şurupları yapılır. Kınakına kaynatılıp suyu saçların beslenmesi ve dökülmemesi için de kullanılır.

Kiraz sapı: Çay gibi kaynatılıp içilirse idrar söktürmeye yarar.

Limon: Kanı temizler, romatizmaya iyi gelir. Limon suyu ile gargara yapılırsa bademciklerdeki iltihabı çabuk geçirir. İçinde bol C vitamini olduğu için çok faydalıdır.

Mısır püskülü: Çay gibi kaynatılıp içilirse idrarı çoğaltır, mideyi düzeltir.

Papatya: Lezzeti acı ve biraz yakıcıdır. Boğaz gargaralarında kullanılır.

Pelin: Çiçekleri beyaz, yahut sarı olur. Güzel bir kokusu vardır. Çiçekleri olgunlaştığı vakit saplarından koparılarak toplanır; demet halinde havalı bir yere asılarak kurutulur. 3 gram pelin yaprağı bir litre suda kaynatılarak günde birkaç defa yarım kahve fincanı içilirse iştah açar, vücudu kuvvetlendirir. Bağırsak kurtlarını dışarıya atar. Ateşli hastaların ateşini düşürür.

Portakal: Limonda olan bütün özellikler portakalda da vardır. Ayrıca insana ferahlık verir.

Salep: Nişastalı köklerinden faydalanılır. Sonbaharda toplanan kökler kurutulur, suda kaynatılır. Bundan sonra tekrar kurutulup dövülür. Toz halinde kullanılır. Bir litre şekerli süt içine iki kahve kaşığı salep konarak kaynatılır, sıcak sıcak içilirse göğsü yumuşatır, bronşite iyi gelir, ishali keser. Aynı zamanda iyi bir besindir.

Sarmısak: İştah açar, vücudu kuvvetlendirir, ishali keser. Damar sertleşmesine, tansiyon yüksekliğine iyi gelir.

Sinameki: Sıcak memleketlerde yetişen ufak bir ağaçtır. Yapraklarından ve meyvalarından faydalanılır. 100 gram su içinde üç - beş gram sinameki kaynatılıp suyun yarısı içilirse gayet iyi bir ishal ilâcı alınmış olur.

Soğan: İştahı açar, sindirimi kolaylaştırır, idrarı söktürür. Bazı sinirli kimselere baygınlık geçirdikleri sırada soğan koklatmak da faydalıdır.

Yonca: Yapraklarında acı bir madde vardır. Çay gibi kaynatılıp içilirse baş ağrılarını geçirir.

ÖZET

1 — Bulaşıcı hastalık zamanlarında hastayı sağlamlardan ayırarak onları korumak lâzımdır.

2 — Bulaşıcı hastalıklarda hastanın odası her zamandan ziyade temiz tutulmalı, oda ve hastanın eşyaları lizollü sularla silinip mikropları temizlenmelidir.

3 — Salgın hastalıklarda hükümet veya belediye hekimlerine haber vermeli. hastanın yatak ve yorgan gibi eşyalarını ve evi dezenfekte ettirmelidir.

4 — Her evde bir ecza dolabı bulunmalı, ansızın çıkan hastalıklarda doktor gelinceye kadar bu dolaptaki ilâçlardan faydalanmalıdır.

5 — Bitkilerden yapılan çok faydalı ev ilâçları vardır. Bunları bilip lâzım olduğu zaman kullanmalıdır.

SORULAR

1 — Bulaşıcı hastalıklarda hastanın odası niçin ayrılır?

2 — Hastaya bakanlar nelere dikkat etmelidirler?

3 — Dezenfekte ne demektir, ne zaman, nelerle ve niçin yapılır?

4 — Aile ecza dolaplarında ne gibi ilâçlar ve araçlar bulundurulmalıdır?

5 — Hangi bitkilerden ev ilâçları yapılır? Bunlar hangi hastalıklarda kullanılır?

BASİT DOKUMA İŞLERİ, DİKİŞ MAKİNASI

DERSİN PLÂNI:

1 — Dokuma kumaşlar.
2 — Basit dokuma işleri.
3 — Dikiş dikmek, el dikişleri.
4 — Dikiş makinasını kullanmak.
5 — Dikiş makinasının temizliği ve parçaları.

DERSE HAZIRLIK:

1 — Temiz bir çuval parçasının enine olan ipliklerini iğne ile birer birer çekip çıkarınız. Çektiğiniz ipliklerin altında başka iplik kalıp kalmadığına ve çekilen bu ipliklerin kalan ipliklerin arasından nasıl geçirilmiş olduklarına dikkat ediniz. Gördüklerinizi defterinize yazınız.
2 — Keten, ipekli, pamuklu bez ve yünlü kumaşlardan birer küçük parçayı ayrı ayrı inceliyerek bunların dokunuşları arasındaki benzerliği görünüz.
3 — Makina dikişi ile el dikişi arasındaki farkı araştırınız. Makina ile nasıl dikiş dikildiğini inceleyip gördüklerinizi defterinize yazınız.

1 — Dokuma kumaşlar:

Elde yapılan örgü işlerinden başka bütün giydiğimiz ve kullandığımız kumaşlar hep **dokunarak** yapılır. Bunlar, ipliklerinin cinsine göre

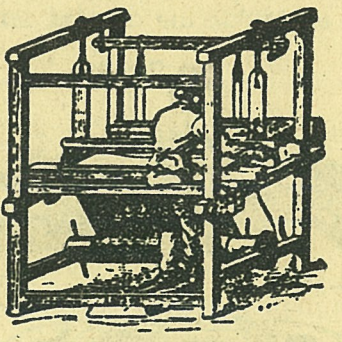

Dokuma tezgâhı.

yünlü, ipekli, pamuklu, keten, çuval bezi gibi isimler alırlar. Çuval bezi **kenevirden** yapılır. Kumaşların dokunuşlarının şekline ve inceliklerine, ipliklerinin bükümüne, üzerlerindeki renkli çiçek ve şekillerin yapılışına göre birçok çeşitleri vardır:

Çözme bez, Amerikan bezi, patiska, tülbent, mermerşahî, tül, kadife, tafta, emprime, yani **basma** gibi.

Bunlardan başka son yılların icadı olan suni ipeklerden, yünlerden, pamuklardan da iplikler yapılarak kumşalar dokunmaktadır. Bunlar da dokunuşlarına ve cinslerine göre **naylon, reyon, orlon, dakron, perlon** gibi isimler alırlar.

Dokumacılığın tarihi çok eskidir. Bu sanat tarihten önceki zamanlardan, taş devrinden başlar.

Bütün dokuma kumaşlar dokuma tezgâhlarında dokunur. Bunlar **el tezgâhları** ve **fabrika tezgâhları** olmak üzere iki çeşittir. İlk yapılan tezgâhlar el tezgâhlarıdır. Bunlar şimdi de kullanılmaktadır. El tezgâhlarında pamuk ipliğinden **yerli dokuma** ve **çözme** gibi bezler, ipek ipliğinden bürümcükler, yün ipliğinden de **çuha**lar dokunur.

Dokuyanların zevkine, ustalık derecesine göre bu dokumaların çok güzel olanları vardır. Fakat bu tezgâhlar, pek ilkel dokuma araçları olduğu için bunlarla kumaş dokunması çok vakit alır. Halbuki fabrika tezgâhlarında metrelerce uzunluktaki kumaşlar pek kısa zamanlarda dokunur.

Bunun için el tezgâhları günden güne azalıyor, artık bu işleri fabrika tezgâhları yapıyor. Bununla beraber, gene birçok köylerde ve kasabalarda el tezgâhları kullananlar vardır. Bunlar ya kendilerine lâzım olan kumaşları elde etmek, yahut sadece para kazanmak için dokumacılık yaparlar.

2 — Basit dokuma işleri :

Köylerde dokuma işleri el tezgâhlarında yapılır. Kumaşların boyunca giden boy ipliklerine **arış**, yahut **çözgü**, bu çözgülerin bir altından, bir üstünden geçirilen en ipliklerine de **atkı** denir.

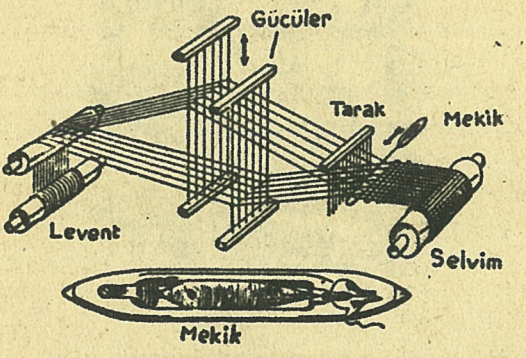

Gücülerin araladığı çözgü ipliklerinden mekik atılarak atkı ipliği geçirilir. Tarak öne çekilerek dokumaya bir atkı ipliği daha eklenir.

Dokumacı, dokuma işine önce çözgü ve atkı ipliklerini hazırlıyarak başlar. Çözgü ipliklerinin kolay işlenmesi için bunlara zamklı su sürer. Atkı ipliğini de ıslatarak **mekik** denilen yassı ve ucları ince özel biçimdeki makaralara sarar. Bundan sonra tezgâhına oturup işine başlar. Bu

tezgâhlar, aşağıdan ve yukarıdan sırıklarla tutturulmuş dört direkli bir çerçeve içine oturtulmuştur.

Şekilde görüldüğü gibi çözgü iplikleri bir taraftan dönebilen **(levent)**, öteki taraftan **(selvim)** silindirine sarılır. Çözgü iplikleri **(gücü)** denilen çerçeveler arasından birer aşarak ayrılıp geçirilmiştir. Dokumacı tezgâhın basaklarından birine bastığı zaman bu basağa bağlı olan gücü aşağıya iner. Öteki gücü de yukarıya çıkar. O zaman bir aşırı olmak üzere ayrılıp bir gücüye takılan ipliklerle diğer gücüde kalan ipliklerin arasında bir boşluk meydana gelir. Dokumacı mekiği sağdan sola bu boşluktan atar, atkı ipliğini geçirir. Bu atkı ipliğini sıkıştırmak ve düzgünleştirmek için **tefe** denilen bir çerçeve ile idare edilen **(tarak)** ı öne çeker. Sonra öteki basağa basar. Gücüler aynı şekilde hareket ederler. Dokumacı tefeyi iter, açılan boşluktan solda kalan mekiği bu sefer de soldan sağa atar, tefeyi kendine çeker. Dokumaya bir atkı ipliği daha eklenmiş olur. Böylece dokuma işine devam edilir.

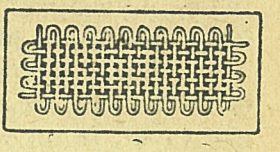

Dokuma işi.

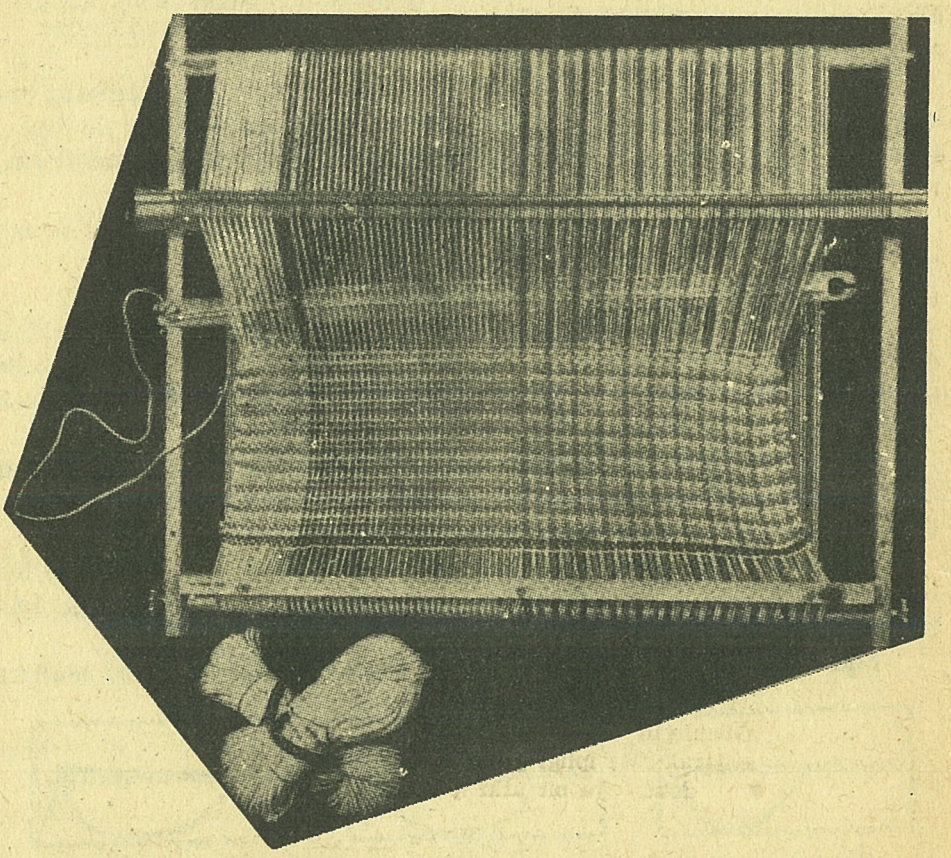

Basit bir dokuma tezgâhı.

Eskiyen, incelen çorapların, çamaşırların, sofra ve yatak örtülerinin onarılması da böyle basit bir dokuma işidir. Önce birbirlerine yakın ve paralel ipliklerle eskiyen yer oyulgama dikişi ile dikilir. Sonra bu ipliklerin bir altından, bir üstünden, gene birbirine yakın ve paralel olarak aynı dikiş yapılır. Böylece eskiyen, incelen yer sağlam ipliklerle yeniden dokunmuş olur.

Yandaki resimde gördüğünüz gibi bir çerçeve ile siz de çok basit bir tezgâh yapar, yahut yaptırırsanız yün atkılarınızı kendiniz dokuyabilirsiniz.

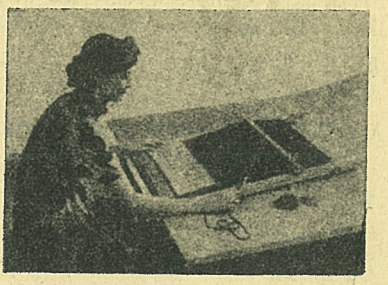

Böyle basit bir tezgâh yapar veya yaptırırsanız siz de kışlık atkılarınızı kendiniz dokuyabilirsiniz.

3 — Dikiş dikmek, el dikişleri :

Aldığımız kumaşları kullanabilmek için onlara mutlaka istediğimiz şekli vermemiz lâzımdır. Bunun için de ne yapmak istiyorsak kumaşları ona göre biçer, dikeriz. Dikişler ya elde **el dikişi** ile, yahut makinada **makina dikişi** ile dikilir.

Zamanın kıymetini bilen bugünün medeni insanı, bütün işlerini çabuk ve kolay yapmayı istediği için, dikişlerinin çoğunu makina ile diker. Yalnız tülbentten, mermerşahiden yapılan baş örtülerin, yemenilerin, tül gibi ince kumaşların kenarları el dikişi ile bastırılır.

Dikiş dikmeyi sevenler için ufak tefek şeylerini elde dikmek de bir zevktir.

El dikişlerinin birçok çeşitleri vardır:

Teyel dikişi: Asıl dikişe başlamadan önce dikilecek yerlerin elden kaçmaması için dikilen dikiştir. Bu dikişte iğne, yakın aralıklarla beze iki defa batırılıp çekilir, üçüncüde yarım iğne boyu uzağa batırılarak aynı şekilde dikişe devam edilir.

Oyulgama dikişi: Bu dikişle sökük lerimizi dikeriz. Bu dikiş, eşit açıklıklarda, iğneyi beze her batırışta, yahut teyel dikişinde olduğu gibi, iki defa batırıştan sonra çekerek dikilir (Şekil 1).

İğneardı dikişi: İğneyi çıktığı yerin gerisinden batırıp ipliğin az ilerisine çıkılarak dikilen dikiştir. Bu dikiş sağlam bir dikiş olduğu için torba, heybe gibi şeyler hep iğneardı dikişiyle dikilir (Şekil: 2).

Pike dikişi: Buna **makina dikişi** de denir. Çünkü görünüşü makina

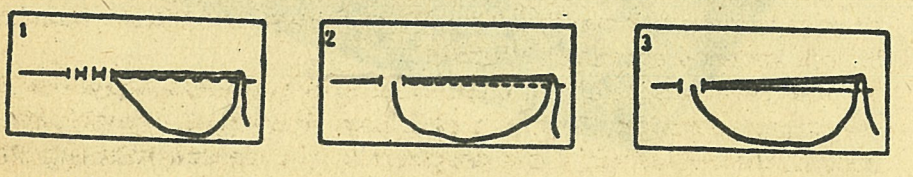

Oyulgama dikişi İğneardı dikişi Pike dikişi

dikişine benzer. Tıpkı iğneardı dikişi gibi dikilir. Yalnız iğne, bir önce çıktığı deliğe batırılıp biraz ileriden çıkarılır (Şekil: 3). İğneardında ise, bu deliğe yakın yere batırılır.

Makinası olmıyanlar dikişlerini pike dikişi ile dikerler.

Aşırma dikiş: Yemeni kenarları ve dokuma bezlerin birbirine ekle-

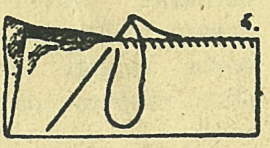

Aşırma dikişi

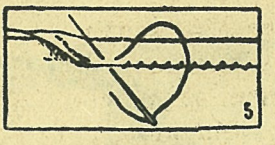

Baskı dikişi

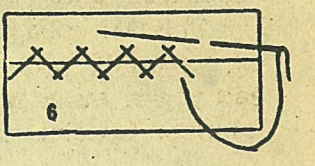

Çıtılgı dikişi

necek kenarları bu dikişle dikilir. Bu dikişe **çırpma** da denir. İki kenar karşı karşıya getirilip iğne arka kenardan öne batırılarak dikilir (Şekil: 4).

Baskı dikişi: Bu dikişle yakaya, kol ağızlarına, örtü kenarlarına

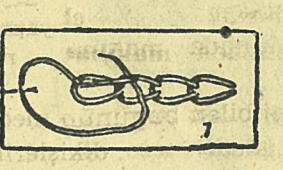

Zincirleme dikişi

iğneardı dikişi ile geçirilen pervazların ikinci kenarları bastırılır. İğne, önce bezlerin kendisine, sonra pervaza batırılıp dikilir (Şekil: 5).

Çıtılgı dikişi: Bu dikişe **sarhoş bacağı,** hıristo teyeli de denir. Örtü kenarları ve bazı dikişler hem dikiş, hem de nakış yerine çıtılgı dikişi ile dikilir. Bu dikişin nasıl dikildiğini şekil (6) da görüyorsunuz.

Zincirleme dikişi: Bu dikişe **kuş gözü** de denir. Nasıl dikildiğini şekil (7) de görüyorsunuz. Örgü kenarları ve bazı dikişler, hem dikiş, hem de nakış yerine bu dikişle dikilir.

4 — Dikiş makinasını kullanmak :

Dikiş makinaları, **el makinaları, ayak makinaları** olmak üzere iki çeşittir. Bir de küçük bir elektrik motoriyle işletilen dikiş makinaları vardır.

Dikiş makinalarını kullanabilmek için önceden çarkı çevirmeye alışmak, masuraya iplik geçirmeyi, onu kutusuna, sonra da yuvasına yerleştirmeyi bilmek, makina iğnesine iplik geçirmeyi ve dikilecek kumaşı makinaya koymayı öğrenmek lâzımdır.

Çarkı çevirmeye alışmak için önce orta yerindeki vidayı öne doğru çevirip gevşetmelidir. O zaman çark boşa döneceği için makinayı işletmez. El makinalarında çarkı döndürmek için makina kolu sağ elle önden arkaya çevrilir, sol elle de dikiş idare edilir.

Ayak makinalarında ayaklar basağın tam ortasına konur, çark elle

Dikiş makinası ev kadınının en önemli araçlarından biridir. Dikiş bitince makinanın içi yağlanıp silinmeli, sonra kaldırılmalıdır.

öne doğru çevrilir ve başlıyan harekete uyularak önce ayağın topuğu, sonra ucu ile basağa basılarak harekete devam edilir, iki el boşta kaldığı için dikiş rahatça idare edilir.

Dikişe başlamadan önce makina hazırlanır. Dikilecek kumaşın rengindeki iplikten hem masuraya sarılır, hem de makina iğnesine geçirilir.

Masuraya iplik sarmak için önce hareketi durduran vida gevşetilir. (Şekil A). Sonra şekil (B) deki 1 numara ile gösterilen mile geçirilir. Gene aynı şekilde görüldüğü gibi, iplik 2 numaralı vidaya, sonra da masuraların sol kenarında bulunan delikten, içeriden dışarıya doğru geçirilir.

Masura çıkrığın içindeki mile geçirilir. Milin üst tarafındaki çivi, masuranın kenarındaki deliğe yerleştirilir. Bundan sonra masuraya basılarak 4 numaralı mandal düşürülür. Böylece masura yerine geçirilmiş olur. Çark, masura dolduncaya kadar çevrilir.

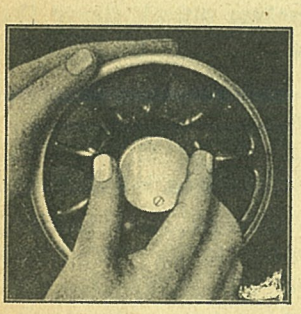

Şekil: A

Masuraya iplik sarıldıktan sonra yerinden çıkarılır. Şekil (C), (Ç), (D) de görüldüğü gibi, masura önce kutusuna, yani

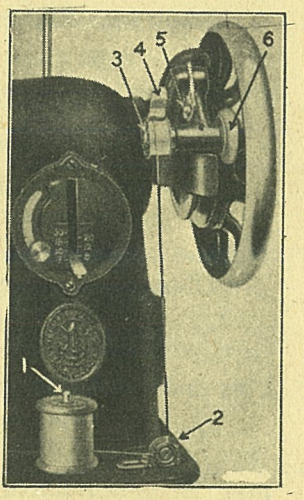

Şekil: B

mekiğe konur. Sonra da iplik, şekil (Ç) ve (D) deki yarıklardan geçirilip mekik şekil (E) deki yerine yerleştirilir.

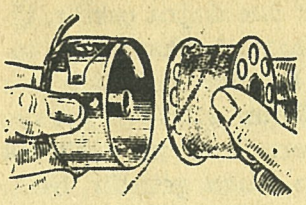

Şekil: C

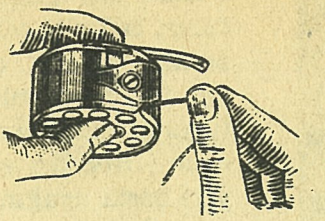

Şekil: Ç

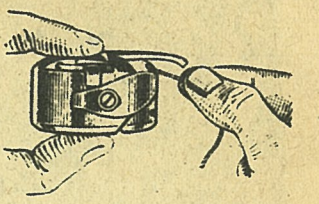

Şekil: D

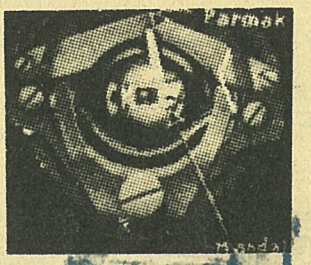

Şekil: E

Makinaya iğne takmak için çark öne doğru çevrilir. İğnenin takılacağı yer **iğne mili** çıkabileceği en son yere kadar yükselir. Sonra iğne kıskacının vidası gevşetilir. İğnenin yukarısındaki yassı taraf sola doğru olmak üzere sol elle tutulur ve iğne kıskacına sokularak gittiği kadar içeriye sürülür, vida güzelce sıkıştırılır.

İğneye iplik geçirmek için yapılacak işleri şekil G de gösterilen numaralardan takibediniz. Önce çark gene öne doğru çekilir. İpliği kaldıran kol (3) en yüksek yerine çıkar. Makara makinanın üstündeki mile geçirilir.

İplik önce (2) numara ile gösterilen yarıktan, sonra arkadan öne doğru inerek **gergi pullarının** (5) arasından geçirilir. Bundan sonra iplik yukarı kaldırılıp önce (8) numara ile gösterilen çengelden, sonra ipliği kaldıran kolun deliğinden (3) geçirilir. İplik aşağıya çekilir. Makina yüzünün ön tarafında bulunan çengelden (13) ve iğnenin kıskacı üzerindeki telden ve nihayet sağdan sola doğru iğnenin deliğinden geçirilir. İplik, bir karış kadar uzun bırakılır (Şekil: F).

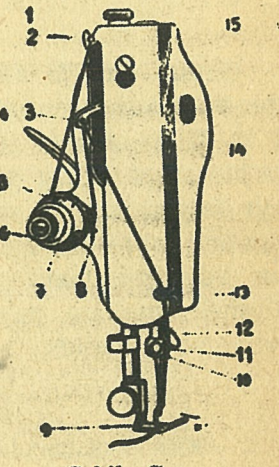

Şekil: G

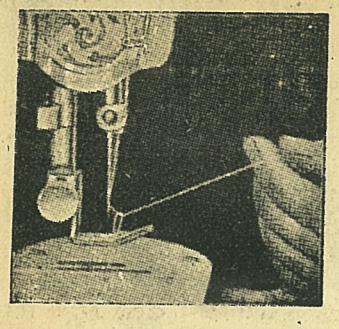

Şekil: F

Artık makina hazırlanmıştır. Son iş olarak masura ipliği yukarıya alınır. Bunun için iğnedeki iplik gerilmeden tutulur, sağ elle çark öne doğru çekilir, iğne aşağıya iner, çıkarken masuradaki ipliği de alır (Şekil: F). Her iki ipliğin ucu tutulup baskı ayağının altından arkaya itilir. Bundan sonra kumaşın dikilecek yeri baskı ayağının altına getirilir, baskı ayağı indirilir, çark çevrilerek dikiş dikilmeye başlanır.

5 — Dikiş makinasının temizliği ve parçaları :

İyi bakılan, bütün parçaları temiz tutulan makinalar hem daha iyi iş yapar, hem de daha uzun zaman dayanır.

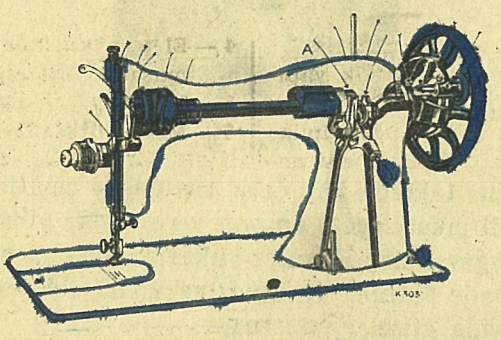

Şekil: 1

Bunun için de dikiş işi biter bitmez makinanın şekil (1 ve 2) de oklarla gösterilen bütün parçaları makina yağı ile yağdanlıkla yağlanmalıdır. Sonra toz bırakmıyan bir bezle fazla yağlar silinmeli, makina kapatılıp yerine konulmalıdır.

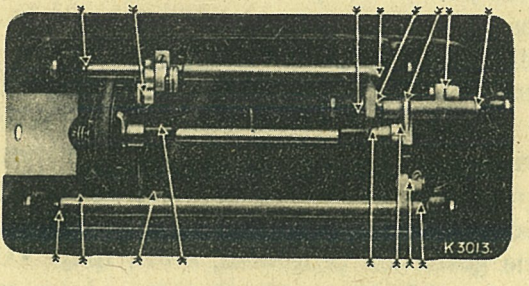

Şekil: 2

ÖZET

1 — Elde ve makinada yapılan örgü işlerinden başka bütün kumaşlar tezgâhlarda dokunur. El ve makina tezgâhları olmak üzere iki çeşit tezgâh vardır.

2 — Dokumacılık çok eski bir sanattır. İlk yapılan tezgâhlar el tezgâhlarıdır. Bunlar bugün de birçok köylerde kullanılmaktadır. Büyük şehirlerde kurulan do-

kuma fabrikalarında makina tezgâhları işlemekte ve her gün binlerce metre kumaş dokunmaktadır.

3 — El tezgâhları tahtadan yapılır. İş gören her parçasının ayrı adı vardır. Çözgü ipliği levent silindirine, dokunan kumaş selvim silindirine sarılır. Atkı ipliği mekiğe konur. Mekiğin ipliklerin bir altından, bir üstünden geçebilmesi için gücüler bu iplikleri aralar. Atılan atkı iplikleri kumaşa tarakla eklenir. Tarağı ileri, geri götüren tefedir.

4 — İplikler bir çerçeveye sarılarak basit dokuma işleri yapılır. Yıpranan çamaşır ve çoraplar elde iğne ile dokuma işi yapılarak onarılır.

5 — Kumaşlar elde, yahut dikiş makinasında dikilir. Çeşitli el dikişleri vardır. Bu dikişlerin bazıları nakış yerine de yapılır.

6 — Dikiş makina ile çok çabuk dikilir. El ve ayak makinası olmak üzere iki çeşit makina vardır.

7 — Dikiş makinalarını kullanabilmek için makinanın nasıl kullanılacağını öğremek, biraz da alışmak lâzımdır.

8 — Makinaları temiz tutmalı, iş bitince bütün parçaları yağlamalı, üstünü kapatıp kaldırmalıdır.

SORULAR

1 — Dokuma işleri nelerle yapılır?
2 — Kaç türlü tezgâh vardır? İlk yapılan tezgâhlar hangileridir?
3 — Bir dokumada boyuna giden ipliklerle enine giden ipliklerin adı nedir?
4 — El tezgâhlarında atkı ipliklerini kumaşa ekliyen aracın adı nedir?
5 — Kaç türlü el dikişi biliyorsunuz?
6 — Makina iğnesine iplik nasıl geçirilir?
7 — Makina ne ile ve hangi yağla yağlanır?

AİLE BİLGİSİYLE İLGİLİ EL İŞLERİ

DERSİN PLÂNI:

1 — Örgüler.
2 — Tığla atkı örmek.
3 — Para kesesi örmek.
4 — Çorap örmek.
5 — Kanaviçe ve etamin işlemek.
6 — Antika yapmak.
7 — Tentene dikmek.
8 — Alışveriş torbası dikmek.
9 — Dikiş kutusu yapmak.
10 — Çocuk göğüslüğü dikmek.
11 — Çocuk başlığı dikmek.
12 — Çocuk gömleği dikmek.

1 — Örgüler :

Boyun atkıları, eldivenler, yün ceketler, çocuklara elbise, başlık, patik gibi birçok giyim eşyası, kundak çocuklarının araba örtüleri makinada örüldüğü gibi, elde örülerek de yapılır.

El örgüleri tığla, yahut şişle örülür. Tığlar ve şişler örülecek yün, yahut tire'nin kalınlığına göre seçilir.

İnce yünler için iki - iki buçuk numara şiş, orta kalınlıktaki yünler için üç numara şiş kullanılır.

Tığlar da böyledir. Bunların on dört - on beş numarası, çok ince tirelerle tentene örmek için kullanılır. Tığlar 1 numaradan başlar. Numara büyüdükçe tığlar incelir.

2 — Tığla atkı örmek :

Orta kalınlıkta bir yünle örülecek atkı için yedi-sekiz numara tığ alınır.

Yün, çile halinde ise önce yumak yapılır. Yünü daima parmaklar üzerine gevşek gevşek sararak yumak yapmalıdır. Parmaklar dolunca çekilir. Yeniden yumağın üstüne tutularak tekrar parmaklar üzerinden sarılmaya devam edilir. Böyle sarılan yünler gerilmedikleri için tireleşmez, yünün kendine mahsus olan yumuşaklığı ve güzelliği bozulmaz.

Tığ ve tire şekil (1 ve 2) de görüldüğü gibi tutularak ilmeğin arasından ilk zincir çekilir. Sonra bunun içinden ikincisi, üçüncüsü ve böylece yapılarak atkının eni kadar zincir çekilir.

Şekil: 1

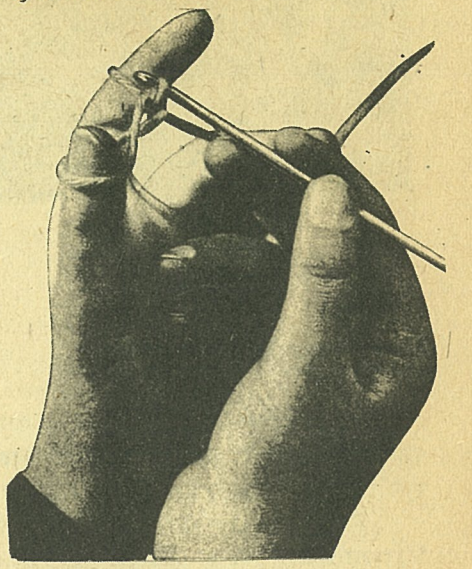

Şekil: 2

Bu iş bittikten sonra son çekilen zincire batırılıp ilmek alınır. Sonra tığ üzerine iplik alarak iki zincirden aynı zamanda çekilir (Şekil: 3 ve 4). Birinci sıra böylece işlenir. İkinci sıraya dönerken iplik atılır, aynı şekilde örülmeye devam edilir.

Bu, tığ işlerinin en kolayıdır.

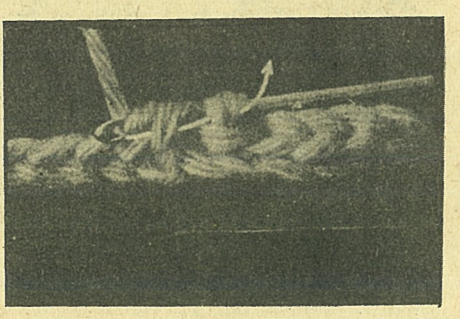

Şekil: 3

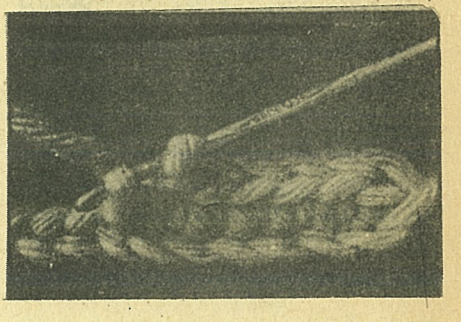

Şekil: 4

Eğer her zincire batışta tığa iplik atıp iki defada çekilerek işlenirse o zaman örgünün sıraları şekil 5 ve 6 daki gibi hem daha yüksek, gösterişli olur, hem çabuk ürer. Örülen atkının boyu 1 yahut 1,20 metreyi bulunca yumaktan iplik koparılıp son sıranın son zincirinden çekilir, atkının örülmesi biter.

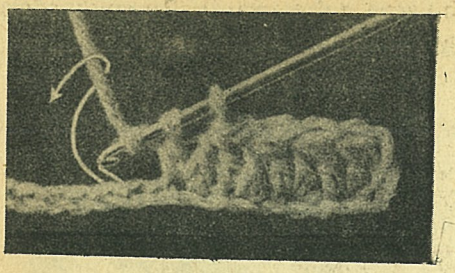

Şekil: 5

Şekil: 6

3 — Para kesesi örmek :

Para keseleri renkli ve solmıyan nakış tireleriyle yapılır. 5 grəmlık çileler halinde satılan nakış tirelerinin 5 numara kalınlığı bu iş için iyidir. Bir kese için aşağı yukarı iki - iki buçuk çile tire yeter.

Fakat kolay örüldüğü ve çabuk üredi'ği için önce evdeki artık yünlerden bir kese yapılırsa tığ işine daha çabuk alışılır, kesenin yapılması da kolayca öğrenilir.

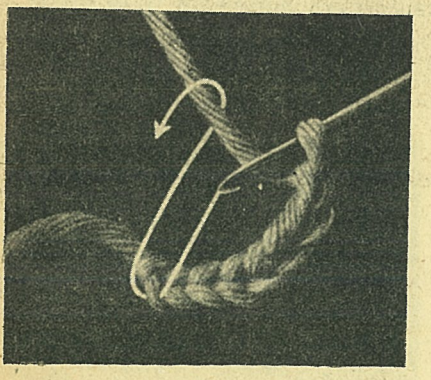

Şekil: 1

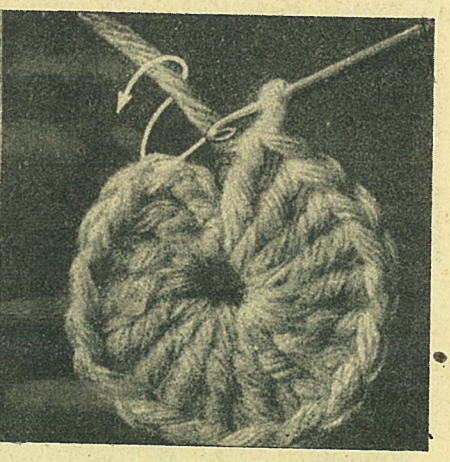

Şekil: 2

Şekil (1) de görüldüğü gibi 9 zincir çekilerek küçük bir halka yapılır. Sonra bu halkaya on sekiz defa batırılıp birinci sıra işlenir. İkinci sıra artırmadan yapılır. Üçüncü sıra bir atlıyarak artırılıp örülür. Dördüncü sıra artırılmadan işlenir. Bundan sonra kesenin her iki yanına başka renkte bir tire ile işaret konur. Üç - dört sırada bir bu işaretlerden

artırılır. Kesenin boyu 8 santimetre olunca boşa üç zincir çekilir, kesenin üzerindeki dördüncü zincire batırılıp bir sıra daha işlenir. Bu sıralardan sonra da bir sıra daha yapılır, iplik koparılıp kese bitirilir.

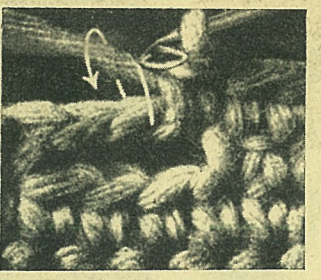

Şekil: 3

Son sıranın delikleri arasından bir şerit, yahut kendi ipliğinden kordon yapılarak geçirilir. Kordonun iki ucu düğümlenir, biraz püskül

Şekil: 4

Şekil: 5

Şekil: 6

bırakılıp kesilir. İstenirse şekil 4, 5, 6 da görüldüğü gibi bir püskül yapılıp kesenin alt ucuna dikilir.

4 — Çorap örmek :

Her genç kız kışlık yün çoraplarını kendisi örerse hem dayanıklı, güzel çoraplara sahibolur, hem de bir iş yapmış olmanın zevkini duyar.

Çorap iki veya beş şişle örülür. Önce her şişe ayrı ayrı ilmekler atılır (Şekil: 1). Bu ilmeklerin sayısı çorap koncunun genişliğine göredir. Şekil 2 de her şişe on sekizer ilmek atılmıştır. İlmekler tamamlandıktan sonra sağ elde tutulan beşinci şiş, işlenecek şişin üzerindeki birinci ilmeğin ortasından geçirilir, üzerine iplik atılarak çekilir (Şekl: 3). Sol eldeki şişte işlenen ilmek yavaşça çıkarılır. Bu şekilde işlenen örgüye **ters iğne** denir (Şekil: 4). Eğer sağ eldeki şişin ucu ilmeğin içinden

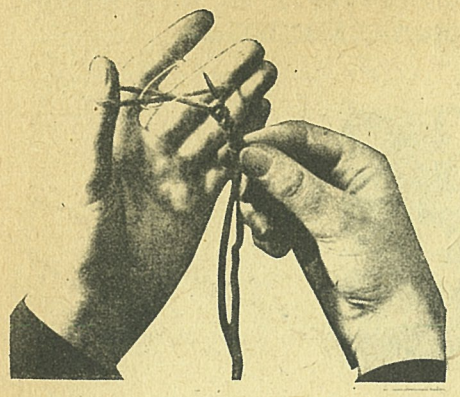

Şekil: 1

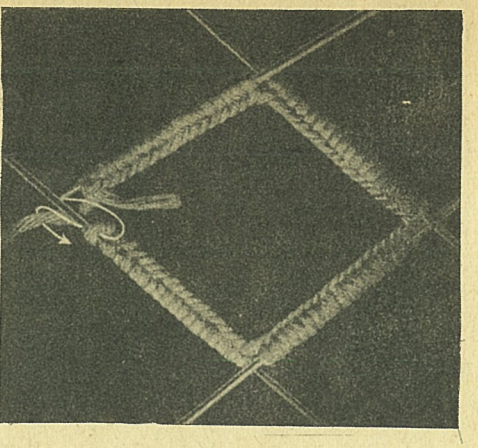

Şekil: 2

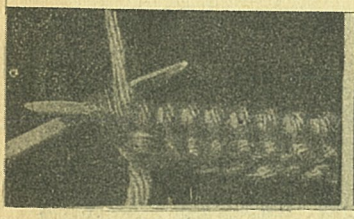

Şekil: 3

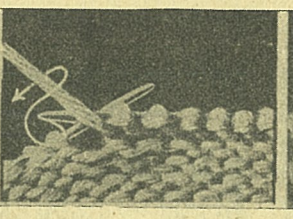

Şekil: 4

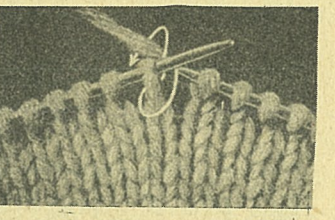

Şekil: 5

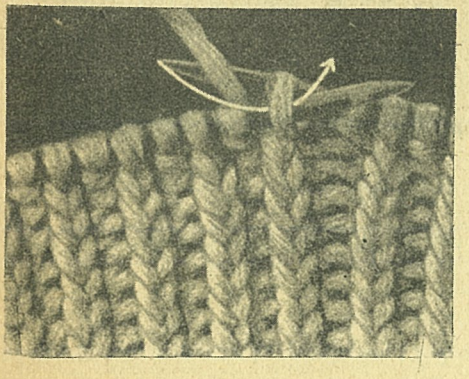

Şekil: 6

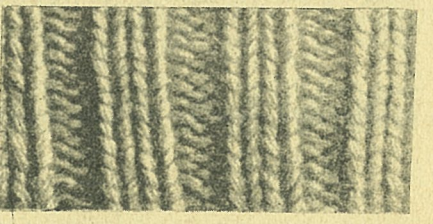

Şekil: 7

arkaya geçirilip iplik şişin altından üstüne atılarak çekilirse bu örgü **yüz iğnedir** (Şekil: 5).

Çorabın koncu bir ters, bir yüz, yahut iki ters, iki yüz olarak işlenir. Bu örgü **lâstik örgüdür** (Şekil: 7).

Koncun örgüsü bitince topuğun işlenmesine geçilir. Bunun için iki şiş ilmekleriyle beraber bırakılıp diğer iki şişin ilmekleri topuğun boyuna

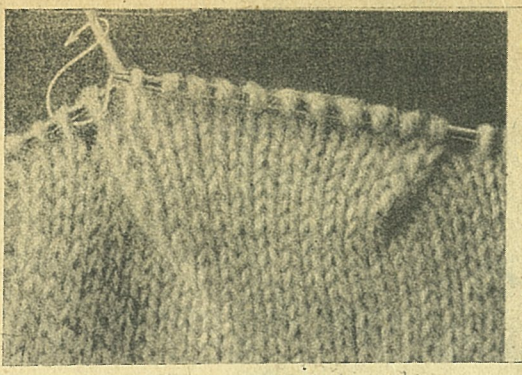

Şekil: 8

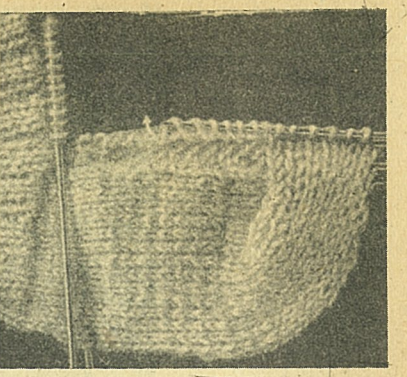

Şekil: 9

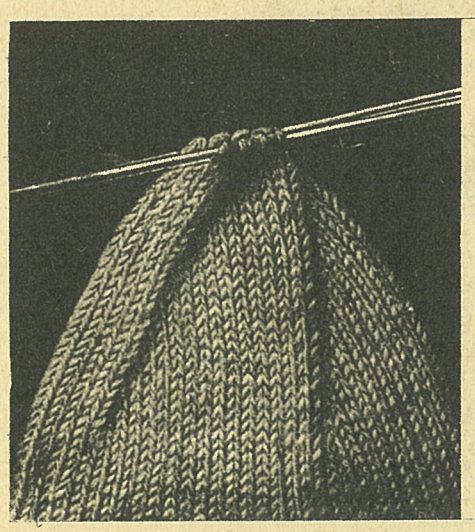

Şekil: 10

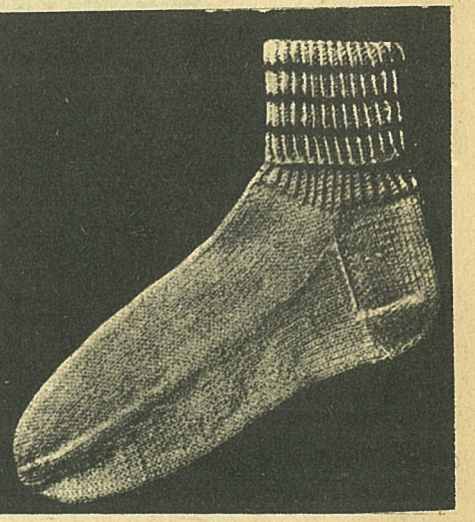

Şekil: 11

göre 15-20 sıra düz olarak örülür. Sonra şiş başlarında eksiltilerek topuk şekli verdirilir (Şekil: 8).

Bundan sonra şişlerde bırakılan diğer ilmekler birleştirilip taban kısmının örülmesine geçilir (Şekil: 9). Taban boyu ayağın boyuna göre örülüp de burun kısmına gelince şişlerin bittiği yerlerde her üç sırada bir eksiltmeye başlanır. Dört - beş sıradan sonra her sırada bir eksiltilerek burun kapatılır (Şekil: 10). Böylece çorap biter (Şekil: 11).

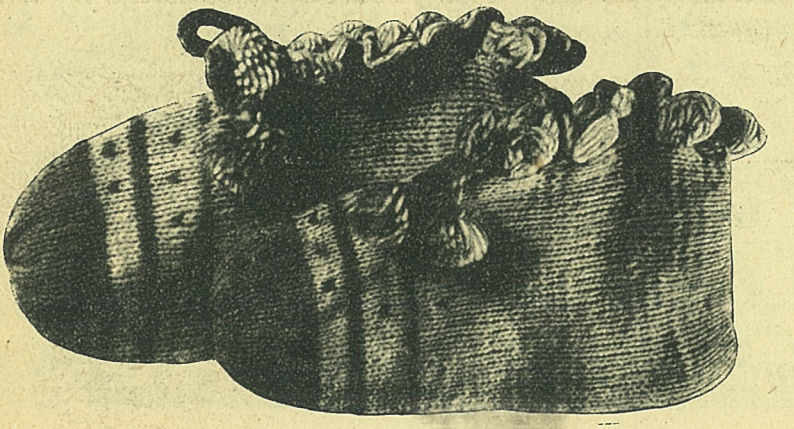

Yünden örme çocuk elbiseleri ve çocuk patikleri.

5 — Kanaviçe ve etamin işlemek :

Kanaviçe ve etamin işleri en kolay ve güzel el işlerinden biridir.

Kanaviçe, işlenecek kumaşın üzerine teyellenir, örneğe bakılarak işlenir.

Kanaviçe işleneceği zaman kanaviçe işinin örneğindeki renklerine göre solmıyan cinsten nakış tireleri çekilip alınır. İşe başlarken ipliğe düğüm yapılır. Kumaşın altından batırılıp kanaviçenin işlenecek yerdeki minimini karelerinden birinin tam ortasından çıkarılır. Bundan

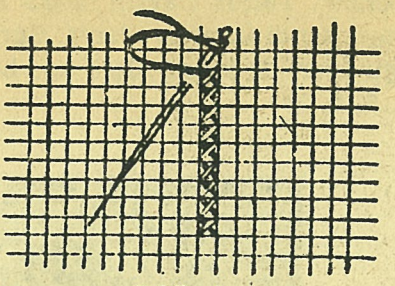

Şekil: 1

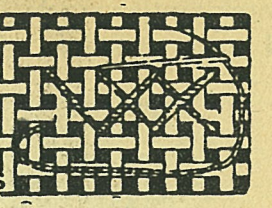

Şekil: 2

sonra iğne, o karenin köşesinden atlatılır, ikinci karenin üstünden batırılıp altından çekilir. Bu sefer yandaki karenin altından çıkılır ve bir evvelki ipliğin üzerinden atlıyarak karşıdaki karenin ortasına batırılır. Böylece iplikler şekil 1 de görüldüğü gibi birbirini ortasından keserek küçük çaprazlar halinde işlenir.

Kanaviçe örneklerinden biri işlenirken, kanaviçenin kareleri bu örnekteki karelerin sayısına ve sırasına göre doldurulur. İşleme bittikten sonra çok seyrek bir dokuma olan kanaviçenin iplikleri çekilerek çıkarılır. İş, kanaviçenin teyellendiği kumaş üzerinde kalır. Çaprazların, yani kanaviçe işinin daha büyük olması istenilirse kareler bir atlanarak işlenir (Şekil: 2).

Şekil: 3

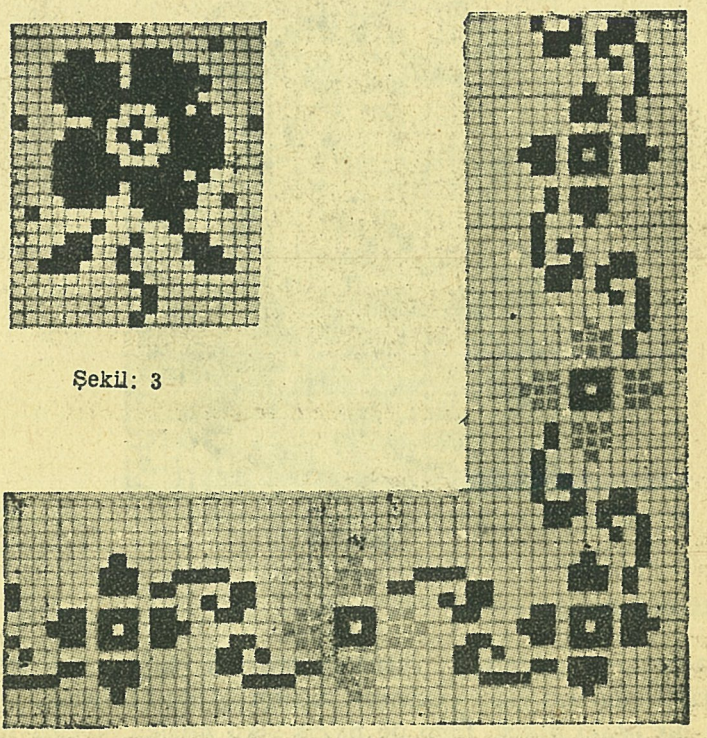

Şekil: 4

Etamin işi de kanaviçe işine benzer. Yalnız etamin başka kumaşa teyellenip işlenmez, doğrudan doğruya kendi üzerine işlenir. Buna iplik çekilerek ajurlar yapıldığı gibi, dolgu işleri de işlenir. İşte size beş tane güzel kanaviçe örneği: (Şekil: 3, 4, 5, 6, 7).

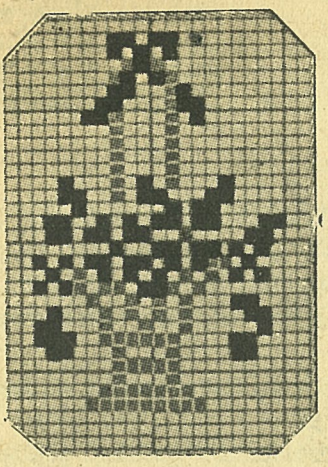

Şekil: 5

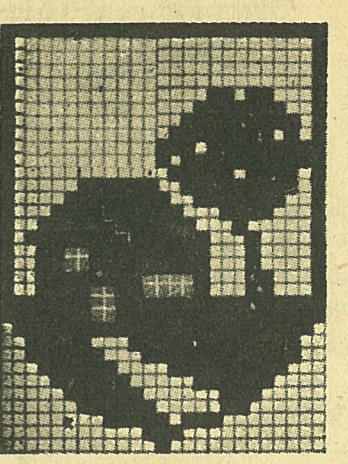

Şekil: 6

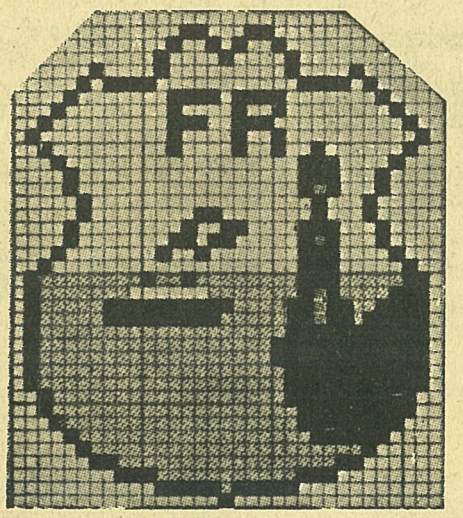

Şekil: 7

6 — Antika yapmak :

Sofra örtüleri, peçeteler, yatak ve yorgan çarşafı gibi örtülerin ve mendillerin kenarları iplik çekilerek **antika** işi ile bastırılır.

Hem bir baskı dikişi, hem de nakış olan antika, ayrıca birçok işleme örneklerinde sarma işleriyle beraber de işlenir.

Antika yapmak için işlenecek kumaşın inceliğine göre iplik çekilir. İnce kumaşlar için iki-üç sap; keten, Amerikan bezi gibi bezlerde dört - beş sap çekmek yeter.

Antika yapılacak kumaşın iplikleri çekildikten sonra köşelerdeki

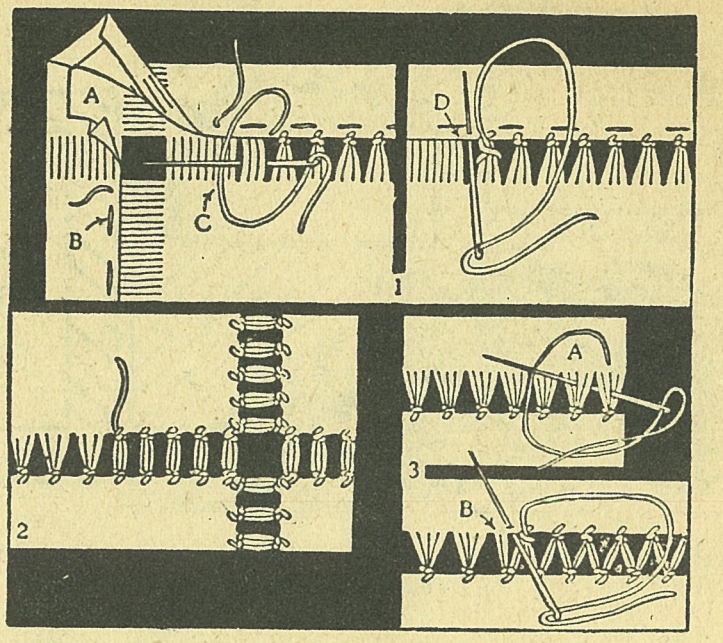

Antika işleri.

fazla katlar kesilip içeriye doğru bastırılır (Şekil: 1 A). Sonra teyellenir (Şekil: 1 B). Bundan sonra iğne önce üç sap ipliğin altından geçirilip iplik ilmeklenir (Şekil: 1 C). Sonra kumaşın her iki katına birden batırılır ve çekilir. (Şekil: 1 D).

Bu, **tek sıra antika**dır. Şekil 2 de gösterildiği gibi bir de karşı tarafı işlenerek **çift sıra antika** yapılır.

Çapraz antika da şekil 3 A ve B de gösterildiği gibi yapılır.

7 — Tentene dikmek :

Yatak çarşaflarının, yastık başlarının, örtülerin, mendillerin kenarlarına tentene dikileceği zaman, bunlar önce bezin kenarına toplu iğnelerle tutturulup tersinden aşırma dikişi ile dikilir.

Köşeli örtülerde, köşeyi dönerken tenteneye birkaç küçük pili yapılırsa tentene gerilmez, dikiş güzel olur.

Bazı dikişlerde toplu iğne ile tutturulacak yerde tenteneler önceden teyellenir, sonra dikilir (Şekil A ve B).

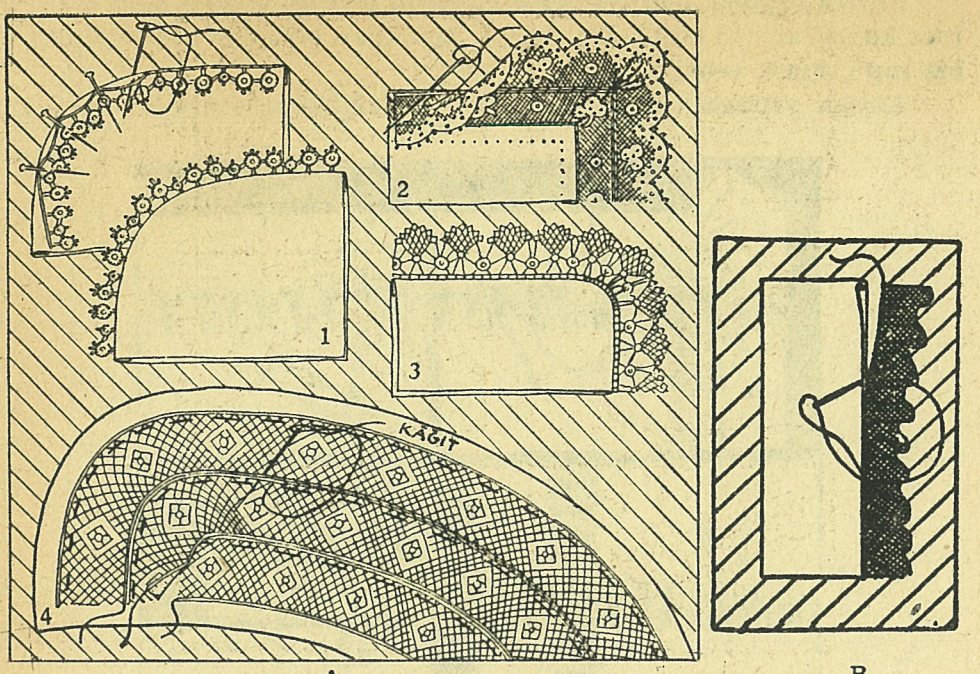

A B

Tentenеler kumaşa toplu iğnelerle tutturulur, yahut teyellenir, sonra çırpma dikişi ile dikilir.

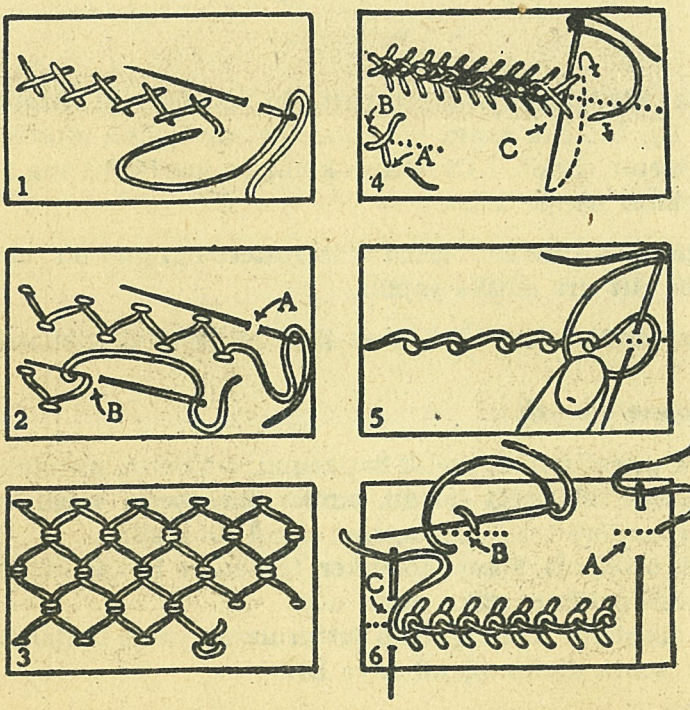

Hem nakış, hem dikiş yerini tutan bu işleri resimlere bakarak siz de öğrenip işleyiniz.

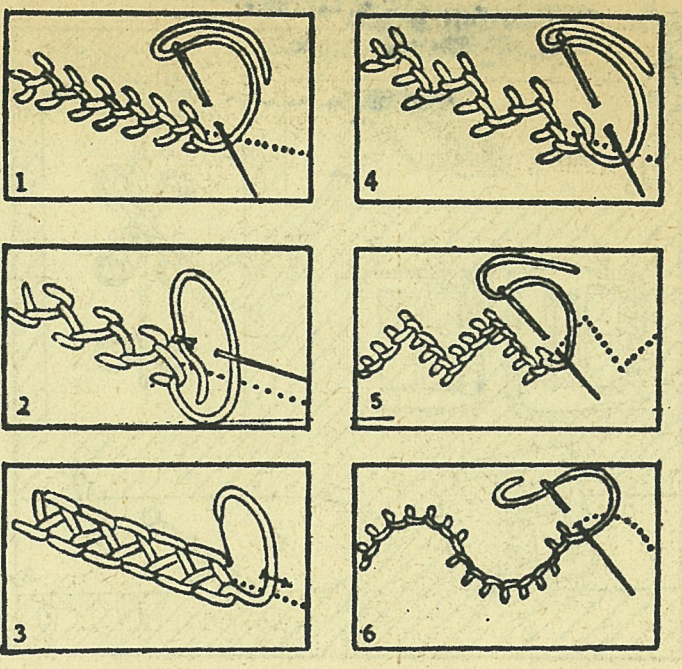

Çeşitli süs dikişleri.

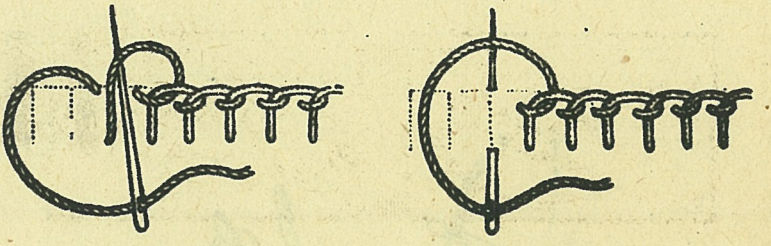

Fisto işi.

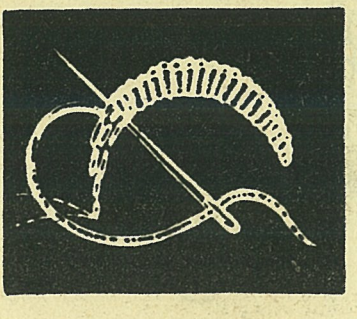

Fisto.

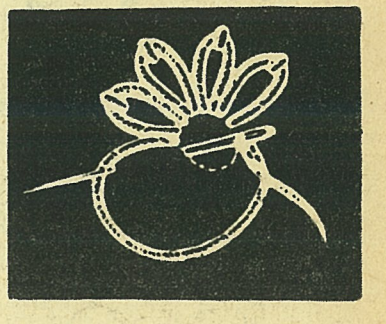

Zincir işi.

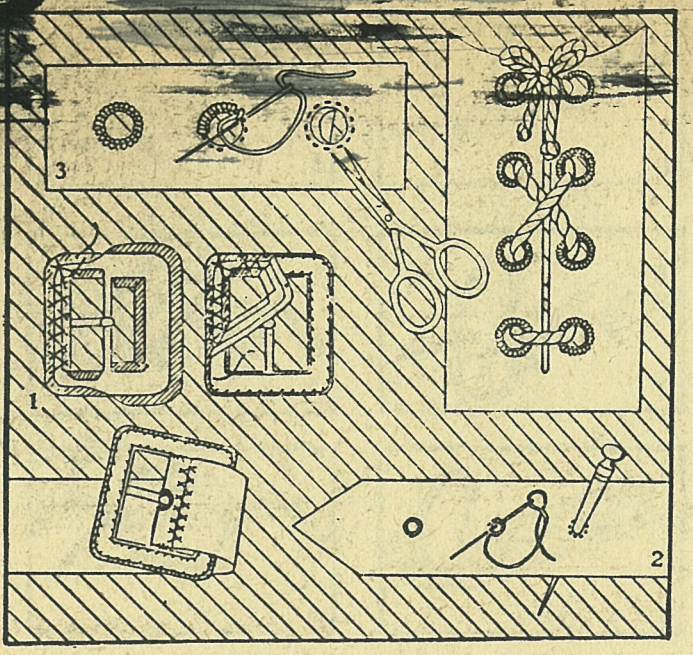

Toka kaplaması, kordon geçirmek için delik açılması.

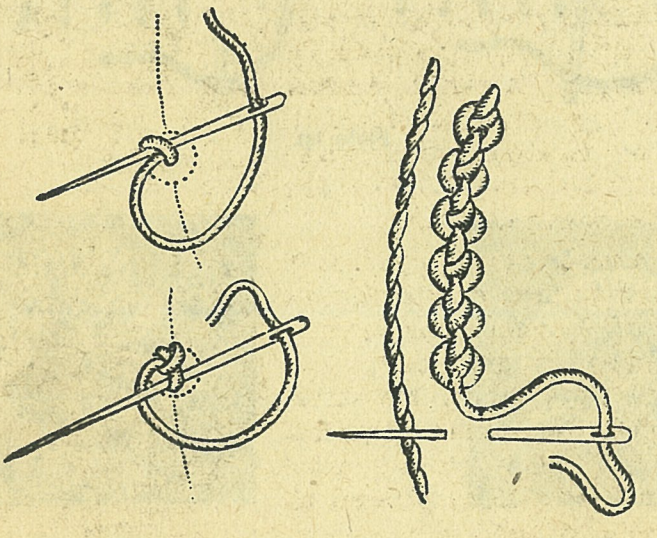

Düğüm işi.

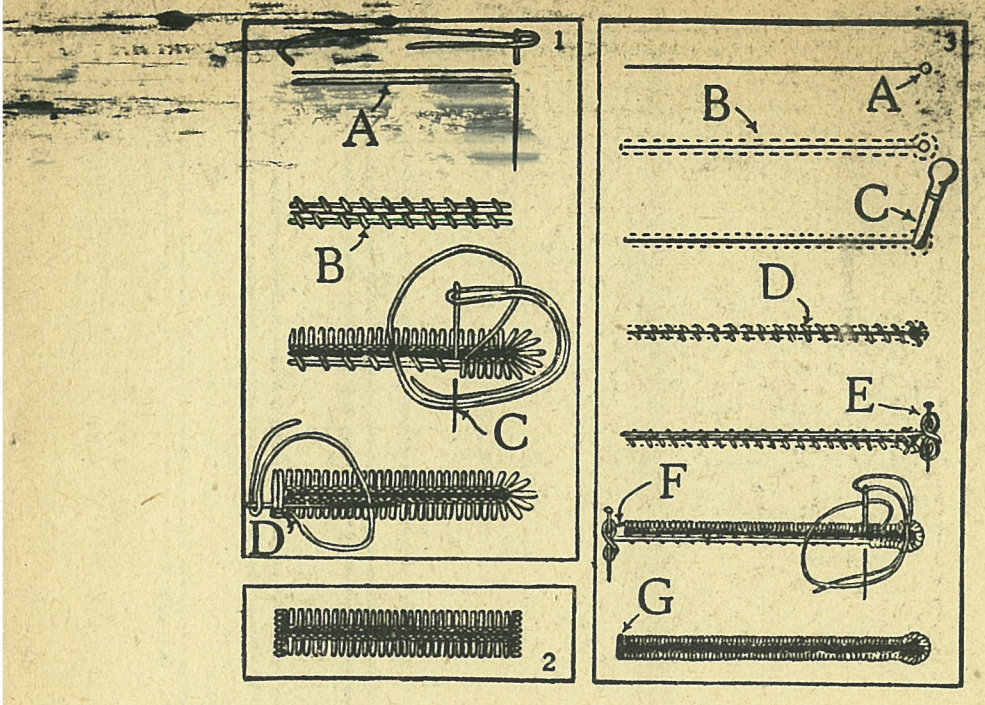

Resme bakarak siz de bir bez üstüne ilik açma işini öğrenmeye çalışınız.

8 — Alışveriş torbası dikmek :

Biçkiye yeni başlıyanlar biçecekleri kumaşları doğrudan doğruya kesmemeli, kâğıda bir kalıp çıkarıp kumaşı öyle biçmelidir.

Her ev kadınının çok faydalandığı ve seve seve kullandığı eşyalardan biri de alışveriş torbasıdır. Alışveriş torbaları kalın kaput veya Amerikan bezinden yapıldığı gibi daralmış yünlü elbise eteklerinden, yahut renkli kalın keten kumaş parçalarından da dikilir.

Kalın Amerikan bezinden yapılacak torbaların kumaşı önceden istenilen bir renge boyanır ve üzerine ufak tefek el işleri de işlenirse çok güzel olur.

100 üncü sayfadaki örnekte alışveriş torbalarından birinin nasıl yapılacağı gösterilmiştir. Bu iş için bir metre Amerikan bezi yeter. Eğer torbanın biraz tokça, yani kalınca olması isteniyorsa içine ayrıca ince Amerikan bezinden bir de astar konabilir.

Her kadının bir alışveriş torbası olmalıdır.

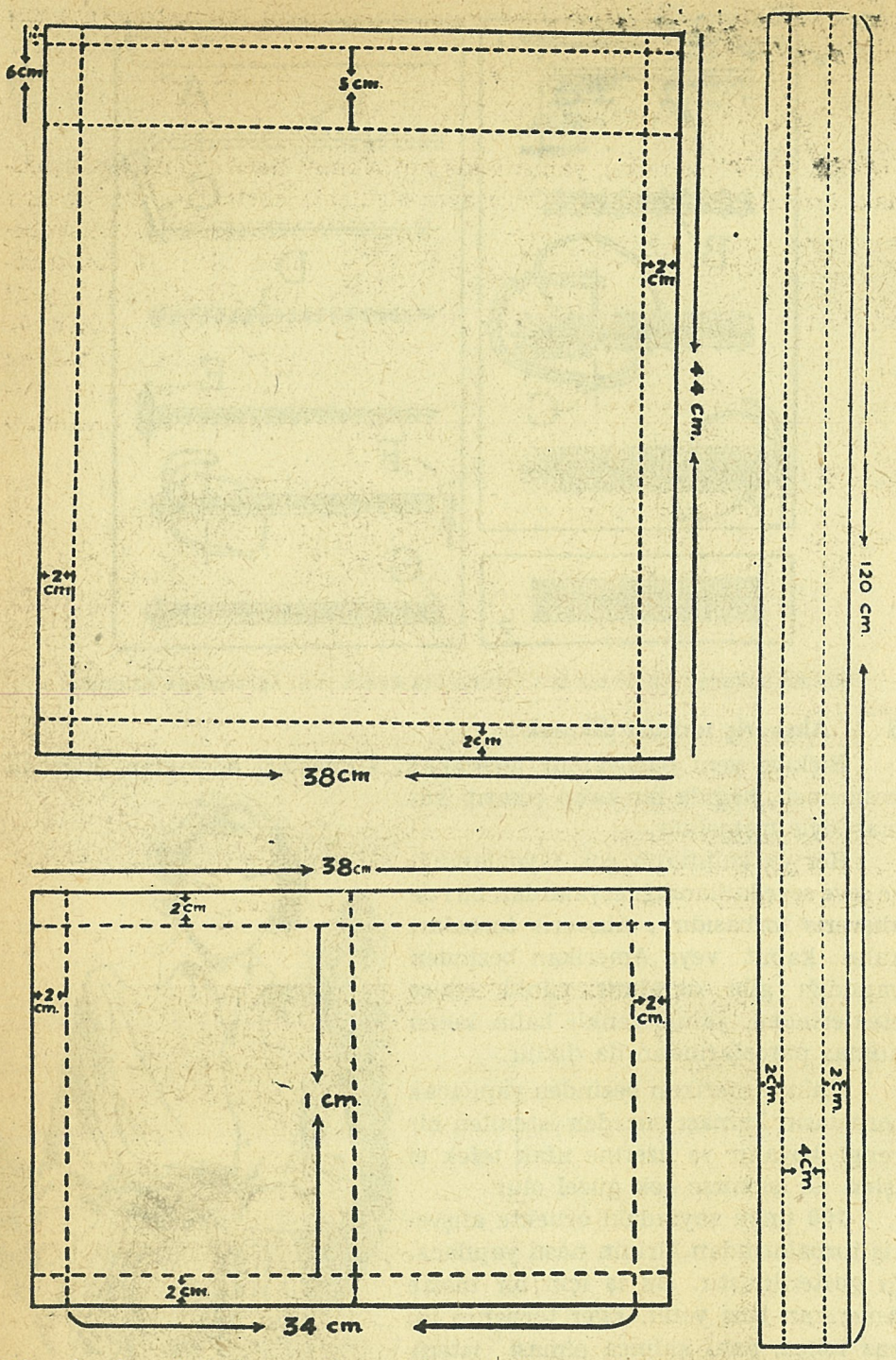

Yukarıda alışveriş torbasının ön ve arka parçalarının ölçüleri. Aşağıda torbanın cep ölçüleri. Yanda torbanın kenarına dikilecek parçanın ölçüleri.

Uçkurluk yerine kalın bir kordon, yahut aynı kumaştan yapılmış kalınca bir şerit geçirilir.

9 — Dikiş kutusu yapmak :

Çok güzel bir nakış, yahut dikiş kutusunun nasıl yapılacağı aşağıdaki örnekte gösterilmiştir. Önce aynı ölçülerde kartondan bir tabanla sekiz tane ayrı kenar kesilir. Kutuya kaplanacak kumaşın altına yeni Amerikan bezinden bir astar konur. Taban ve kenarlar ayrı ayrı kumaşla kaplandıktan sonra açık renk kalınca bir palto kumaşından kesilmiş ördekler, sırtları açık bırakılarak, diğer tarafları dikilir. Bundan sonra kenarlar önce tabana, sonra da dıştan birbirine dikilir.

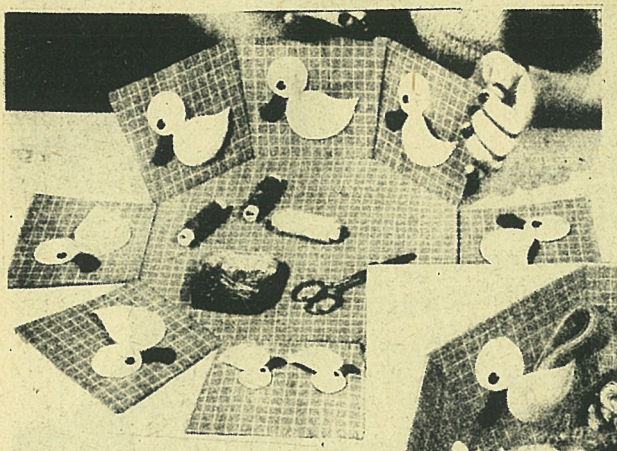

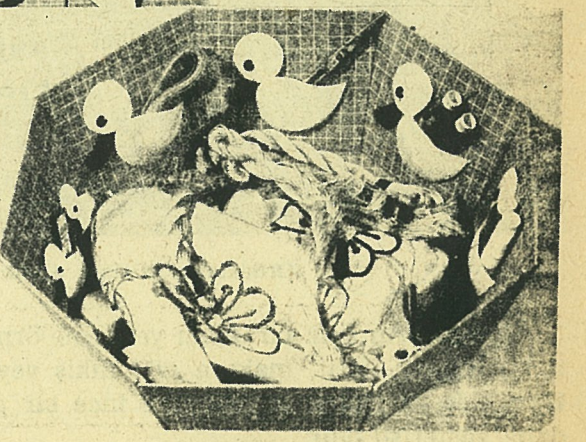

Dikiş kutusu.

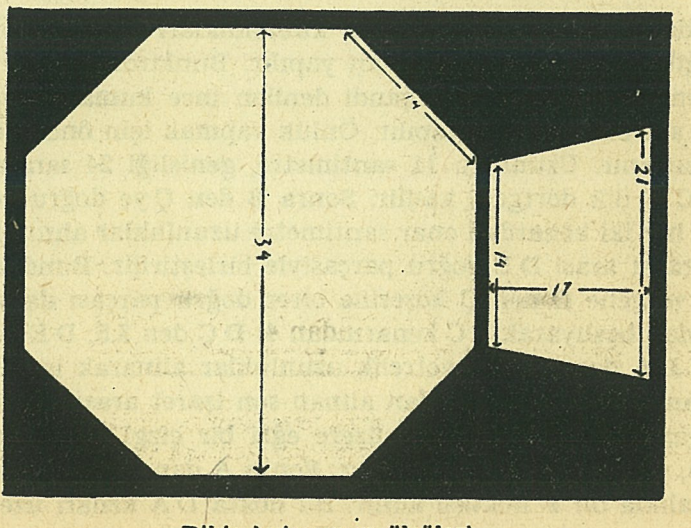

Dikiş kutusunun ölçüleri.

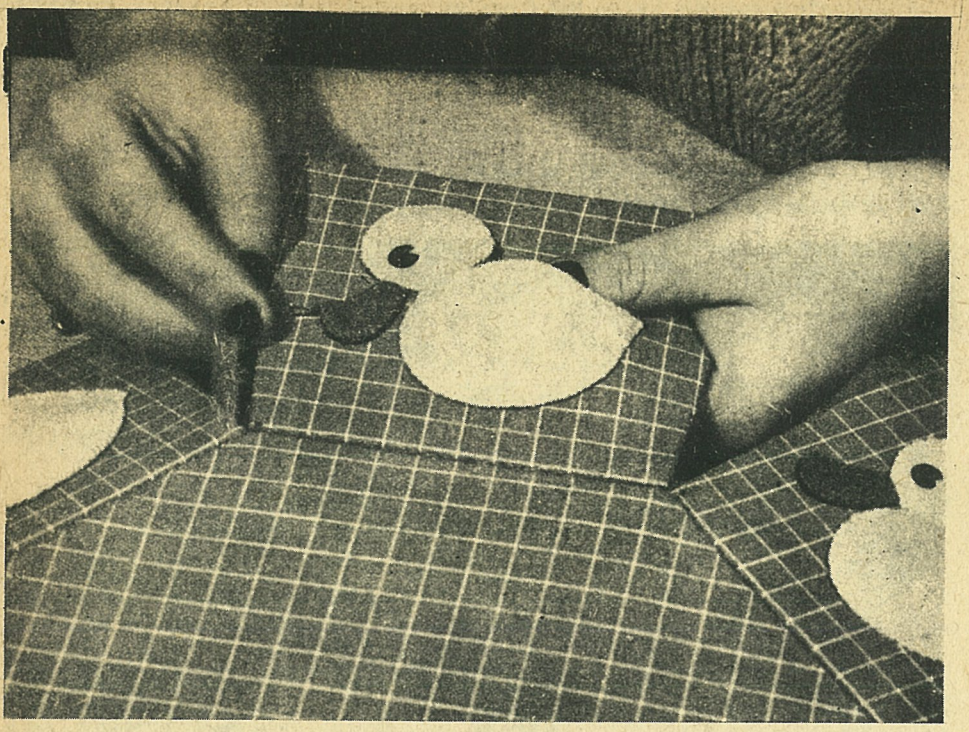

Ördeklerin sırtları dikilmiyecektir.

Ördeklerin açık bırakılan yerlerine örnekte görüldüğü gibi masura, iplik, düğme, şerit, makara gibi dikiş veya nakışta lâzım olan şeyler konur. Kartonların iç yüzlerine ince bir pamuk **vatka** döşenirse kutu daha gösterişli olur.

10 — Çocuk göğüslüğü dikmek :

Kundak çocuklarının her gün kullandıkları önlükler pike, keten, patiska gibi yıkanan kumaşlardan yapılır. Bunlardan başka açık renk ipliklerden mermerşahi ve organdi denilen ince kumaşlardan işlemeli, tenteneli süs önlükleri de yapılır. Önlük yapmak için önce kâğıttan bir kalıp hazırlanır. Uzunluğu 11 santimetre, genişliği 24 santimetre olan bir A B C Ç dik dörtgeni kesilir. Sonra B den Ç ye doğru ve A dan C ye doğru her iki kenardan onar santimetre uzunluklar alınıp işaretlenir. Her iki işaret arası D E doğru parçasiyle birleştirilir. Bundan D den B köşesine ve gene D den Ç köşesine birer doğru parçası daha çizilir. D noktasından başlıyarak D C kenarından 4; D Ç den 3,5; D E den 3,5; D B den 4 ve D A dan 5 santimetrelik uzunluklar alınarak işaretlenir. C D den alınan ilk işaretle, D A dan alınan son işaret arası, diğer çizgilerde alınan işaretlerden de geçmek üzere eğri bir çizgi ile birleştirilir. Bu eğri çizgi, önlük yakasının yarısıdır. Sonra A dan B ye doğru 3,5 santimetre aralıkla bir F noktası alınır. Bu nokta D A kenarı üzerinden alı-

nan işaretle birleştirilir. Bundan sonra B den D ye doğru 5; Ç den D ye doğru 4 santimetrelik uzunluklar alınıp işaretlenir. C köşesinden başlıyarak bunların da araları, yakada olduğu gibi, eğri bir çizgi ile birleştirilir. Bu da göğüslük kenarının yarısıdır. Bu işaret yerlerinden kesilerek göğüslük kalıbı çıkarılır. Boydan ikiye katlanmış kumaşın kat yeri

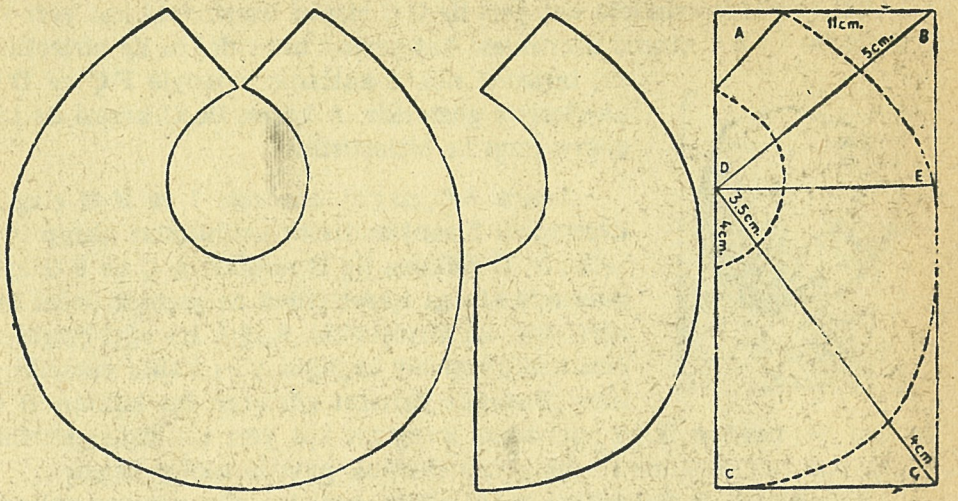

Çocuk önlüğünün ölçüleri, kalıbı ve bitmiş şekli.

ile kalıbın A C kenarı üst üste getirilir. Kaymaması için kalıp, kenarlarından toplu iğne ile kumaşa tutturulur. Birer santimetre dikiş payı bırakılarak kalıba göre kumaş kesilir, nakışlarla, tentenelerle süslenerek dikilir.

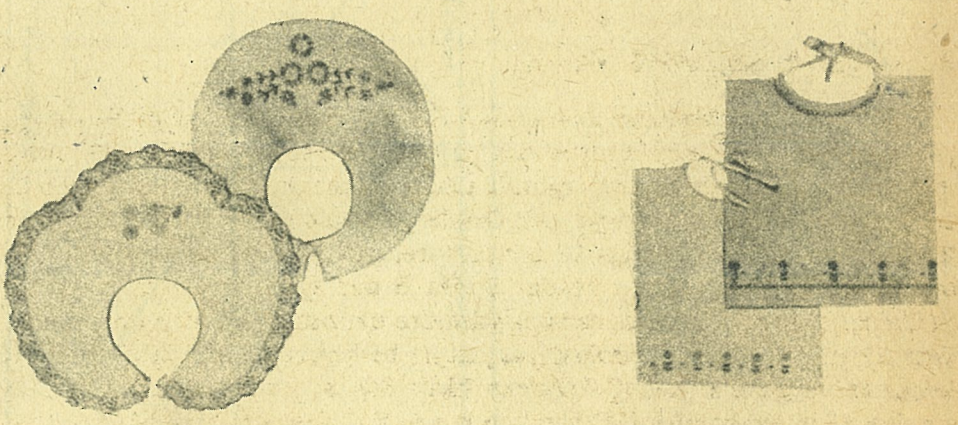

Kardeşlerin önlüklerine nakışlar yapmak, onları tentenelerle, renkli ipliklerle süslemek ablaların zevkle yaptıkları işlerdir.

11 — Çocuk başlığı dikmek :

Başlık yapmak için de kalıp çıkarılır. Uzunluğu 24 santimetre, genişliği 16 santimetre olan bir A B C Ç dik dörtgeni kesilir. Önce boyuna, sonra enine olmak üzere iki defa katlanıp açılır.

A B çizgisi üzerindeki kat yeri ile C Ç çizgisi üzerindeki kat yeri ve B Ç çizgisi ile A C çizgisi üzerindeki kat yerleri birer doğru ile birleştirilir, birleşen nokta katlanış sırasiyle F Ç ve D E harfleriyle gösterilir. A köşesi ile Ç köşesi de bir doğru çizgi ile birleştirilir.

Sonra A Ç çizgisi üzerinde 7 ve F G çizgisi üzerindeki 3 santimetrelik uzunluklar alınıp işaretlenir. D noktası ile B noktası A Ç ve F G çizgilerinde alınan işaretlerden de geçmek üzere bir eğri çizgi ile birleştirilir. Kâğıt, bu eğri çizgiden kesilirse güzel bir başlığın yarı kalıbı çıkarılmış olur. Başlığın yarısını gösteren bu kalıbın B Ç kenarı ile, boydan ikiye katlanmış kumaşın kat yeri üst üste getirilir. Kumaştan iki santimetre dikiş ve uçkurluk payı bırakılıp kesilir.

Kumaşın A B doğrultusundaki kısmı, başlığın alın üzerine gelecek yeridir. Buraya başlığın kumaşından, yahut rengine uyan desenli, ya-

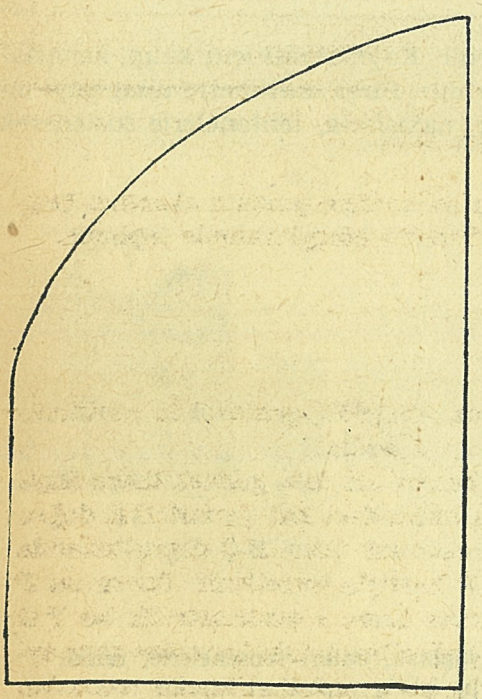

Çocuk başlığının yarım şekli.

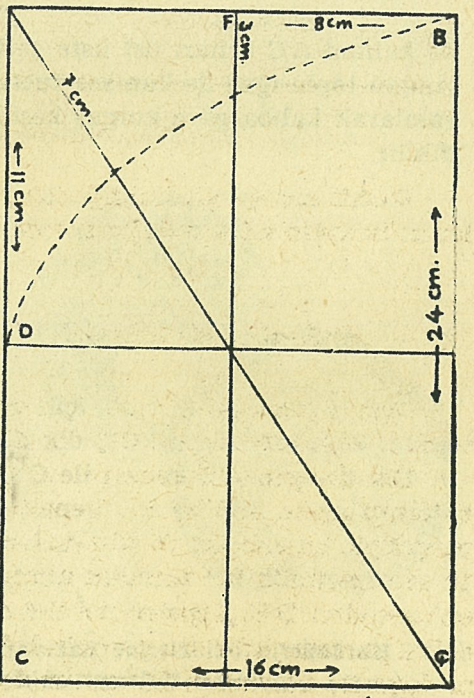

Çocuk başlığının ölçüleri.

hut parlak başka bir kumaştan iki santimetre eninde bir pervaz dikilip içeriye katlanır. Başlığın üstüne istenilen nakışlarla çiçekler yapılır. Sonra kumaşın eğri kenarına da verevden bir pervaz geçirilerek bir santimetre eninde uçkurluk dikilir, içinden ince bir kordele geçirilir.

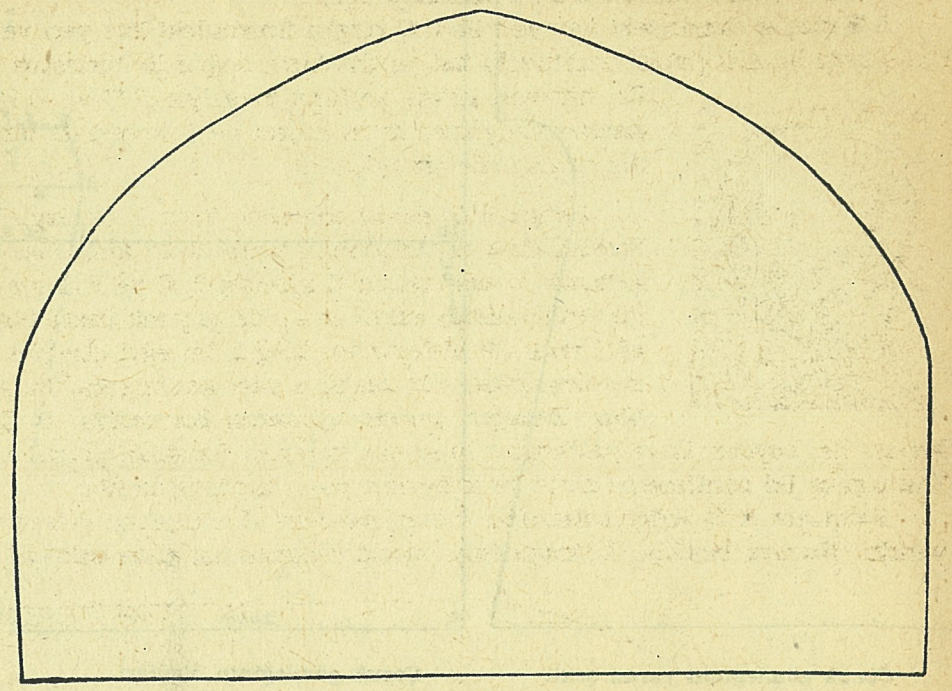

Başlığın açık şekli.

Başlık çocuğa giydirildiği zaman bu kordele çenenin altından bağlanır. Başlığın arka bolluğu ensede güzel bir büzgü halinde toplanır.

12 — Çocuk gömleği dikmek :

Çocuk gömleğinin kalıbı için de uzunluğu 24, genişliği 20 santimetre olan kâğıttan bir A B C Ç dik dörtgeni kesilir.

Dik dörtgen A B kenarı ile C Ç kenarı üst üste gelmek üzere ikiye katlanıp açılır. A C ve B Ç kenarları üzerindeki kat yerleri D E doğru parçasiyle birleştirilir. B köşesinden başlamak üzere B Ç doğrultusunda 12 santimetrelik bir uzunluk alınıp F harfiyle işaretlenir. Sonra bu F noktasından D E çizgisine paralel olmak üzere 3 santimetrelik bir F G doğru parçası çizilir. Bu çizginin B Ç doğrultusundaki işaretten gene aynı doğrultu üzerinden 2,5 santimetrelik bir uzunluk alınıp bu noktadan D E çizgisine 4 santimetre uzunlukta ikinci bir H I paraleli daha çizilir.

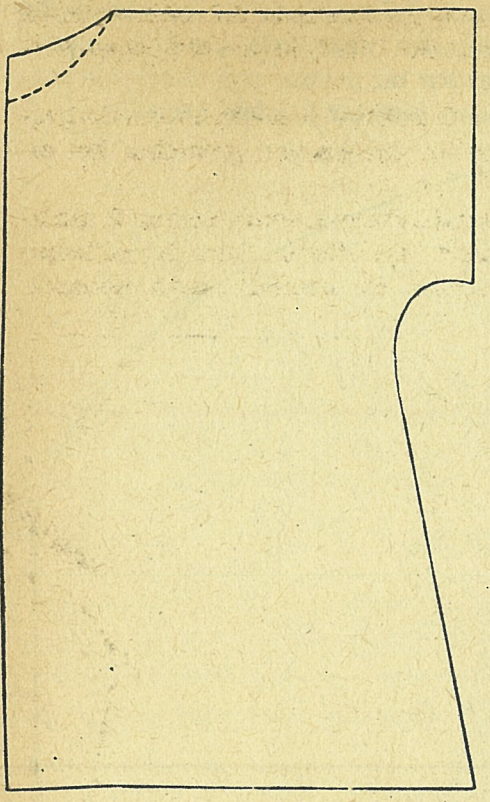

Çocuk gömleğinin yarım şekli.

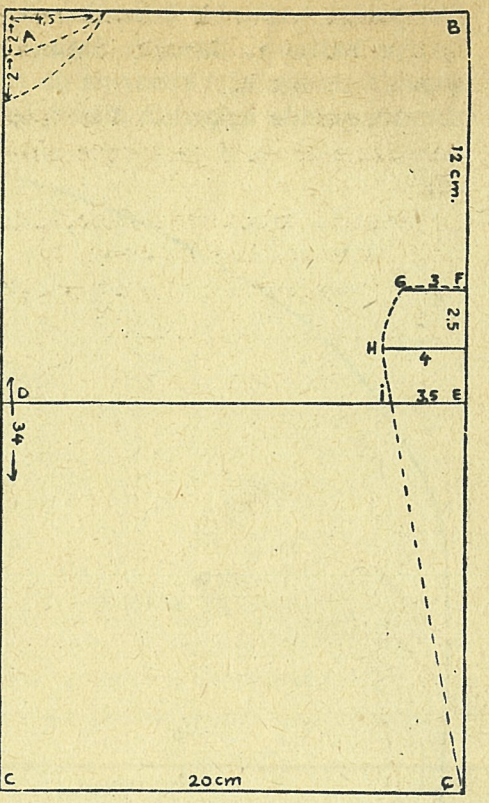

Çocuk gömleğinin ölçüleri.

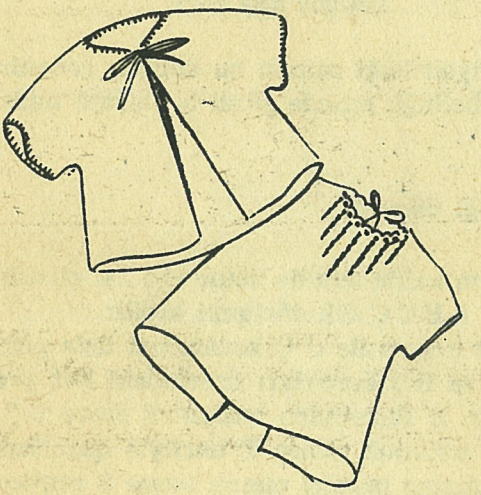

Çocuk gömlekleri önden, yahut arkadan bağlanır.

Bundan sonra E noktasından E D doğrultusunda 3,5 santimetrelik bir uzunluk alınıp İ harfi ile işaretlenir. Bu İ ile Ç köşesi bir doğru parçasiyle birleştirilir.

Nihayet bu doğrunun İ noktası ile G noktası H noktasından da geçmek üzere bir eğri parçasiyle birleştirilir. Çizilen yer, gömleğin kol altıdır.

Sonra A köşesinde A C doğrultusunda, önce 2, sonra tekrar 2 santimetrelik uzunluk daha alınıp her ikisi de işaretlenir. Gene A noktasından A B doğrultusunda, 4,5 santimetrelik bir uzunluk daha alınarak

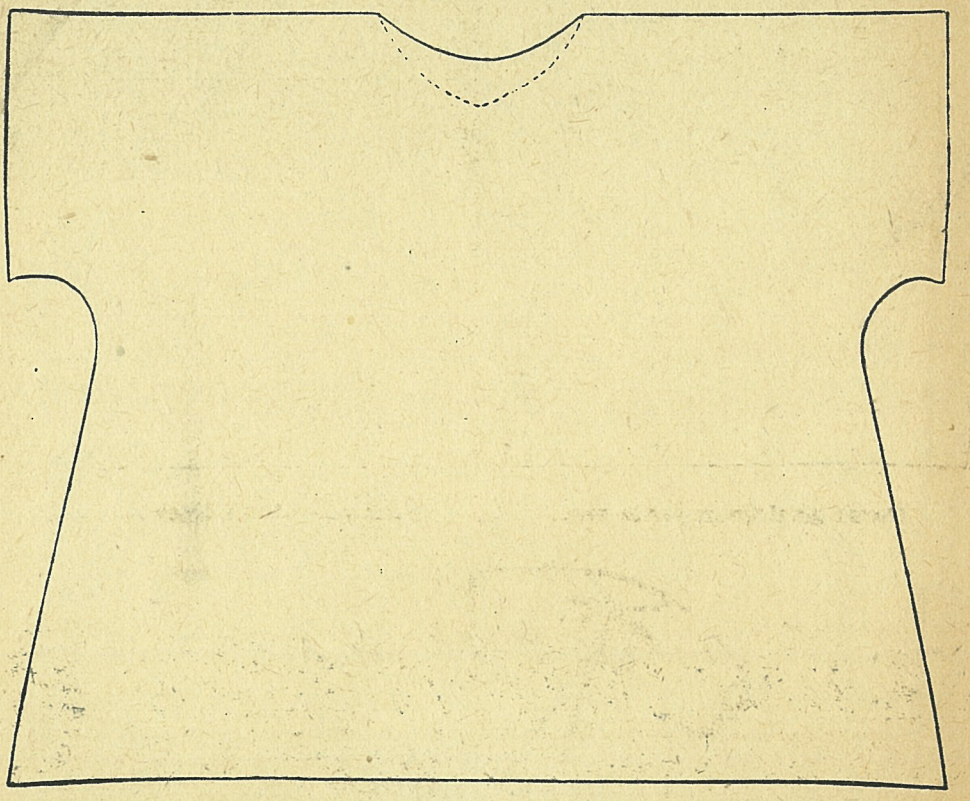

Gömleğin açık şekli.

işaretlenir. Bu işaretten önce birinci, sonra ikinci 2 santimetrelik işaretlerin arası birer eğri çizgi ile birleştirilir. Bu eğri çizgilerin ilki yakanın enseye, ikincisi de öne gelen kısmıdır.

Daha kolay giydirildiği için, çocuk gömleklerinin kapalı tarafı ön olarak kullanılır.

SON

SÖZLÜK

A

AJUR: Antika işi.

ALKOL: Şarabın veya başka mayalanmış sıvıların damıtılması, yani buharlarının soğutulmasiyle elde edilen sıvı madde. Bunun bir adı da ispirtodur.

AKTAR: Mahalle arasında veya dükkânında iğne, iplik, baharat, tütün gibi çeşitli ufak tefek şeyler satan kimse.

AMERİKAN BEZİ: İnce pamuk ipliğinden yapılan ve eskiden Amerikadan getirtildiği için memleketimizde bu isimle tanınmış olan dokuma.

AMONYAK: Azot ve hidrojen bileşimi olan bir gaz. İçinde bu gaz eritilmiş olan su. Amonyak keskin kokulu bir gazdır. Temiz tutulmıyan aptesanelerde çok olur.

ARIŞ: Çözgü.

ATKI: Dokumacılıkta mekikle enine atılan iplik.

B

BADEM YAĞI: Badem taneleri ezilerek elde edilen yağ.

BALO: Özel kıyafetle ve davet edilerek gidilen danslı eğlence.

BASMA: Emprime.

BRONŞİT: Başlıcası üşüme olmak üzere türlü sebeplerden bronş ve bronşçukların yangınlanmasından ibaret olan hastalık. Bunun hafif ateş, baş ağrısı ve daha sonra balgam çıkarma gibi belirtileri vardır.

BLÛZ: İnce kumaştan astarsız yapılan ve gömleği andıran kadın giyeceği.

BÜRÜMCÜK: Ham ipekten dokunmuş ince bez.

BÜTÇE: Belli bir zaman içindeki gelir ve giderlerin ayrıntılarını tasarlıyan hesap cetveli.

C

CİBİNLİK: Sivrisinek gibi böceklerden korunmak için yatağın üstüne ve yanlarına gerilen çadır şeklinde tül.

Ç

ÇARŞI: Dükkânların bulunduğu alışveriş yeri.

ÇİTİLEMEK: Kirini çıkarmak için çamaşırların iki tarafını birbirine kuvvetle sürüştürmek.

ÇİVİT: Çamaşırların sarılığını kaybettirmek için beyaz çamaşırların son suyuna az miktarda konan mavi renkli, bitkisel toz.

ÇÖVEN: Kökü ve dalları, suyu sabun katılmış gibi köpürten kir temizleyici bir bitki.

ÇÖZGÜ: Dokumacılıkta atkıların geçirildiği uzunlamasına iplikler.

ÇÖZME: El tezgâhlarında dokunan ve çoğu yatak ve yorgan çarşafı yapılmakta kullanılan ince bez.

ÇUHA: Tüysüz, dümdüz ve ince sık dokunmuş yün kumaş.

D

D. D.T.: Zararlı böcekleri öldürmeye yarıyan bir ilâç.

DANTELÂ, DANTEL: Tentene.

DEZENFEKTE: Bir şeyi veya bir yeri mikroplardan temizleme.

DURULAMAK: Yıkanmış şeyleri duru sudan geçirmek.

E

EMAY: Mine.

EMPRİME: Basma.

G

GARGARA: Suyu boğazda tutup nefes vererek boğazı çalkalama işi. Bu maksatla kullanılan ilâçlı suya da «gargara» denir

GLİSERİN: Yağlı maddelerden, sabunlaştırma yoliyle çıkarılmış renksiz, tatlı, şurup kıvamındaki sıvı.

GÜVE: Kurtçukları, yapağılarla yünlü kumaş ve dokumaları yiyen pulkanadlıgillerden bir böcek.

H

HAV: İnce tüy.

İ

İDRAR: Sidik.

İSHAL: Mide ve bağırsak bozukluğu yüzünden art arda ve fazla sulu bir şekilde yapılan büyük aptes. Buna «sürgün» yahut «amel» de derler.

İSPİRTO: Şarabın veya başka mayalanmış sıvıların buharından elde edilen sıvı madde. Bunun bir adı da alkoldür.

İSTERİLİZE: Mikropları öldürülmüş.

K

KADİFE: Bir yüzü ülger denilen pek kısa, ince ve sık tüylerle kaplı parlak ve yumuşak kumaş.

KAUÇUK: Amerika, Asya ve Afrikada yetişen çeşitli ağaçlardan, en çok da lâstik ağacından elde edilen dayanıklı, esnek madde. Kükürtle karıştırılarak daha iyi işlenir, daha esnek hale gelir.

KETEN: Aynı ismi taşıyan bitkinin liflerinden yapılan bir çeşit kumaş.

KİREÇKAYMAĞI: Bazı eşya ve yerleri mikroplardan arıtmada ve çamaşırları temizlemekte kullanılan beyaz sarımsı renkte, klor kokusunda bir toz.

KOLA: Çamaşır kolalamakta kullanılan özel nişasta. Kâğıt veya bez yapıştırmakta kullanılan kaynatılmış nişasta bulamasına da bu isim verilir.

KOMPARTIMAN: Vagon bölmesi.

KONAK: Kucak çocuklarının tepelerinde peyda olan kepek tabakası.

KURUM: Ocak bacalarında biriken veya etrafa savrulan kalın is.

KUYRUK: Halkın sıra beklemek için art arda durarak meydana getirdiği dizi.

KÜRDAN: Diş karıştırmak için yapılmış çöp.

L

LAPA: Unlu tanelerin, yahut bazı çiçeklerin ve yaprakların su ile kaynatılarak bulamaç kıvamına getirilmiş şekli.

LİZOL: Katrandan çıkarılan koyu renkli, yağsız ve mikrop kırıcı bir sıvı.

M

MEKİK: Dokuma tezgâhlarında atkı denilen ve enine olan iplikleri uzunlamasına olan öteklerin arasından geçirmeye yarar masuralı alet.

MERİNOS: Tülbetle patiska arasında ince bir cins bez.

MİTİL: Kaplanırken eğreti yüz geçirilen iki tarafı beyaz yorgan.

N

NABIZ: Atardamarlara ve özellikle bilektekine parmakla basıldığı vakit duyulan ve yürek vuruşunun oraya kadar yansımasından ileri gelen kımıltı.

NAFTALİN: Maden kömürü katranından elde edilen beyaz, özel kokulu, suda erimiyen, fakat alkolde kolayca eriyen mikrop öldürücü bir cisim.

O

ONARMAK: Bozulmuş olan bir şeyi düzeltip yararlı hale koymak.

P

PANAYIR: Günlerce sürmek üzere belli zamanlarda kurulan ve sergi de denebilecek olan büyük pazar.

PARK: Halkın dolaşıp hava alması için yapılmış ağaçlı ve çiçekli bahçe.

PAS: Madenlerin oksitlenerek yüzeylerinde bağladıkları kir.

PATİSKA: Pamuktan dokunmuş, beyaz, sık ve düzgün bez.

PAZAR: Belli bir gün içinde her türlü mal satıcılariyle alıcılarının toplaşıp alışveriş ettikleri yer.

PAZEN: Dokuması kalınca sık ve yumuşak, çoğu basma bir çeşit bez.

PEÇETE: Yemek peşkiri.

PEKLİK: Dışkının katılığı yüzünden büyük aptes bozamama veya güçlükle bozma hali.

PRİZ: Elektrik akımı almak için fişin sokulduğu yuva.

S

SADE YAĞ: Eritilmiş tereyağı.

SANCAK: Bir askeri topluluğun başın-

da gezdirdiği üzeri yazılı ve kenarları saçaklı bayrak.

SATEN: Atlas gibi parlak pamuklu kumaş.

SODA: Çamaşır ve bulaşık yıkamada kullanılan bir madde.

SOMYE: Ot minder yerine karyolaya konulan maden telden yatak altı.

SÜBLİME: Zehirli bir madde.

SÜTANNE: Bir çocuğun anasından başka sütünü emmiş olduğu kadın.

T

TAFTA: Düşük olmıyan düz ve donuk bir cins ipekli kumaş.

TALK: Hekimlikte en çok deri hastalıklarında kullanılan beyaz bir toz.

TAPA: Şişe gibi dar ağızlı şeyleri kapamak için kullanılan mantar veya başka şey.

TARAK: Dokuma tezgâhlarında, dişleri arasından arış iplikklerinin geçtiği tarak biçiminde alet.

TEFE: Dokuma tezgâhında tarağı tutan parça.

TENKIYE: Kalın bağırsağı sulama ve bu iş için kullanılan alet.

TENTENE: Her nevi iplikle örülen veya bir kumaşın kenarına işlenen türlü biçiminde ince ve ağımsı örgü.

TEREYAĞI: Sütten çıkarılan taze yağ.

TERMOMETRE: Havanın ısı derecesini ölçmeye yarıyan alet. Buna «sıcakölçer» de denir.

TEYEL: Seyrek ve eğreti dikiş. Teyelle tutturmaya veya teyel yapmaya da «teyellemek» denir.

TULUM: Pantalonu ile göğüs kısmı bitişik olan çocuk veya işçi giyeceği.

TÜL: Pek ince ve hafif pamuk veya ince kumaş.

TÜLBENT: Pamuktan yapılmış ince, seyrek dokulu ve hafif bez.

U

UMACI: Küçük çocukları korkutmak için kullanılan ve kokunç bir varlığı anlatan bir kelime.

Ü

ÜTÜV: Eşyanın üzerindeki mikrop veya ufak böcekleri basınçlı buharla öldürmek için kullanılan büyük kazan.

V

VAZELİN: Ham petrolden çıkarılan bir çeşit madensel yağ.

VEREV: Bir köşeden karşı köşeye doğru kesilmiş veya katlanmış olan bez.

VİTAMİN: Taze besinlerde bulunan birtakım maddelerin genel adı.
Başlıcaları: A vitamini, B vitamini, C vitamini, D vitaminidir. Her birinin yokluğu başka başka hastalıkları doğurur. Süt, domates, limon, portakal, lâhana, karnabahar ve enginar, her birinde üç dört türlü vitamin bulunan besinlerdir.

Y

YEMENİ: Kalıpla basılıp elle boyanmış tülbent. Başa bağlanır.

YÜKLÜK: Evlerde odanın bir tarafında şilte, yorgan gibi kaba şeyleri koymaya yarar yerli, büyük dolap. Buna «yük» de derler.

ZEYTİN YAĞI: Zeytin tanelerini sıkarak çıkarılan yağ.

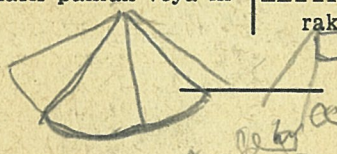

FİYATI 125 KURUŞ

ATLAS YAYINEVİ'nin

MAARİF VEKÂLETİNCE KABUL EDİLMİŞ OLAN DERS KİTAPLARI

İlkokullar için

Kitabın adı	Sınıfı	Yazan	Fiyatı
Tabiat Bilgisi	4	Nimet Çalapala	200 kş
Tabiat Bilgisi	5	» »	180 »
Aritmetik ve Geometri	4	» »	200 »
Aritmetik ve Geometri	5	» »	220 »
Aile Bilgisi	4	» »	110 »
Aile Bilgisi	5	» »	125 »
Tarih	4	Rakım Çalapala, A. Ekrem İnal	125 »
Tarih	5	» » » »	180 »
Coğrafya	4	Nimet Çalapala, Rauf Seymen	135 »
Coğrafya	5	» » » »	135 »
Yurttaşlık Bilgisi	4	Hasan-Âli Yücel, Rakım Çalapala	115 »
Yurttaşlık Bilgisi	5	» » » » »	145 »
Güzel Alfabe (yardımcı)	1	Nimet Çalapala	100 »
Aritmetik Problemleri »	2	» »	150 »
Aritmetik Problemleri »	3	» »	150 »
Matematik Problemleri »	4	» »	150 »
Matematik Problemleri »	5	» »	150 »

Ortaokullar için

Tarih	I	Emin Oktay	250 »
Tarih	II	» »	240 »
Tarih	III	» »	335 »
Coğrafya Dersleri	I	Rauf Seymen	210 »
Coğrafya Dersleri	II	» »	230 »
Coğrafya Dersleri	III	» »	210 »
Fizik	II	Fazıla Çalapala	280 »
Fizik	III	» »	280 »
Tarım Bilgisi	I, II, III	Tarık Rona, Prof. Sabahattin Özbek	345 »

Liseler için

Tarih	I	Emin Oktay	435 »
Tarih	II	» »	450 »
Tarih	III	» »	600 »

Ticaret Liseleri için

Fizik	I	Fazıla Çalapala	335 »
Fizik	II	» »	235 »
Fizik	III	» »	190 »

ATLAS YAYINEVİ

NURUOSMANİYE CADDESİ — İSTANBUL